

Komentar k poglavju »Slovnični oris za pravopis«
1. del: GLASOSLOVNI ORIS
2. del: GLASOVNO-ČRKOVNE PREMENE

Ljubljana 2023, 2024

Pravopisna komisija pri
SAZU in ZRC SAZU

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Pravopisna komisija pri SAZU in ZRC SAZU

Komentar k poglavju so pripravili:

Helena Dobrovoljc (Splošno o poglavju *Slovnični oris za pravopis*, Splošno o poglavju *Glasoslovni oris*, Splošno o poglavju *Glasovno-črkovne premene*, Neobstoječi samoglasniki in spreminjanje osnove, Neme črke in črkovni sklopi, Preglas, Predlog za poenostavitev in poenotenje tvorjenja pridevnikov z obrazilom *-ski* in prebivalskih imen iz tujih zemljepisnih imen)

Hotimir Tivadar (Komentar k poglavju *Glasoslovni oris*)

Marta Kocjan Barle (Komentar izbranih poglavij o prevzetih imenih v poglavju *Glasoslovni oris*)

Peter Weiss (O dveh novostih v poglavju *Glasoslovni oris*)

Manca Černivec (Daljšanje osnove z *j*)

Besedilo je strokovno pregledala Tina Lengar Verovnik, uredila pa Manca Černivec.

Kazalo

O poglavju <i>Slovnični oris za pravopis</i>	6
Splošno	6
Pravilo – izjema – slogovni napotek	7
Zapisovanje črk, glasov in fonemov	8
Pojasnila o zapisu v oglatem oklepaju	8
Terminološka pojasnila	9
O poglavju <i>Glasoslovni oris</i>	10
O metodoloških in normativnih odločitvah ter odprtih vprašanjih	10
Brana ali prosto govorjena knjižna izreka?	10
Koncept razširjene knjižnosti ali manj formalna knjižnost	11
Samoglasniki kot nosilci zloga in lestvica zvočnosti	12
Spremembe v označevanju in razlagah izreke fonema /v/	12
Zvočniški sklopi	13
Polglasnik in sklopi {lm}, {ln}, {rm} in {rn}	15
Izgovor izglagolskih izpeljank ter razlikovanje med vršilci/vršilkami in neživimi samostalniki ..	15
Tonemsko naglaševanje in pravopisni slovar	15
O dveh novostih v poglavju <i>Glasoslovni oris</i>	17
Ozka e in o ne pod naglasom	17
O nezvočniških sklopih	17
Ponazoritev pravih predlogov in vsega podobnega	18
Komentar k poglavju <i>Glasoslovni oris</i>	20
Glasovi in fonemi	20
Samoglasniki {6–}	21
Naglašenost, kolikost in kakovost {7–9}	21
Samoglasniki kot nosilci zloga {11–13}	21
Neobstoječi samoglasniki {14–15}	22
Soglasniki {23–}	22
Zvočniki {24–29}	22
Nezvočniki {30–37}	22
Variante fonema /v/ {39–45}	23
Posebne glasovne zveze	23
Zapis in izgovor samoglasniških sklopov {126–}	23
Zev {128–134}	23
Dvoglasniški in zvočniški izgovor pisnih samoglasniških sklopov v slovenščini {136–147} ...	23
Zapis in izgovor soglasniških sklopov {136–}	23
Podvojene črke {155–156}	23
Zvočniški sklopi {157–167}	24
Posebni nezvočniški sklopi {168–}	24
Predlog k pred g in k {174–175}	24
Naglaševanje	24
Jakostno naglaševanje {183–}	24
Tonemsko naglaševanje {192–}	24

Naglasno mesto {194–}	25
Naglašenost in nenaglašenost besed {213–}	25
Naglas in poudarek {220}	25
Komentar izbranih poglavij o prevzetih imenih v poglavju <i>Glasoslovni oris</i>	26
Latinica in črkovno-glasovna razmerja v prevzetih imenih	26
Črke <i>i</i> in <i>u</i> ter <i>y</i>	27
Samoglasniki in polglasnik v prevzetih imenih	27
Soglasniki v prevzetih imenih	29
Mehčani in mehki soglasniki	29
Črkovni sklop <i>ts</i>	29
Dvoglasniki	30
Zev	30
O poglavju <i>Glasovno-črkovne premene</i>	32
Splošno o poglavju	32
O obsegu	33
Neobstoječi samoglasniki in spreminjanje osnove	34
Splošno	34
Neobstoječi polglasnik	35
Obstoječi polglasnik	35
Novosti v poglavju o zvočniških sklopih	36
Polglasnik med nosnikoma <i>m</i> in <i>n</i>	36
Sklopi ⟨ <i>vl</i> ⟩, ⟨ <i>vm</i> ⟩ in ⟨ <i>vn</i> ⟩	36
Neobstoječi <i>a</i>	37
Neobstoječi <i>i</i>	37
Neobstoječi <i>o</i>	37
Neobstoječi polglasnik v prevzetih besedah	38
Polglasnik v slovanskih imenih na <i>-ec</i> in <i>-ek</i>	38
Pravilo za zapis polglasnika v imenih na končni <i>a</i> ali <i>o</i>	39
Prevzemanje polglasniškega izgovora v izglasju neslovanskih imen	39
Imena z osnovo na končni <i>v</i> , ki mu sledi končnica	39
Imena z osnovo na končni zapisani <i>er</i> , ki se pregibajo na dva načina	40
Nezapisani polglasnik in le govorno krajšanje osnove	40
Imena z izvornimi zlogotovornimi izglasnimi zvočniki	40
Imena z izglasno nemo črko ⟨ <i>e</i> ⟩	40
Francoska imena z izglasnim nemim črkovnim sklopom ⟨ <i>es</i> ⟩	41
Neobstoječi <i>a</i> v prevzetih besedah	42
Imena z obrazilom <i>-ac</i>	42
Imena z obrazilom <i>-ak</i>	42
Imena z obrazilom <i>-ar</i>	44
Imena z obrazilom <i>-at</i>	44
Neobstoječi <i>i</i> v prevzetih besedah	45
Neobstoječi <i>o</i> v prevzetih besedah	45
Neme črke in črkovni sklopi	46
Nemi <i>e</i>	46
Moška imena	46

Ženska imena	46
Nemi h	47
Moška imena.....	47
Ženska imena	48
Daljšanje osnove z j.....	50
Splošno.....	50
Daljšanje osnove z j pri samostalnikih moškega spola	50
Samostalniki na končni r	51
Samostalniki na končni r, ki jih sklanjamo na dva načina.....	52
Razmerje med osnovo in podstavo.....	53
Preglas	55
O zasnovi poglavja	55
Pravila za preglajevanje slovenskih besed	55
Pravila za preglajevanje prevzetih besed	56
Preglaševanje v govoru in zapisu	56
Govorno preglajevanje ob pisnih dvojnicah	57
Nespremenjena pravila	57
Spremenjena in dopolnjena pravila	58
Nova določila v Pravopisu 8.0	61
Samostalniki z osnovo na končne govorjene c, j, č, ž, š in dž	62
Samostalniki na končne govorjene ca, ja, ča, ža, ša in dža	62
Samostalniki z mehčanim izglasjem	62
Predlog za poenostavitev in poenotenje tvorjenja pridevnikov z obrazilom -ski in prebivalskih imen iz tujih zemljepisnih imen	65
Pridevniki z obrazilom -ski	66
Izglasje na zvočnike m – n, r – l, j – v ali nezvočnike p – b, d – t in f.....	66
Predlog v Pravopisu 8.0.....	67
Izglasje na nezvočnike s z c – š ž č dž – k g h	68
Predlog v Pravopisu 8.0.....	68
Izglasje na samoglasnike	68
Predlog v Pravopisu 8.0.....	69
Prebivalska imena.....	70
Izglasje na zvočnike m – n, r – l, j – v ali nezvočnike p – b, d – t in f.....	70
Predlog v Pravopisu 8.0.....	70
Izglasje na nezvočnike s z c – š ž č dž – k g h	70
Predlog v Pravopisu 8.0.....	70
Izglasje na samoglasnike	71
Predlog v Pravopisu 8.0.....	71

O poglavju *Slovnični oris za pravopis*

Helena Dobrovoljc

Splošno

Pravopisno poglavje *VII. Slovnični oris za pravopis* je bilo zasnovano z namenom, da predstavi tiste zakonitosti slovenskega knjižnega jezika na področju glasovnih uresničitvev, glasovno-črkovnih premen pri pregibanju in tvorbi novih besed, oblikoslovja in besedotvorja, na katera se je mogoče opirati pri prevzemanju tujih lastnih imen, kar je eno od ožjih pravopisnih področij. Poglavje sestavlja več delov:¹

1. del: **Glasoslovni oris** (opis slovenskih glasov in njihovega zapisovanja, alofonov; posebnih soglasniških in samoglasniških glasovnih zvez; naglaševanja – odstopanja od enonaglasnosti; opis fonotaktičnih značilnosti slovenščine, ki pomagajo pri prevzemanju tujih besed)
2. del: **Glasovno-črkovne premene pri pregibanju in tvorbi novih besed** (obravnavo neobstoječih samoglasnikov in tujih imen z nemimi črkovnimi izglasji, ki vplivajo na krajšanje osnove; obravnavo daljšanja osnove in preglaševanja)
3. del: **Oblikoslovje samostalnika** (pregled slovenskih samostalniških sklanjatev in njihovih posebnosti)
4. del: **Besedotvorni oris** (obravnavo tvorbe svojilnih in vrstnih pridevnikov ter prebivalskih imen; tvorjenje prebivalskih imen, izražanje svojine z rodilnikom ...)
5. del: **Dodatek** (preglednice za slovenščino, npr. preglednica, ki prikazuje razmerje med zapisom in izgovorom v slovenščini)

V vseh delih so v posebnih razdelkih (v na sivem ozadju ali kot posebni razdelki) obravnavana tudi tuja imena iz najbolj razširjenih jezikov, načeloma iz tistih, katerih imena so vključena že v predhodne pravopisne priročnike, in sicer z namenom, da se tudi prek zgledov prikaže bodisi kontinuiteta ali sprememba. Našteti pojavi v vseh tujih jezikih so sicer bolj podrobno obravnavani v poglavju *VIII. O prevzemanju iz posameznih jezikov*.²

Pri pripravi vseh poglavij *Slovničnega orisa za pravopis* za javno razpravo je bilo prisotno zavedanje, da javnosti predstavljamo **razširjeno različico pravopisnih pravil, prilagojeno javni razpravi**. Ubeseditve v njih niso prilagojene končnemu ciljnemu uporabniku pravopisnih pravil, temveč so v razširjenih prikazih poleg osnovnih pravil zajeta tudi vsa odstopanja, izrazni aparat, posebnosti in okoliščine, ki jih je komisija in delovna skupina morala raziskati in upoštevati pred ubeseditvijo pravila in ki udeležencu javne razprave pomagajo pri interpretaciji pravila in izjem.

Razširitev je zahtevala tudi odsotnost sistematičnih slovničnih raziskav, ki so nujne za napotke pri integraciji prevzetega izrazja in imenskega fonda v slovenski leksikalni sistem. Komisija se je tako

¹ Končna podoba tega poglavja bo oblikovana po predstavitvi vseh podpoglavij v javni razpravi. Pojasnila glede zapisa in izrazja bodo z objavo vsakega podpoglavja še dopolnjena, v končni fazi pa bo posodobljen tudi pravopisni terminološki slovarček.

² Gl. tudi [utemeljitve poglavja VIII. O prevzemanju iz posameznih jezikov](#).

odločila za širšo osvetlitev tistih poglavij slovenske slovnice, ki jih potrebuje pri pripravi pravil za prevzemanje, in sicer opisa

- glasovja in zapisovanja glasovja,
- sintagmatike fonemov in alofonov, ki bistveno vplivajo na zapis,
- naglasnega mesta,
- na osnovi glasovnih premen utemeljenih pisnih posebnosti pri neobstoječih samoglasnikih,
- razlikovanja med premenami osnove in podstave,
- vpliva različnih priponskih obrazil na podstavo,
- pisnega krajšanja osnove pri pisno nespremenjenih prevzetih besedah,
- daljšanja osnove z *j* v slovenščini in pri prevzetih besedah,
- preglaševanja v slovenščini in pri prevzetih besedah.

V vseh poglavjih so v posebnih podpoglavjih (v na sivem ozadju ali kot posebni razdelki) obravnavana tudi tuja imena iz najbolj razširjenih jezikov, načeloma iz tistih, katerih imena so vključena že v predhodne pravopisne priročnike, in sicer z namenom, da se tudi prek zgledov prikaže bodisi kodifikacijska kontinuiteta ali sprememba.

Našteti pojavi v vseh tujih jezikih so sicer bolj podrobno obravnavani v poglavju *VIII. O prevzemanju iz posameznih jezikov*.³

Pravilo – izjema – slogovni napotek

Pravopisnih pravil ni mogoče brati kot tekoče besedilo, temveč je že iz kazala razvidna podrobna notranja členjenost z naslovi, samo besedilo pa je strukturirano tako, da je iz oblike zapisa mogoče razbrati težo zapisanega. Pravila v paragrafih so ponazorjena z zgledi. Vsakega je oz. ga bo v nadaljnjih fazah prenove pravopisa mogoče s klikom pregledati tudi v pravopisnem slovarju *ePravopis*.

Osnovnemu pravilu, ki ga uvaja številka člena, sledijo morebitne izjeme v razdelku »Posebnosti«.

Ponekod je dodan t. i. **slogovno-pojasnjevalni razdelek**, ki ga grafično uvaja pisalo. Ta prinaša pojasnila o rabi v neknjižnih zvrsteh ali besedilih in okoliščine odstopanja od norme, podane pa so tudi razlage ali posebnosti, ki pomagajo razumeti pravilo. Teh je v *Slovničnem orisu* zaradi uvajanja novosti in novih poglavij nekaj več, bodo pa v končni redakciji poglavja po javni razpravi lahko izpuščene. V poglavjih *Glasoslovni oris* in *Glasovno-črkovne premene* so namreč s peresom označena tudi tista opozorila, ki pojasnjujejo

- izrazni aparat (kateri zlogi so poimenovani odprti, kateri zaprti; kaj je končnica in kaj obrazilo; kaj je osnova in kaj podstava);
- oznake in pojasnila (kaj pomeni oznaka *redko* in kaj pojasnilo *manj formalno knjižno*).
- razlike med napotki v priročniku in uporabniško predstavo, ki temelji na slušnih vtisih, npr. v členu {7/VII/1} pojasnjeno nerazlikovanje med kratko in dolgo naglašanim *a*-jem: »Razlik med kratkimi in dolgimi samoglasniki govorci v sodobni slovenščini večinoma ne zaznavajo, npr. *brat* [bràt] – *vrat* [vrát], *nič* [nìč] – *bič* [bíč].«

³ Gl. tudi [utemeljitve poglavja VIII. O prevzemanju iz posameznih jezikov](#).

V tem dokumentu so pravopisna pravila *Slovenskega pravopisa* 2001 (v nadaljevanju: SP 2001) označena s členi oz. paragrafi (§), sklici na pravila v predlogu *Pravopisa 8.0* pa so dvodelni in zapisani v zavitih oklepajih, npr. {15/III/1}. Arabska številka označuje člen, rimska pa poglavje, kot je označeno na spletni strani [Pravopis 8.0](#).

Zapisovanje črk, glasov in fonemov

V poglavju VII. *Slovnični oris za pravopis* so zaradi lažjega razlikovanja med zapisom in glasovnimi uresničitvami uvedene nekatere zapisovalne novosti. V obliki uvodnih pojasnil so predstavljene na uvodni spletni strani poglavja pod naslovom »Pojasnila glede zapisa črk, glasov in fonemov (v pravopisnih pravilih *Pravopis 8.0* in slovarju *ePravopis*)« {2-8}.

Pravopisna pravila so – upoštevajoč dejstvo, da jih ne prebirajo le jezikoslovci strokovnjaki, temveč tudi laična javnost – strokovno in ne znanstveno besedilo. Pri iskanju možnosti za slogovno manj nasičeno besedilo se je komisija odločila za uporabo oklepajev za prvine jezikovnih ravnin, ki jih je uvedel že SP 2001 (§ 21):

- v oglatem oklepaju [] je zapisan glas (ali zveza glasov),
- v lomljenem oklepaju < > je zapisana črka (ali zveza črk, dvo- in veččrkja ...),
- v poševnem oklepaju (med poševnicama) / / je zapisan fonem (ali več fonemov) in
- v zavitem oklepaju { } je zapisan morfem (ali morfemska zveza).

Pojasnila o zapisu v oglatem oklepaju

Oglati oklepaji so bili v slovenski pravopisni in slovaropisni tradiciji vzpostavljeni s *Slovenskim pravopisom* 1950, v katerem so izgovorne posebnosti iztočnic in podiztočnic zapisovali v oglatem oklepaju (**Morse** [mórs], **Coleridge** -gea [kólridž -dža]⁴). Poenostavljena fonološko-fonetična transkripcija, ki se je uveljavila s SSKJ-jem in dobila ime Riglerjeva,⁵ je danes z nekaj manjšimi razhajanja že uveljavljena v večini aktualnih slovarjev knjižnega jezika (npr. na portalu [Fran](#)).

Medtem ko je v rastočem pravopisnem slovarju *ePravopis* izgovor zapisan v celoti, je v **pravilih** izglasno **razzvenečenje** označeno z levostičnim vezajem ob zvenečem nezvočniku. Vezaj označuje, da je zveneči izgovor uresničen le, če zvenečemu nezvočniku sledi samoglasnik, sicer pa izgovarjamo njegov nezveneči par, npr. **Bernard** [bernárd-]. Enako velja za končni zapisani (v), ki ga izgovarjamo kot dvoglasniški [u], v oglatem oklepaju pa zapišemo [v-], npr. **lev** [lèv-]. (Pri zapisu izgovora besed, ki so zapisane s končnim -l, npr. **piščal** [piščáu], pa ne označujemo, da se pred samoglasnikom / izgovori tako, kot je zapisan.)

Če v pravilih ob besedi oz. imenu, ki se izglasno premenjuje po zvenečnosti, zapišemo tudi **rodilniško** ali **žensko** obliko (pri pridevniki), vezaja ne pišemo, saj uporabnik iz položaja pred samoglasnikom

⁴ V prvih slovarjih zvonečnosti premene v izglasju niso bile zaznamovane. Je pa prvi sistematične pravorečne napotke prispeval *Slovenski pravopis* 1935 (podrobneje Tina Lengar Verovnik: [Pravorečje v pravopisnem slovarju in ob njem](#). *Pravopisna razpotja: razprave o pravopisnih vprašanjih*, ur. Helena Dobrovoljc in Tina Lengar Verovnik. Ljubljana: Založba ZRC, 2015, str. 95–107).

⁵ Gl. Nataša Gliha Komac et al., 2015: [Koncept novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika](#). Ljubljana: Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU.

lahko razbere ustrezen izgovor, npr. **Bernard** [bernárt], rod. **Bernarda** [bernárda]; **bel** [bèu], ž **bela** [béla]; **piščal** [piščáu], rod. **piščali** [piščáli].

V *Pravopisu 8.0* je v primerjavi z SP 2001 uvedenih nekaj posebnosti zapisovanja v oglatem oklepaju, med katerimi so nekatere že uveljavljene v slovarjih na portalu [Fran](#). Gre za označevanje:

- **podaljšanega izgovora** samoglasnikov in soglasnikov s črtico nad črko, npr. **obpluti** [oplúti] {**35, 46** in **66/VII**};
- **mehčanosti** oz. palataliziranosti soglasnikov *l* in *n* pred soglasnikom iste besede ali v izglasju, je označena s t. i. mehčajem, npr. **Kranj** [krán'/krán], **kranjski** [krán'ski/kránski] {**65/VII**};
- **ozkosti v knjižnem jeziku nenaglašenih e in o**, npr. **Kosovel** [kósoveɫ], **Maribor** [máribor], je označena s piko pod obema samoglasnikoma {**9, 190, 191/VII**};
- **nesamostojnosti** enočrkovnih predlogov *z*, *s* in *k*, *h*, ki so izgovorjeni skupaj z vzglasjem besede, pred katero stojijo, zato je med predlog in besedo zapisan povezaj, npr. **s kolesom** [s_kolésom], **z avtom** [z_áutom] {**122/VII**};
- **zlogovne meje**, ki jo označujemo s stično piko v oglatem oklepaju, prim. **dr-ža-va** [dèr.ža.va] {**42/VII**}.⁶

Terminološka pojasnila

V poglavju so v pravopisnih pravilih prvič omenjeni ali povsem na novo uvedeni nekateri pojmi, ki so olajšali razlage pojavov in s katerimi se je bilo mogoče oddaljiti od preveč splošne opisnosti. Ker bo v končni fazi vse terminološke novosti treba predstaviti v pravopisnem terminološkem slovarčku, so v komentarjih predstavljene le najbolj očitne novosti.

V poglavju o zapisu glasov je uveden pojem **slovenica**, s katerim je poimenovana slovenska latinica, tj. to je slovenskemu knjižnemu jeziku prilagojen osnovni 26-črkovni latinični nabor, v katerega so dodane tri črke za šumevce (č, š in ž) in iz katerega so izločene štiri črke (*q*, *y*, *w* in *x*) {**53**}.

Izraz **dvočrkje** označuje dve črki, ki ju izgovarjamo kot en glas. V slovenščini sta dvočrkji ⟨lj⟩ in ⟨nj⟩ v položaju pred soglasnikom in v izglasju, kjer ju izgovarjamo mehčano ali palatalizirano {**63–65**}. Dvočrkje je tudi ⟨dž⟩, ki označuje zveneči nezvočnik *dž* (zveneči par nezvenečega nezvočnika č) in se pojavlja predvsem v prevzetih besedah, npr. **bridž** [bríč], rod. **bridža** [brídža] {**64**}.

Ločevalno znamenje, ki se pojavlja na črkah ⟨č Č⟩, ⟨š Š⟩ in ⟨ž Ž⟩, smo poimenovali **kljukica** (˘), npr. **samovšečnež** {**54**}. Doslej se je namesto kljukice uporabljalo izraz **strešica** (ˆ), ki pa je zrcalno obrnjena kljukica. Strešico še naprej uporabljamo za označevanje širokih *e* in *o* (/ɛ/ oz. /ɔ/), npr. **metla** [mêtla] in **gora** [gôra].

V procesu prilikovanja nezvočnikov po zvenečnosti uporabljamo izraz **ozvenečenje**, ko nezveneči nezvočniki pred zvenečimi zvenečnost pridobijo, npr. **glasba** [glázba], **rentgen** [réndgen] {**34**}, in **razzvenečenje** ali **onezvenečenje**, ko zveneči nezvočniki pred nezvenečimi nezvočniki ali v izglasju zvenečnost izgubijo, npr. **žvižg** [žvíšk], **Gspan** [kspán] {**33, 36**}.

Pri opisu zloga kot fonološkega pojava je pri opisu zaporedja soglasniških fonemov uporabljeno načelo **zvočnosti** (tudi sonornosti, zvonkosti) {**11–13, 26, 158**}, po katerem se razvrščajo prvine znotraj zloga

⁶ Ta pisni način je uveljavljen zlasti v znanstvenih delih, ki se ukvarjajo z zlogom in fonotaktičnimi pravili, npr. Drago Unuk, 2003: *Zlog v slovenskem jeziku*. Ljubljana: Rokus: Slavistično društvo Slovenije.

po zvočnosti levo in desno od samoglasniškega jedra zloga. Neupoštevanje tega načela vpliva na vrivanje neobstoječih samoglasnikov in izgovor variant fonema /v/. O razvrstitvi soglasnikov po zvočnosti je pisalo že več slovenskih avtorjev (gl. »Samoglasniki kot nosilci zloga in lestvica zvočnosti«). Pri Toporišču v *Slovenski slovnici* (⁴2000: 85) je poimenovana kot *zvonkost* (*slišnost*).

O poglavju *Glasoslovni oris*

O metodoloških in normativnih odločitvah ter odprtih vprašanjih

Helena Dobrovoljc

Prenova pravopisnih poglavij, ki obsegajo poglavja iz slovenske slovnice, temelji na odločitvi Pravopisne komisije, da aktualizira tista slovnična pravila, ki jih uporabniki pravopisa morajo poznati, če želijo uspešno uporabljati pravopisna pravila. Zaradi gradivske odmaknjenosti zadnje slovenske znanstvene slovnice (Toporišič 1976, ⁴2002) je bilo treba posamezna pravila za knjižni jezik aktualizirati oz. vsaj preveriti njihovo ustreznost na novem gradivu. Ožja delovna skupina Pravopisne komisije je poglavja, ki se dotikajo glasoslovja, oblikoslovja samostalnika in besedotvorja, pripravila za branje sodelavcev širšega sestava ter pridobila njihova mnenja, nato pa v letu 2022 pripravila končno redakcijo, ob kateri je potrebnih tudi nekaj pojasnil glede načina reševanja problematike.

Zaradi dejstva, da kodifikacijski priročniki niso (več) namenjeni ozki strokovni javnosti, katere predstavniki jih nadalje interpretirajo v pedagoškem, medijskem in vseh drugih okoljih, temveč se priročniki knjižnega jezika uporabljajo tudi brez »posrednika«, smo sestavljavci poglavja več pozornosti namenili tistim pojavom, za katere je bilo v različnih problemsko naravnanih raziskavah izpričano, da jih govorci zaznavajo drugače kot normativni priročniki, kar se je izkazalo že po izidu SP 2001.⁷ Upoštevana so bila tudi različna vprašanja v spletni [Jezikovni svetovalnici Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša](#). Posebne pozornosti so deležna tudi vprašanja, ki so v različnih priročnikih knjižnega jezika prikazana različno.

Brana ali prosto govorjena knjižna izreka?

Spoznanja prvega Slovenskega pravorečnega posveta iz leta 2020, ki so bila objavljena v zborniku z istim naslovom leta 2021, so pokazala, da so mnenja slovenskih raziskovalcev govorjenega jezika glede posameznih vprašanj različna, zato so različna tudi pravorečna priporočila v slovenskih priročnikih.⁸ Različnost ne izhaja zgolj iz različnih teoretskih predpostavk, temveč se raziskovalci razhajajo v izhodiščih, kdo so primerni referenčni govorci pri detektiranju dejanske jezikovne rabe za eksperimentalne raziskave, zato se razlikujejo tudi njihova stališča o že opravljenih eksperimentalnih raziskavah. Čeprav so bila izražena tudi mnenja, da izbor reprezentativnih govorcev v raziskavah

⁷ Prim. Cvetka Šeruga Prek, 2002: Izgovorni in naglasni problemi *Slovenskega pravopisa* 2001. *Nova revija. Forum*, str. 26–30; Jože Toporišič, 2002: [Radijci o Slovenskem pravopisu 2001](#).

⁸ O tem npr. Hotimir Tivadar in Luka Horjak, 2021: Smiselna kodifikacija slovenskega pravorečja. [1. slovenski pravorečni posvet](#), ur. Tanja Mirtič in Marko Snoj, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, str. 17–34.

knjižnega govora ne bi smel biti omejen na t. i. profesionalne (šolane) govorce, saj naj bi pri teh »med procesom govornega šolanja prišlo do korekcije«⁹ jezikovnih navad, ki izhajajo iz naravnega jezika, pa je pojav knjižnega jezika treba pojmovati kot umetno vzpostavljen in jezikoslovno vzdrževan idiom, ki ga najbolje izkazuje brani knjižni jezik. Sicer dokončnega odgovora na vprašanje, ali je knjižni (zborni) govor zgolj bran ali tudi prosto govorjen ter kje je med njima ločnica, ki so ga ob komentarju sklepov pravorečnega posveta izpostavili tudi Dobrovoljc, Lengar Verovnik in Weiss (2021: 249), raziskovalna skupnost še ni ponudila, kljub temu pa je delovna skupina Pravopisne komisije v pričujočem opisu zlasti pri presoji prednostnih možnosti knjižne izreke v večji meri upoštevala rešitve, ki jih prinaša **brana knjižna slovenščina**. Pri tem se sklicujemo tudi že pojasnjen pojem *reproduktivnega govora* (Lengar Verovnik 2015: 101),¹⁰ na ugotovitve Tivadarja (2004: 36),¹¹ ki izbiro branih besedil utemeljuje z navezanostjo knjižnega jezika na pisno predlogo, in Šeklija (2021: 100), saj ta brani knjižni jezik opiše kot najbolj »natančno definirano različico govorjenega zbornega jezika«,¹² ki ponuja realne okvire za razmeroma enotno kodifikacijo govorjenega jezika.¹³

Koncept razširjene knjižnosti ali manj formalna knjižnost

Pravopisna pravila *Pravopis 8.0* opisujejo in s tem tudi določajo rabo jezikovnih sredstev predvsem v tistih sporazumevalnih položajih, v katerih je raba knjižnega jezika pričakovana ali celo zakonsko predpisana. V poglavju *Glasoslovni oris* redko opisujemo govorne uresničitve zapisanega, ki so se ob knjižnih razširile v **pogovorni ali manj formalni knjižni jezik**, primer je npr. uresničevanje knjižne izreke polglasnika s širokim e v besedah s končniškim naglasom (ob **steber** [stəbər/stəbər] tudi [stēbər]).

V drugih razdelkih poglavja *Slovnični oris za pravopis* pa bo pogostejše omenjeno, da se v knjižnem jeziku izražamo tudi v bolj sproščenih okoliščinah, ki dopuščajo **manjšo stopnjo formalnosti** in za katere je značilno bolj gospodarno izražanje, poenobesedena (**enoprostorec**, **parkinson**, **šengen**) in skrajšana leksika (**demo**, **kripto**, **narko**) ter izbira oblik (in tvorb), s katerimi se približujemo značilnostim spontano tvorjenega besedila. Take posebnosti označujemo s pojasnilom *manj formalno*. V formalnih okoliščinah bi raba teh oblik lahko delovala zaznamovano ali neustrezno sporazumevalnemu položaju.¹⁴

⁹ Mišljena je predvsem realizacija kratko naglašenih samoglasnikov. Gl. Marko Snoj in Janoš Ježovnik, 2021: Kolikostna nasprotja v knjižni izreki. [1. slovenski pravorečni posvet](#), ur. Tanja Mirtič in Marko Snoj, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, str. 217–225. Navedek je s str. 222.

¹⁰ Po Lengar Verovnik (2015: 101) omogoča reproduktivni govor »zaradi predhodnega celovitega zapisa besedila [...] najvišjo stopnjo priprave (med drugim vnaprejšnjo razrešitev morebitnih pravorečnih dilem) in zato tudi najbolj natančno (»pravilno«, premišljeno) govorno realizacijo«.

¹¹ Gl. Hotimir Tivadar, 2004: [Fonetično-fonološke lastnosti samoglasnikov v sodobnem knjižnem jeziku](#). *Slavistična revija* 52/1, str. 31–48.

¹² Gl. Matej Šekli, 2021: [Geneza naglasnih sistemov slovenskega jezika in njihova standardizacija v knjižni slovenščini](#). [1. slovenski pravorečni posvet](#), ur. Tanja Mirtič in Marko Snoj, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, str. 78–110.

¹³ Gl. [Nekaj misli ob sklepih pravorečnega posveta](#), [1. slovenski pravorečni posvet](#), ur. Tanja Mirtič in Marko Snoj, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2021.

¹⁴ O konceptu razširjene knjižnosti prim. Helena Dobrovoljc, 2022: [Delovne faze in normativne odločitve pri prenovi pravopisa](#), *Pravopis na zrnu graha: razprave o pravopisnih vprašanjih*, ur. Tina Lengar Verovnik in Urška Vranjek Ošlak, Ljubljana: Založba ZRC, str. 13–40.

Samoglasniki kot nosilci zloga in lestvica zvočnosti

Pri opisu zloga kot fonološkega pojava uporabljamo kot pomagalo razvrščanja lestvico zvočnosti, ki jo je po Toporišičevi *Slovenski slovnici* (1976) za slovenščino priredila Tatjana Srebot Rejec (1987),¹⁵ dopolnil Peter Jurgec (1998/99),¹⁶ v svoji monografiji in nadaljnjih delih pa eksperimentalno prikazal tudi Drago Unuk (2003).¹⁷ Izhodišče lestvice je ugotovitev, da se slovenski soglasniki razvrščajo levo in desno od samoglasniškega jedra tako, da njihova zvočnost (sonornost) pada. Ob samoglasniku so najprej zvočniki (in dvoglasniška varianta fonema /v/), ki si sledijo po zaporedju $u, j > r > l > n, m > v$, nezvočniki v zaporedju od pripornikov ($f, s - z, š - ž, h$) in zlitnikov ($c - dz, č - dž$) do zapornikov ($p - b, t - d, k - g$) {13}. Z lestvico smo skušali pojasniti predloge pravil za izgovor fonema /v/ {39–45} ter izgovor polglasnika v vzglasju in izglasnih soglasniških sklopih {84–91}.

Spremembe v označevanju in razlagah izreke fonema /v/

Edini soglasnik, ki po mnenju Srebot-Rejec (1999)¹⁸ »s svojimi variantami prelamlja vsa pravila slovenskega jezikovnega sestava«, je fonem /v/. Ta se po veljavnem kodifikacijskem priročniku SP 2001 (§ 642–) izgovarja na tri načine: (1) v izglasju ali za samoglasnikom kot dvoustnična varianta, imenovana dvoglasniška (*siv* [síʋ], *sivka* [síʋka], *bral* [bráʋ], *bralca* [bráʋca]); (2) v obsoglasniškem položaju pred nezvenečimi nezvočniki kot nezveneča dvoustnična varianta (*vprašati* [ʋprašáti]);¹⁹ (3) v obsoglasniškem položaju pred zvenečimi nezvočniki kot zveneča dvoustnična varianta (*vbosti* [wbôsti]). V pravilih SP 2001 je v členu 643 dodana še posebnost, in sicer: »Namesto w in m (zlasti pri počasnem govorjenju) govorimo tudi u.«

Ta razvrstitev alofonov fonema /v/ glede na glasovno soseščino je med govorce slovenščine, zlasti pa med udeleženci pedagoškega procesa pogosto povzročala težave, saj je bilo od učencev, dijakov, študentov pričakovano, da se tega pravila zgolj naučijo, le redko pa je bilo pravilo aplicirano na govorno realnost in pri tem ni bilo dovolj izrecno povedano, da slovensko govoreči slušno težko zaznavavse opisano oz. da pravzaprav prepozna le dve uresničitvi fonema /v/, in sicer (1) **zobnoustnično** (osnovno) in (2) **dvoustnično** (ali ustničnoustnično), ki se zelo približuje *u*-jevskemu izgovoru, v vzglasni in izglasni poziciji ali pri počasnem, bolj artikuliranem govoru pa se celo izenačuje z izgovorom samoglasnika *u*. Razlika med samoglasnikom *u* in dvoustnično varianto fonema /v/ je namreč le v zložnosti.

¹⁵ Tatjana Srebot Rejec, 1987: [The sound systems of English and Slovene compared: a distinctive feature analysis](#), *Linguistica* 27/1, str. 47–61.

¹⁶ Peter Jurgec, 1999: [Polglasnik in zvočniški sklop v izglasju mlajših prevzetih besed](#), *Jezik in slovstvo* 44/7–8, str. 314–318.

¹⁷ Drago Unuk, 2004: [Nelinearna struktura zloga](#), *Jezikoslovni zapiski* 10/1, str. 107–123.

¹⁸ Tatjana Srebot Rejec, 1999: [Spet o zvočniškem sklopu](#), *Jezik in slovstvo* 45/1, str. 47–61.

¹⁹ SP 2001 (§ 642): »Ustničnoustnični šumni w (zveneči) oz. m (nezveneči) govorimo, kadar zvočnik /v/ ni ob samoglasniku; w stoji pred zvenečim soglasnikom in na koncu za zvočnikom, m pa pred nezvenečim soglasnikom«.

V *Pravopisu 8.0* smo se zato odločili za **enotno označevanje vseh dvoustničnih variant fonema /v/** – in sicer z *u*-jem, ki ima spodaj polkrožec (ʊ) {39–45}. (Gl. spodaj pojasnilo H. Tivadarja²⁰ v njegovem komentarju k poglavju.)

Ker je po ugotovitvah Srebot Rejec (1999) zložnost (torej edina razlikovalna lastnost med *ʊ* in *u*) pri merjenju govora težko določljiva, hkrati pa v nasprotju s trditvijo, da ima »en fonem lahko več alofonov, en alofon pa lahko pripada le enemu fonemu« (n. d.), se je delovna skupina odločila za drugačno argumentacijo, in sicer je pravilo za izreko ene ali druge možnosti povezala z zapisom in pomensko razlikovalnostjo. Kodificiranje *u*-jevskega zložnega izgovora v vzglasnem položaju, kjer ne bi bil nemogoč, saj ga v besedah vlada in vreme opisuje že SP 2001, bi lahko povzročilo zapisovalno zmedo zlasti pri predponskih glagolih, pri katerih se pomenska razlika izkazuje tako v zapisu kot v izgovoru. Zato se ohranja razlika med enozložno izreko pri glagolih, zapisanih s predponov *v*- (**vjedati se**, **všteti**), in dvozložno izreko pri glagolih, zapisanih s predpono *u*- (**ujedati se**, **ušteti se**):

- **vjedati se** [ʊjé.da.ti] 'zajedati, razžirati' – **ujedati se** [u.jé.da.ti] 'jeziti se';
- **všteti** [ʊšté.ti] 'prišteti zraven' – **ušteti se** [u.šté.ti] 'zmotiti se'.

Zvočniški sklopi

V pravilih so nato natančno opisane **uresničitve zvočniških sklopov**, v katerih nastopa bodisi zobnoustnična bodisi dvoustnična varianta fonema /v/, od zvočnosti zvočnikov pa je odvisno, kako izgovarjamo črko ⟨v⟩. Izgovor **vzglasnih sklopov** z zvočnikom *v* sledi ugotovitvam o sonornosti zvočnikov: v sklopu z najbolj zvočnim zvočnikom *j* je zvočnik *v* lahko izgovorjen z zobnoustnično varianto (**vjedati se** [vjédati se]). V sklopu z zvočnikoma *l* in *r* so raziskave pokazale na zobnoustnični ali dvoustnični izgovor (**vlada** [vláda/ʊláda], **vreme** [vrême/ʊrême]), v sklopu z najmanj zvočnima zvočnikoma *n* in *m* pa le na dvoustnični izgovor (**vnema** [ʊnéma], **vmes** [ʊmés]).

Več pozornosti je bilo namenjene sklopu ⟨vj⟩ **sredi besede**. Ugotovljeno je bilo, da zgledov zaradi različne glasovne soseščine ni mogoče izenačevati, zato (**a**) v besedah in oblikah za zvočnikom izgovarjamo [vj] (**črvji**, **postrvji**, **z vrvjo**, **želvji**, **s krvjo**, **intervju** in v tujih imenih enako – **Orvieto** [orvjéto], **Červjakov**); (**b**) v besedah in oblikah za samoglasnikom izgovarjamo [ʊj] (**kravji**, **vejevje**, **vdovji** in v tujih imenih enako – **Geneviève** [ženeʊjêv-/žəʊjêv-], **Sosnowiec** [sosnôʊjec]).

Pri **izglasnih sklopih** naj opozorimo na nekaj rešitev, pri katerih je bilo ob odločanju opozorjeno na pomanjkanje raziskav in bodo morda bolj zadovoljivo razrešene v obdobju po javni razpravi.

- (1) Izgovor izglasnih pisnih sklopov ⟨vr⟩ in ⟨vl⟩ je odvisen od izgovora črke ⟨v⟩, pri tem so odločilni predvsem občutenje števila zlogov v besedi, analogija z že uveljavljenimi primeri in pa stopnja uveljavljenosti neke oblike.

V lastnih imenih črko ⟨v⟩ izgovorimo kot zobnoustnični [v], zvočniški sklop pa izgovorimo s **polglasnikom, ki je tudi zapisan**: **Maver**_m [mávər], **Pavel**_m [pávəl]. Po tem zgledu izgovorimo tudi žensko obliko tega imena v rodilniku neednine, tj. [pávəl]. V končni redakciji poglavja *Glasoslovni*

²⁰ Gl. tudi: Hotimir Tivadar: [Normativni vidik slovenščine v tretjem tisočletju – artikulacija, percepcija in kodifikacija fonema /v/](#), *Jezikoslovni zapiski* 29/2, str. 77–112. Drago Unuk: [Fonetično-fonološki status fonema /v/ v slovenskem govorjenem knjižnem jeziku](#), *Jezikoslovni zapiski* 29/2, str. 37–72.

oris je sicer prevladalo stališče, da se »nekatera ženska imena pod vplivom enakopisnih moških oblik izgovarjajo s polglasnikom, ki ga ne zapisujemo« {90}, npr. **Pavla** [páɥla], rod. dv./mn. **Pavl** [pávəl], zato je bila taka oblika tudi zapisana v končnem predlogu z mislijo, da bo po končani javni razpravi odločeno, ali vseeno v množinskem rodilniku neobstoječi polglasnik tudi zapisujemo (rod. dv./mn. **Pavel** [pávəl]), enako kot v moškem imenovalniku. (Tako je predlagano tudi v imenih s sklopom <rl>: **Karla** [kárla], rod. dv./mn. **Karl** [kárl/kárəl].)

Tudi pri občnih besedah se polglasnik v pisnih sklopih <vr> in <vl> **ne zapisuje**. Pojavlja se v imenovalniku moškega spola (**kravl** [krávəl], rod. **kravla** [kráɥla]) ter v rodilniku dvojine in množine pri samostalniki ženskega spola tipa **avra**, **bovla**, **avla**. To seveda ni edina pisno-govorna možnost. Izgovor izglasnih sklopov <vl> in <vr> bi lahko usmerjali po vzorcu **Pavel** m [pávəl] ali **kravl** [krávəl] in bi polglasnik zapisovali ali ne:

avra [áɥra], rod. dv./mn. **aver** [ávər] / **avr** [ávər]
avla [áɥla], rod. dv./mn. **avel** [ávəl] / **avl** [ávəl]
bovla [bôɥla], rod. dv./mn. **bovel** [bôvəl] / **bovl** [bôvəl]

Če se odločimo, da polglasnika ne vrivamo v izglasni sklop, zapisanega <v> ne moremo izgovoriti zobnoustnično, temveč se pojavi fonetični dvoglasnik. V *Pravopisu 8.0* je bila sicer z zadržki predlagana prav ta možnost, pri čemer se ravnamo po zgledih **revma**, **savna** {166}:

avra [áɥra], rod. dv./mn. **avr** [áɥr]
avla [áɥla], rod. dv./mn. **avl** [áɥl]
bovla [bôɥla], rod. dv./mn. **bovl** [bôɥl]

- (2) Če se beseda konča na črko v, je izgovornih možnosti več, saj izglasni u-jevski izgovor sklopov <rv> in <lv> ni vedno uresničen.

Končni v zlasti v manj pogosto rabljenih besedah ali oblikah (rodilnik dvojine in množine) pogosto beremo tudi po črki – kot [v], npr.:

murva [múrvə], rod. dv./mn. **murv** [múrv]
Silva [sílva], rod. dv./mn. **Silv** [sílv]
želva [žélva], rod. dv./mn. **želv** [žélv]
salva [sálva], rod. dv./mn. **salv** [sálv]

V končni redakciji se je komisija odločila, da »drugega od zvočnikov (v ali l) izgovorimo z dvoglasniško varianto ali zložno kot samoglasnik u«, saj zložnost v izglasju očitno ne igra take vloge kot v vzglasju {166}, enozložni izgovor pa je za marsikaterega govornika problematičen (podobno spodaj v besedah **film** itd.):

želva [žélva], rod. dv./mn. **želv** [žélu/žélu]
salva [sálva], rod. dv./mn. **salv** [sálu/sálu]
vrv [vèru/vèru]
drva [dèrva], rod. dv./mn. **drv** [dèru/dèru]
murva [múrvə], rod. dv./mn. **murv** [múru/múru]

- (3) Na enak način izgovarjamo tudi izglasni sklop <rl>, pri katerem je poleg najbolj uveljavljenega u-jevskega izgovora (**vrl** [vèru]) predviden tudi izgovor z dvoglasniškim dvoustničnim alofonom ɥ (**vrl** [vèɥ]): **vrl** [vèru/vèru]; **umrl** [umèru/umèru].

Sklop <rl> pogosto izgovarjamo s končnim -[u], a ga v nekaterih besedah izgovorimo tudi s polglasnikom in beremo po črki kot zadlesnični / -[rəl], npr. **Premrl** [premèru/premèrəl]; tako še **Zavrl**; **vrl**; **umrl**, **zamrl**. Vendar samo: **Karl/Karel** [kárəl]; **perla**, rod. dv./mn. **perl** [pèrəl] ipd.

V SP 2001 je bil dvoustnični enozložni izgovor povezan s polglasnikom pred dvoustnično varianto (**vr̥v** [və̞rə̞]) ali z zvenečim dvoustničnim alofonom zvočnika **v** (**vr̥v** [və̞rw]) – zato so v govorni niz vsakokrat dopisali polglasnik. Izjema je pridevnik **vr̥l**, katerega izgovor je tako v SSKJ kot SP 2001 zapisan kot [və̞r̥l]. *Pravopis 8.0* z izenačenim označevanjem vseh dvoustničnih variant odpravlja dosedanje mehanično razlikovanje, da je zveneča varianta [w] lahko obsoglasniška, dvoustnična dvoglasniška pa mora biti ob samoglasniku.

- (4) Pri zvočniškem sklopu **<jv>** se v redkih besedah, prevzetih iz angleščine, v izglasnem položaju za zvočnikom **j** uveljavlja nezveneči pripornik **f** ob zobnoustničnem **v**, npr. **rave/rejv** [rêjv/rêjf], **Cave** [kêjv/kêjf], **Dave** [dêjv/dêjf].

Polglasnik in sklopi **<lm>**, **<ln>**, **<rm>** in **<rn>**

Čeprav je bil v sklopih zvočnikov **l** in **r** z zvočnikoma **m** in **n** dvojnični – enozložni ali dvozložni izgovor – predviden že v SP 2001 (**film** [fílm/filəm]), izgovorna možnost s polglasnikom pred končnima **m** in **n** v javni rabi ni bila sprejeta kot pravorečno ustrezna {79, 163}. Vendar se zdi, da enozložno sklope **<lm>**, **<ln>**, **<rm>** in **<rn>** izgovarjajo le govorci severovzhodnih slovenskih govorov (in pa seveda šolani govorci), ki že od rojstva izgovarjajo zvočnika **l** in **r** kot zlogotvorna: **psalm** [psálm/psáləm], **smiseln** [smísəl̩n/smísələn], **alarm** [alárm/alárəm], **črn** [čə̞rn/čə̞rən]. Primer izpostavljamo zlasti zaradi odločitve Pravopisne komisije, ki si pri aktualizaciji jezikovnega standarda prizadeva za enake možnosti govorcev vseh narečnih skupin pri uresničevanju norme knjižnega jezika.

Izgovor izglagolskih izpeljank ter razlikovanje med vršilci/vršilkami in neživimi samostalniki

Rešitev iz SP 2001, ki je predvidevala za vse besede s priponskimi obrazili **-lc-**, **-lk-**, **-lsk-**, **-lstv-** izgovor [ɥk] in je bila tudi v obdobju priprave SSKJ jezikoslovcem vsiljena kot prestižna,²¹ je spremenjena v skladu z dogovori normativnega protokola, ki poteka kot usklajevalni proces med dvema slovarskima skupinama na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša. Raziskave knjižne rabe namreč potrjujejo neupoštevanje sistema oz. celo obratno – branje po črki govorci mlajše generacije pojmujejo kot približevanje zborni izreki.²² Normo, ki so jo vzpostavili z veljavnim pravopisom 2001, uveljavljajo in uresničujejo zlasti javni govorni mediji, ki se trudijo za spoštovanje kodifikacijskih dogovorov. V *Pravopisu 8.0* je {112} opozorjeno, da sta se »pri izglagolskih samostalniških in pridevniških izpeljankah s priponskimi obrazili **-lc-**, **-lk-**, **-lsk-**, **-lstv-**, kadar se nanašajo na živega vršilca dejanja, sta se uveljavili obe izgovorni možnosti«, v posebnostih pa so predstavljene izjeme, npr. če izpeljanke niso izglagolske (**Brazilci**). Kot stranski rezultat ob drugih raziskavah se je izkazalo celo, da se z dvoustnično varianto izgovarjajo navedena obrazila tudi, ko gre za rastline in obutev (**plezálke**) ali orodja (**brisałci**). Razlike v glasovni soseščini, npr. **ay** proti **il**, še niso dovolj raziskane – **brálka** nasproti **samohranilka**, **čistilka**.

Tonemsko naglaševanje in pravopisni slovar

²¹ Prim. Luka Horjak, 2022: [Izgovarjava v Slovarju slovenskega knjižnega jezika](#), *Slavistična revija*, 70(4), str. 513–524.

²² Prim. Helena Dobrovoljc, 2018: [O rafinirani izreki kot sredstvu družbenega razslojevanja v Bleiweisovih Novicah in Slovenskem narodu](#), *Teorija in praksa* 55/4. 906–27.

Glede tonemskega naglasa v pravopisnem slovarju *ePravopis*, ki se je ob vzporedni pripravi novega *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* konceptualno lahko odmaknil od vloge, ki jo je opravljal v preteklosti, je Pravopisna komisija predlagala, da se zaradi velikega števila tujih lastnih imen, ki jih pravopisni slovar uslovarja, tonemski naglas prednostno uveljavlja v slovarju občnih besed. Poleg tega tonemski naglas pri nekaterih skupinah govorcev odstopa od sistemsko predvidljivih oblik, zato bi bilo treba tem dejstvom nameniti več raziskovalne energije. Večjo težavo predstavlja tudi otonemljanje prevzetega besedja in tujih lastnih imen, zato ga v *Pravopisu 8.0* zaenkrat zgolj opisujemo v pravilih {192–193},²³ a ne apliciramo na slovarske iztočnice.

²³ Razdelek o tonemskem naglasu je v *Pravopisu 8.0* prispeval dr. Janoš Ježovnik.

O dveh novostih v poglavju *Glasoslovni oris*

Peter Weiss

Ozka *e* in *o* ne pod naglasom

Pravopis 8.0 zaznamuje ozki izgovor samoglasnikov *e* in *o*, tudi kadar nista pod naglasom, s piko, ki je podpisana pod tema dvema črkama. Tako je pri daljših besedah, praviloma prevzetih tri- in večzložnicah, ter v izgovoru kratic.

V zapisu izgovora kratic je ozkost izgovora *e*-ja ne pod naglasom sorazmerno jasna, če so kratice izgovarjane s samoglasniško branimi soglasniki na način *bé cé*, več nejasnosti pa je tudi z ozkostjo izgovora drugih samoglasnikov pri izgovoru daljših besed, v katerih bi radi zaznamovali stranski naglas, in sicer na zlogih 1, 3 in 5, šteto od konca izhodiščne besede. Pod takim naglasom se znajdejo tudi samoglasniki *a*, *i* in *u* ter široka *e* in *o*, za ta del pa zapisovalcu izgovora zmanjka sredstev, s katerimi bi sorazmerno preprosto, grafično nezahtevno in hkrati za v prihodnje zavezujoče zapisal take samoglasniške glasove. Pridevnik iz (štirizložnega krajevnega imena) *Jeruzalem* je *jeruzalemski* [jeruzalémski] in ta vpliva tudi na dožemanje ozkosti drugega *e*-ja v podstavnem samostalniku; tega zato v izgovoru pišemo s piko spodaj, kot [jerúzalēm], tudi zato, ker se kljub teoriji o kakovosti nenaglašanih samoglasnikov res ne izgovarja široko. Naglasno vzporeden primer je *Babenberg*, le da – zaradi položaja pred *r*-jem zadnjega (zapisanega) – zadnjega *e*-ja ne beremo ozko, ampak široko, vendar pod najbrž stranskim naglasom, kot [bábənbərk]. Tu nam manjka možnost, da bi označili stranski naglas, kot ga pod ozkima *e* in *o* sicer lahko s piko, zasilno, kot nakazujejo drugi primeri, ki jih ne moremo zajeti z zdajšnjim zapisom izgovora.

Raziskav, ki bi presegle slušno zaznavanje in zgolj na tem utemeljeno zapisovanje teh dveh samoglasnikov, trenutno še ni, zbrano gradivo pa kliče po preveritvi zapisanih izgovorov in po rasti v obširnejšo ali celo vseobsežno teorijo, ob tem pa tudi po izdelavi zapisovalnih možnosti.

O nezvočniških sklopih

Nezvočniki so v slovenščini glasovi (in večinoma tudi črke, s katerimi se zapisujejo), ki niso samoglasniki in zvočniki. Delitev po zvonečnosti je možna le pri nezvočnikih (zvoneči [b] – nezvoneči [p] itd.).

Zvoneči nezvočniki se v popolnem izglasju in v govornem nizu pred nezvonečimi nezvočniki izgovarjajo nezvoneče. Izjema so pravi predlogi, ki se končujejo na *-b*, *-d* ali *-z*, in predlog *z*: ti trije glasovi se samo v njih izgovarjajo zvoneče pred samoglasniki (*na[d o]gnjem*), pred zvočniki (*i[z m]otorja*), seveda pred zvonečimi nezvočniki (*bre[z d]oma*), nezvoneče pa pred nezvonečimi nezvočniki (*bre[s h]iše*).

Težavo pri izgovarjanju (in potem tudi pri zapisovanju izgovora) predstavljajo črkovni sklopi, v katerih se srečata **zapornik in sičnik ali zlitnik** – v zapisu ⟨ts⟩, ⟨ds⟩ ali ⟨tc⟩, ⟨dc⟩ in ⟨dč⟩, ⟨tč⟩ ter ⟨tš⟩, ⟨dš⟩ in ⟨tšč⟩, ⟨dšč⟩. V prvotnem zapisu, ki se lahko pretežno celo prekriva z zapisom izgovora, seveda ni podatkov o dolžini izgovorjenih glasov, ki naj bi jih zajel zapis izgovora v oglatih oklepajih. V takih primerih je veliko približnosti, saj zapis ne more zajeti vseh izgovornih tančin, hkrati pa v okviru sistemskih pravorečnih možnosti govorečim omogoča dovolj svobode. Pri izgovoru se jo da predpisovati le v okviru sprejemljivega pri drugih zborni slovensko govorečih.

Pri zapisu izgovora se je pokazalo, da bo manj stranpoti in samovoljnega razumevanja zapisanega izgovora, če bo ta bolj sledil črkam v prvotnem zapisu (seveda z upoštevanjem osnovnih premen po zvonečnosti, kjer ⟨tc⟩ in ⟨dc⟩ zaradi nezvenečega nezvočnika [c] sovpadeta v [tc]). Konzervativnejši zapis izgovora je lahko oblikospreminjevalno instruktivnejši, npr. orodnik ednine **aidsom**, v imenovalniku ednine samostalnika **aids**, katerega izgovor pišemo s [ts], ne s [c] – prvi varuje končnico *-om*, drugi bi sugeriral končnico *-em*, ki pa se res ne uresničuje. Tako še **Barents** in **Barentsovo morje**, kjer ob zapisu izgovora [bárents] ne prihaja do premene, ki bi jo nakazoval zapis s povsem enakim rezultatom [bárenc].

Pravorečni priročniki doslej niso navajali izjemnega govornega uresničevanja zvez črk ⟨td⟩, ⟨std⟩ in ⟨stst⟩ v števnih sklopih in v oblikah, tvorjenih iz njih: ⟨td⟩ se v **petdeset** izgovarja nepodaljšano, torej drugače kot v **petdelni**, kar se vendarle izgovarja sorazmerno podaljšano.

Podroben pregled je navrgel izgovorno nepričakovane, izjemne primere, v katerih se izgovarja [tč] ali podaljšani zlitnik [č]: **redčiti** [rétčiti/réčiti], toda **gotščina** [gótščina/góččina] (z dvema ločeno izgovorjenima [č], kot da bi šlo za prvi č v izglasju ene in za drugega na začetku druge besede (**bera**[č] **č**[rvov]), ne pa za položaj v isti besedi). Ob tem bo treba še opazovati možnost [góččina], ki se zdi nezborna. Tu se vzporedna primera **oddaja** in **od daleč** obnašata drugače: daljšanje je možno v obeh primerih, v jasnem sobesedilu pa je (najbrž polzborna) razumljivo celo brez daljšanja.

Ponazoritev pravih predlogov in vsega podobnega

Oznake: **V**: samoglasnik; **Z**: zvočnik; **zN**: zvoneči nezvočnik; **nN**: nezveneči nezvočnik

V	Z	zN	nN
a	j	b	c
e	l	d	č
i	m	g	f
o	n	z	h
u	r	ž	k
	v		p
			s
			š
			t

Pravi predlogi

+V: bre[z o]gnja **+Z**: bre[z n]ovcev **+zN**: bre[z d]oma **+nN**: bre[s h]iše

V prilikovalni položaj po zvonečnosti pridejo naslednji polkrepko zapisani predlogi; končajo se na **zN**: *-b*, *-d*, *(-)z*.

brez	<i>izza</i>	pod	<i>v</i>
čez	<i>k</i> (toda + g-/k- gl. h)	pred	<i>z</i> (toda + nN gl. s)
do	med	pri	<i>za</i>
h	<i>na</i>	raz zastar.	zarad pog.
iz	nad	<i>s</i>	<i>zaradi</i>
izmed	<i>o</i>	skoz	zmed
iznad	ob	<i>skozi</i>	znad
izpod	od	spod	<i>zoper</i>
izpred	<i>po</i>	spred	

Vse druge besede in tudi nepravi predlogi

V izglasju se vse druge besede izgovarjajo sobesedilno navadno in **tako tudi nepravi predlogi**, dejansko prislovi, za katere se zaradi podobnosti s predlogi ali domnevne predložnosti zdi, da bi lahko bili občutljivi na samoglasnik v vzglasju naslednje besede:

kljub, krog, okrog, poleg, sred, vkljub, vzdolž

+V: okro[k o]gnja

+Z: okro[k n]ovcev

+zN: okro[g d]oma

+nN: okro[k h]iše

Komentar k poglavju *Glasoslovni oris*

Hotimir Tivadar

Ta komentar je namenjen predvsem izpostavitvi določenih glasoslovnih dejstev, za ponazoritev pa so uporabljeni primeri neposredno iz *Glasoslovnega orisa*. Temeljni kodifikacijski zapis je torej del pravopisa, komentar pa je znanstvena razlaga (komentar) kodifikacijskih principov in zapisa v *Pravopisu 8.0. Glasoslovni oris* prinaša tista poglavja slovničnega opisa glasoslovja, ki so neposredno ali posredno povezana s pravopisom ter pomembna za razumevanje oblikoslovnih in besedotvornih posebnosti knjižne slovenščine, opisanih v nadaljevanju. Osnovna ideja novega glasoslovnega orisa je bila predstaviti osnovne značilnosti slovenskega glasoslovja, ki bi se ga bilo mogoče naučiti. V procesu ustvarjanja slovarja *ePravopis* in prenovitve preglednic za posamezne tuje jezike se je potem to poglavje razširilo in usklajevalo s kodifikacijo v SSKJ in kodifikacijo nastajajočega eSSKJ. S tem je zagotovljena usklajenost kodifikacije v okviru ZRC SAZU, kar je pomembno za enotnost slovenskega knjižnega jezika. Relativna enotnost je ena od osnovnih značilnosti knjižnega jezika, predvsem njegovega pisnega koda. Zato so bila ohranjena tudi tradicionalna naglasna znamenja za **jakostni naglas**, in sicer s tremi **naglasnimi znamenji** nad samoglasniki: z ostrivcem (´), krativcem (˘) in strešico (ˆ). Glede na novejša raziskave in tudi razpravo na [prvem Slovenskem pravorečnem posvetu](#) leta 2020 pa smo upoštevali tudi variantno nerazlikovanje med dolgimi in kratkimi naglašeni samoglasniki.

Glede na SP 2001 je predvsem doslednejši zapis glasoslovnih značilnosti. Izgovor neosnovnih variant fonemov je zapisana v oglatih oklepajih, pri čemer je bila upoštevana tradicija zapisovanja v slovenskem jeziku. Npr. za označevanje **mehčanih** [nʲ] in [lʲ] namesto dvignjenega pomanjšanega j ⟨i⟩ iz IPE uporabljamo opuščaj – ⟨nʹ⟩ in ⟨lʹ⟩.

Glasovi in fonemi

Slovenske glasove zapisujemo s slovensko latinico (**slovenico**), ki ima 25 latiničnih črk, in sicer 22 črk osnovnega latiničnega črkopisa in tri črke z ločevalnim znamenjem – kljukico (ˇ): ⟨č Č⟩, ⟨š Š⟩ in ⟨ž Ž⟩. Slovenski knjižni jezik ima 29 pomensko razločevalnih **glasov**, imenovanih **fonemi**. V glasoslovju slovenske slovnice jih delimo na samoglasnike in soglasnike, te pa na zvočnike ter zvoneče in nezvoneče.

Slovenski zapis je načeloma fonemski – soglasniki so v večini glasovnih okolij zapisani s črko, ki označuje njihov izgovor pred samoglasniki. Istemu fonemu lahko ustreza več glasov, ki jih imenujemo **fonemske variante** ali **alofoni**. Osnovna varianta soglasniškega fonema se izgovarja pred samoglasnikom, druge izgovorne variante pa so odvisne od glasovne soseščine. Fonemske variante nimajo pomensko razločevalne vloge. Nekaj je tudi povsem fonetičnih zapisov (predvsem predlog *s/z* se zapisuje in izgovarja glede na glas, ki sledi). Prav tako pa se predvsem pri tvorjenkah upošteva etimološki izvor morfemov, besed (npr. [predsednik](#)) – pri tem seveda pride do asimilacijskih procesov glede na način in mesto tvorbe ([pɾɛdɛdˈnɪk]).

Samoglasniki {6–}

Samoglasniških fonemov je v slovenščini osem: /a/, /e/ (ozki e), /ɛ/ (široki e), /ə/ (polglasnik), /i/, /o/ (ozki o), /ɔ/ (široki o), /u/, ki jih zapišemo s šestimi črkami: *a* za samoglasnik *a*, *e* za ozki in široki *e* ter polglasnik, *i* za samoglasnik *i*, *o* za ozki in široki *o* ter *u* za samoglasnik *u*. Za polglasnik ob *r* med soglasniki pa uporabljamo zapis s črko *r*.

Naglašenost, kolikost in kakovost {7–9}

Samoglasniki so nosilci zloga in s tem v slovenščini tudi naglasa. Posebnost slovenskega tradicionalnega naglaševanja je označevanje naglasa v slovarjih nad soglasnikom *r*, kar pomeni naglašeni polglasnik, ki pa se ob *r* med soglasnikoma ne zapisuje: **črn** [čərn].

Načeloma so slovenski naglašeni samoglasniki dolgi, nenaglašeni pa kratki. V tradicionalnem jezikoslovju, tudi v SP 2001, se razlikuje med dolgimi in kratkimi naglašenimi samoglasniki, kar je zaradi enotnosti kodifikacije upoštevano tudi v tem opisu. Naglasna znamenja nad *e* in *o* pomenijo poleg naglasa in trajanja tudi kakovost samoglasnikov, in sicer ostrivec pomeni ozki *e* (**véz**) in ozki *o* (**vóz**), krativec in strešica pa naglašene široke *e* in *o*. V skladu z novjšimi raziskavami je v poglavju dodano pojasnilo, da s krativcem označene samoglasnike izgovorimo tudi dolgo: »Krativec (‘) označuje samoglasnike, za katere je bil nekdaj v knjižnem jeziku predviden zgolj kratki, danes pa tudi nekratki izgovor.« {187}.

Slovenski knjižni jezik pozna dva načina naglaševanja, in sicer tonemsko in jakostno. Oba tipa naglaševanja sta knjižna in upoštevana v rabi ter tudi v kodifikaciji v *Slovenskem pravopisu* 2001 in vseh izdajah *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*.²⁴

Samoglasniki kot nosilci zloga {11–13}

V slovenskem knjižnem jeziku so samoglasniki nosilci zloga in kot taki potencialno naglašeni. Soglasniki v slovenskem knjižnem jeziku niso naglašeni niti ne tvorijo samostojnega zloga. Za polglasnik ob *r* med soglasniki uporabljamo tudi zapis s črko *r* (npr. **črn**), vendar je tukaj pred *r* izgovorjen polglasnik, ki tvori zlog ([čərn]), v pravopisnem slovarju SP 2001 in *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* pa se naglašeni polglasnik zapiše z ostrivcem nad *r* (**črn**), kar pa ne pomeni, da bi bil naglašen *r*, ne tonemsko in ne jakostno. V rastočih slovarjih knjižnega jezika na portalu Fran je v eSSKJ na iztočnici označeno naglasno mesto, tj. **čmrlj čmrlja**, v izgovoru pa je prikazan kratko naglašeni polglasnik ([čmərl] in [čmə̀rəl]), v *ePravopisu* je oznaka naglasnega mesta umaknjena z iztočnice (**Črna prst** [čərna pə̀rst]).²⁵

Posebni znamenji po IPA za široki *e* – /ɛ/, široki *o* – /ɔ/ sta v poglavju uporabljeni na začetku, potem pa le po potrebi. Vsi nenaglašeni samoglasniki se izgovarjajo širše, kar je tudi posebej omenjeno. O naglašanih ozkih *e* in *o*, ki sta označena s piko pod črkama, gl. slogovni napotek {9}. Morajo pa biti vsi zapisani samoglasniki izgovorjeni, tudi polglasnik, ki se zapiše z *e* oz. *r*, ko je *r* ob soglasnikih.

²⁴ O tonemskem naglaševanju gl. razdelek »Tonemski naglas v pravopisnem slovarju«.

²⁵ Razlog za umik vseh naglasnih znamenj z iztočnice je njihovo zamenjevanje z ločevalnimi znamenji, ki so zlasti pri prevzetih imenih obvezna sestavina pisne podobe imena.

Neobstoječi samoglasniki {14–15}

V slovenskem knjižnem jeziku je neobstoječih samoglasnikov več – poleg najpogostejšega polglasnika se v tej vlogi pojavljajo še *i*, *a* in *o*.²⁶ Pri pregibanju ti v določenih sklonih izpadajo oz. se pojavljajo, npr. *pes* – *psa*, *pesem* – *pesmi*, *Dravlje* – *Dravelj*. Predvsem v nebranem govoru se mnogi zapisani samoglasniki lahko reducirajo, vendar zaradi zapisovanja in pregibanja tovrstnih redukcij (še) ne uvrščamo med obvezne značilnosti knjižne izreke (npr. *učitelj* – *učitelja*), ampak je tukaj primarno izgovorjen nenaglašeni *e*.

Soglasniki {23–}

Soglasniških fonemov je 21: /b/, /c/, /č/, /d/, /dž/, /f/, /g/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /š/, /t/, /v/, /z/, /ž/. Delimo jih na zvočnike in nezvočnike, ki se nadalje delijo še na zvoneče in nezvoneče.

Zvočniki {24–29}

Slovenski knjižni govor pozna osem zvočnikov (*m n r l j v*), ki so v poglavju natančno opisani. Izhajali smo iz osnovne variante, pri čemer fonemov *r* in *v* nismo zapisovali po IPA (/v/ – /v/ in /r/ – /r/), temveč smo se odločili za uporabo črk *r* in *v*, ki ju uporabljamo tudi v slovenici. Vse variante fonemov po IPA so omenjene samo na začetku v členu {6}. Pri opisu zvočnikov so posamezne variante predstavljene skupaj s primeri, še posebej zaradi preglednic za prevzemanje iz tujih jezikov. Zvočniki se prilagajajo izgovoru sosednjih glasov. Večjih težav pri njihovem izgovoru načeloma ni, razen pri fonemih /v/ in /l/, ki imata poleg osnovne variante tudi dvoustnični, polsamoglasniški izgovor, zapisan s simbolom [ʋ] (*siv* [sʲʋ], *orel* [ôreʋ]).

Nezvočniki {30–37}

Najmanj zvočni, tj. najbolj zaprti glasovi v slovenskem knjižnem jeziku so nezvočniki, ki so načeloma zvoneči in nezvoneči (tukaj navajamo tudi zapis IPA): /dž/ – /dʒ/, /č/ – /tʃ/, /ž/ – /ʒ/, /š/ – /ʃ/, /z/ – /z/, /s/ – /s/ ter /c/ – /ts/ in /h/ – /x/, ki nimata svojega zvonečnega fonemskega para, se pa lahko pojavita ob zvonečem nezvočniku: *dz* po ozvonečenju, npr. *Kocbek* [kódzbek], in [ʃ] npr. pri predlogu *h* pred besedami z vzglasnim *g*-, kjer se izgovarja zvoneče (*h gozdu* [ʁ_gózdʉ]).

Osnovna glasovna značilnost nezvočnikov je premena po zvonečnosti, ki se pojavlja ob različno zvonečih nezvočnikih (*glasba* [glázba] – *izstop* [ištòp]) in pred premorom, ko so vsi nezvočniki izgovorjeni nezvoneče (*sneg* – [snék], *pek* – [pék]).

Tudi nezvočniki večjih težav glede na zapis pri izgovoru ne povzročajo, se pa prilagajajo v izgovoru glede na glasovno soseščino (*dnina* [dʲnina] – nazalnost se tukaj prenese tudi na zapornik). Teh alofonskih variant pri zapisu izgovora ne označujemo, saj ne povzročajo pravopisno-pravorečnih težav {38}, izjema so variante fonema /v/.

²⁶ Podrobneje o tem v poglavju *Črkovno-glasovne premene*, ki bo objavljeno v letu 2023.

Variante fonema /v/ {39–45}

Fonem /v/ je tradicionalno v slovenskem jezikoslovju opisan s štirimi variantami: osnovno **zobnoustnično** varianto fonema /v/, po IPA [ʋ], ki se izgovarja pred samoglasniki (**vino**, **vedno**, **vaba**), in **dvoustničnimi** variantami fonema /v/ (zvenečim pripornikom [w] pred zvenečimi soglasniki, npr. **vzeti**, nezvenečim pripornikom [ʋ] pred nezvenečimi soglasniki, npr. **vseved**, in polsamoglasniško, dvoglasniško varianto [ʋ̞], ki se pojavlja za samoglasniki, npr. **sivka**, **siv**). Osnovna razlika pri izgovoru med temi variantami je torej razločevanje med zobnoustničnim in dvoustničnim soglasniškim izgovorom. Zato smo se odločili pri zapisovanju dvoustničnih variant, ki pogosto preidejo tudi v zložni **u**, za **enoten zapis z diakritičnim znamenjem za nezložnost** (pod samoglasnikom **u** (⟨u⟩)). Diakritično znamenje polkrožec pod samoglasnikom namreč po aktualni tabeli IPA pomeni nezložnost (angl. *non-syllable*). Vse različne variante fonema /v/ so natančno razložene s primeri v posebnem poglavju.

Posebne glasovne zveze**Zapis in izgovor samoglasniških sklopov {126–}**

Slovenski knjižni izgovor načeloma ne pozna dvoglasnikov. Če se dvoglasniki pojavijo, pravimo, da gre za fonetične dvoglasnike, ki so posledica združitve soglasnika s samoglasnikom, kar je načeloma vidno iz zapisa (**sivka** [síʋka], **Pivka** [píʋka]; **solza** [sôʋza], **poln** [pôʋn]). Težji samoglasniški in soglasniški sklopi se načeloma izgovorno poenostavijo.

Zev {128–134}

V slovenskem jezikoslovju je bil zaradi navezave na sosednje slovanske jezike, zlasti hrvaščino, pogosto omenjen hiat oz. zev, ki ga v slovenščini govorno načeloma odpravljamo z **j**, kar se pogosto tudi zapiše (**ideja**, **Olimpija** ...). Večsamoglasniškost lahko preprečimo (zapremo zev) tudi z zvočnikom **v** (**evro** – **evrski** [évərski] **kovanec**).

Dvoglasniški in zvočniški izgovor pisnih samoglasniških sklopov v slovenščini {136–147}

Dvoglasniški izgovor pa se v sodobni slovenščini pogosto pojavlja pod vplivom tujih jezikov, kar smo natančno popisali tako v tem poglavju kot tudi pri preglednicah za posamezne tuje jezike. Načeloma sicer večsamoglasniškost v slovenskem knjižnem jeziku ob prevzemu besede v slovenski glasoslovni sistem odpravljamo, npr. **Wojtyła** [vojtíla], **Żyła** [žíla], pri čemer ima posebno vlogo zapis fonema. Pri teh prevzemanih je sicer zelo pomemben vpliv tujega jezika na govorca. Nam bližnji svetovni jeziki lahko bolj vplivajo na slovenski knjižni jezik. Pravilo onemogočanja večsamoglasniškosti v slovenskem knjižnem govoru in vpliv črke na izgovor je sicer zaenkrat še zelo trdno.

Zapis in izgovor soglasniških sklopov {136–}

Izgovor soglasniških sklopov je podrejen izgovorljivosti zloga in pravilu, da si soglasniki od samoglasniškega jedra sledijo od zvočnikov (v zaporedju $u, j > r > l > n, m > v$) k nezvočnikom, npr. **smrt** [smàrt]. Če pride do spremenjenega zaporedja, se načeloma vrine polglasnik (**Mbappe** [əmbapé]).

Podvojene črke {155–156}

Podvojene črke načeloma izgovarjamo z enim glasom, kar še posebej velja za zapornike, ki pri izgovoru zahtevajo več hipne energije (pride do hitrega odprtja govorne cevi).

Zvočniški sklopi {157–167}

V tem poglavju smo s primeri ponazorili tudi večsoglasniške sklope. Tudi pri izgovoru zvočniških sklopov je pomembno pravilo izgovorljivosti, pri čemer sledimo slovenski strukturi zloga: nezvočnik – zvočnik – samoglasnik – zvočnik – nezvočnik.

Posebni nezvočniški sklopi {168–}

Zveze zadlesničnih zapornikov *t – d* in sičnikov *s – z* ali zlitnika *c* so najpogostejše zapisane s črkovnimi sklopi ⟨ts⟩ in ⟨ds⟩ ali ⟨tc⟩ in ⟨dc⟩; izgovorimo jih v različnih zlogih vsakega posebej ali zlitniško, npr. *baltski* [báľtski], *podse* [pótse], *petstopenjski* [pétstopəń'ski/pétstopəński]; *vratca* [vrátca], *dekletce* [deklétce], *odcejalnik* [otcejálnik]. Pri posameznih primerih lahko pride tudi do zlitja več istih sklopov: *šeststo* [šéstto].

Predlog *k* pred *g* in *k* {174–175}

Predlog *k* se pred mehkonebnima zapornikoma *g* in *k* zapiše s *h* (*h gozdu*, *h kraju*) ter izgovori priporniško, in sicer zveneče ([ɣ_gózd]) oz. nezveneče ([h_kráju]).

Naglaševanje**Jakostno naglaševanje {183–}**

Pri jakostnem naglaševanju so naglašeni samoglasniki daljši od nenaglašanih, izgovarjajo se glasneje, tj. z večjo jakostjo, in z višjo tonsko višino kot nenaglašeni samoglasniki. V *Pravopisu 8.0* jih označujemo tradicionalno, in sicer s tremi naglasnimi znamenji – ostrivcem (´), krativcem (˘) in strešico (^), pri čemer zaznamujemo tudi njihovo kvantiteto (kratki – dolgi) in kvaliteto (ozki – široki), kar velja predvsem za *e*-jevske in *o*-jevske foneme.

Ostrivec (´) označuje dolge samoglasnike, pri samoglasnikih *e* in *o* tudi ožino: *pas* [pás], *kis* [kís], *duh* [dúh]; *lep* [lép], *mož* [móž-].

Strešica (^) označuje dolga široka samoglasnika *e* in *o*: *peta* [pêta], *gora* [gôra].

Krativec (˘) označuje samoglasnike (razen polglasnika), za katere je bil nekdaj v knjižnem jeziku predviden zgolj kratki, danes pa tudi nekratki izgovor: *urad* [uràd-], *bik* [bik], *kup* [kùp]; *nadnaslov* [nàdnaslòv-], *nedoločnik* [nèdolóčnik], *podoficir* [pòdoficír] in *Celjan* [celján in celjàn].

Na *e* in *o* krativec hkrati označuje širino (*bes* [bès], *lov* [lòv-]).

Kot je razvidno iz zapisa v *Pravopisu 8.0* {190–193}, je v slovenskem jeziku kratki naglašeni samoglasnik lahko obravnavan tudi samo kot naglašen, brez kvantitetne razlike, kar je v skladu tudi s sklepi in razpravo na prvem Slovenskem pravorečnem posvetu. Pri tem seveda ne zanikamo tradicije in zgodovinskega opisa slovenskega jezika, ki temelji na razlikovalnosti dolgih in kratkih naglašanih samoglasnikov, povezanih tudi s tonom.

Tonemsko naglaševanje {192–}

Pri tonemskem naglaševanju se naglašeni samoglasniki razlikujejo ne le po kvantiteti (kratki – dolgi) ali kvaliteti (ozki – široki), temveč tudi po tonu in melodiji, ki je lahko rastoča ali padajoča oz. so naglašeni

samoglasniki visoki oz. nizki glede na sosednje samoglasnike, kot je zapisano v *Slovenski slovnici* Jožeta Toporišiča.

Naglasno mesto {194–}

V slovenščini nimamo preprostega pravila o naglasnem mestu, saj je naglas lahko pri posameznih besedah na različnih zlogih (prvem, drugem, tretjem, predzadnjem ali zadnjem). Naglas je v slovenščini pomemben za razlikovanje pomena sicer enako pisanih besed. Pri nekaterih besedah sprememba naglasnega mesta spremeni tudi pomen besede: **oči** [ôči] 'ljubkovalno poimenovanje za očeta' – **oči** [očí] 'organ'; **vedenje** [védenje] 'znanje' – **vedenje** [vedênje] 'obnašanje'; **lahko** [láhko] (pridevnik) – **lahko** [lahkó] (prislov).

Naglasa se ravno zaradi njegove pomensko razločevalne funkcije naučimo skupaj s pomenom besede.

V *Pravopisu 8.0* zaradi možnosti naglaševanja različnih zlogov v besedi predstavljamo različna lastna, tudi prevzeta imena. Pri tem zaradi vezanosti naglasa na pomen besede upoštevamo mesto naglasa v izvirniku, če seveda beseda ob prevzemu v slovenski jezik ne spremeni zloženosti oz. se ne prevzame drugače zaradi nepoznavanja izvirnega jezika, npr. **Bogotá** [bógota]. Načelo ohranjanja mesta naglasa iz izvirnega jezika, če je v slovenščini mogoče pregibati besedo, ob globalni prepletenosti sveta in jezikov sicer ostaja. Tako bomo francoska lastna imena naglasili na zadnjem zlogu, češka, madžarska, finska na prvem zlogu, poljska na predzadnjem zlogu itd. V ta namen smo tudi oblikovali obsežne preglednice za prevzemanje iz tujih jezikov, s čimer ohranjamo in razširjamo tradicijo SP 2001, ki je imel oblikovano množico preglednic za posamezne jezike.

Naglašenost in nenaglašenost besed {213–}

Večina besed v slovenščini je enonaglasnic, poznamo pa tudi večnaglasnice in breznaglasnice. Naglas je označen tako v pravopisnih pravilih, tj. *Pravopisu 8.0*, kot tudi v pravopisnem slovarju, tj. *ePravopisu*. Kodifikacijsko merodajen pa je tudi naglas v SSKJ2 in nastajajočem eSSKJ, glede morebitnih razhajanj v *ePravopisu* in eSSKJ se delovni skupini posvetujeta v t. i. normativnem protokolu. Določene, sicer redke besede imajo v slovenskem knjižnem jeziku zaradi različnega regionalnega izvora, zgodovinskega razvoja oz. prevzemanja iz tujih jezikov naglasne dvojnice. Če gre za enakovredne dvojnice, je med njima kvalifikator *in* (**dvánajst** in **dvanájst**), lahko pa imajo kvalifikator *tudi*, ki uvaža neprednostno dvojnico – **popotovánje** *tudi* **popótovanje**.

Naglas in poudarek {220}

V slovenščini terminološko razlikujemo med naglasom in poudarkom. Naglas je slovarska značilnost besed, ki jo imajo te že same po sebi. Informacijo o naglasu prinašajo slovarji (**nad** [nad] : **nadangel** [nàdàngel]). Poudarek pa je besedilnofonetična značilnost besede, lahko tudi večje enote v stavku, in je besedilno dodana značilnost predvsem besed, tudi breznaglasnic, ki so v povedi pomensko izpostavljene (**To se te NE tiče.**).

Komentar izbranih poglavij o prevzetih imenih v poglavju *Glasoslovni oris*

Marta Kocjan Barle

Prevzeta imena so v poglavju *Glasoslovni oris* predstavljena v okviru vsakega obsežnejšega poglavja v razdelku, ki se od opisa glasovja slovenskega jezika razlikuje tudi zaradi sivega ozadja.

V tem komentarju so predstavljena tista mesta, ki jih ob posameznih tujih jezikih nismo oz. jih ne bomo opisali v poglavju *VIII. O prevzemanju iz posameznih jezikov*, v katerem sta podrobneje opisana latinična pisava ter razlikovanje med pisavo in črkopisom, dodan pa je tudi glosar ločevalnih znamenj.

Latinica in črkovno-glasovna razmerja v prevzetih imenih

Drugi narodi, ki svoj jezik pišejo v latinični pisavi {62–66}, so osnovni, 26-črkovni latinični nabor prilagajali na različne načine:²⁷

- Črke so dopolnjevali z **ločevalnimi** (diakritičnimi) **znamenji**, npr. z ostrivcem (é É), dvojno piko (ö Ö), vijugo (ñ Ñ).
- Sestavljali so stalna zaporedja dveh, treh, štirih ali več črk in tako so nastajala **dvočrkja** in **veččrkja**, tj. tričrkja, štiričrkja (člen 70).
- Združevali so črki v eno (**združena črka** oz. ligatura, npr. ⟨æ Æ⟩, ⟨œ Œ⟩).
- Redko so dodajali **posebne črke**, npr. ⟨ß⟩.
- Podvajali so črke, tako da so nastale **podvojne črke** za samoglasnike in soglasnike, ki jih glasovno prevzemamo tako, kot bi bile zapisane z eno samo (npr. *Paasilinna* [pásiˈlinna]), saj razlikovanja med dolgimi in kratkimi glasovi iz tujih jezikov ne prevzemamo. Podvojene črke se razlikujejo od tistih podvojenih za dvočrkje, npr. soglasniško dvočrkje ⟨ll⟩ v španščini za /l/ in albanščini za /l/ (kot velika začetnica zapisan ⟨ll⟩), ali samoglasniško dvočrkje ⟨aa Aa⟩, ki v danščini lahko zamenjuje ⟨å Å⟩ (oboje /ɔ/ ali /ɔ:/), v angleščini pa npr. ⟨ee⟩, za /i:/).
- Črke so lahko dobivale status glasovno neuresničenih, t. i. **nemih črk** (črk brez glasovne vrednosti), in sicer vedno nemih, npr. ⟨h H⟩ v francoski pisavi, ali nemih v določenih položajih, npr. ⟨e⟩ v angleški pisavi, v določenih primerih tudi nemih črkovnih sklopov, npr. ⟨gh⟩ v angleški pisavi (a ne vedno), ⟨es⟩ v francoski pisavi. Nemi ⟨e⟩ v nekaterih pisavah vpliva na izgovor predhodne črke (npr. predhodni soglasniški črki v romanskih jezikih in angleščini spreminja glasovno vrednost), lahko je sestavina dvočrkja v položaju pred zadnjimi samoglasniki (npr. ⟨ge⟩ pred [a], [o], [u] je [ž] ali [dž]), v angleški pisavi je tudi sestavina deljenih dvočrkij, v katerih spreminja glasovno vrednost predhodne samoglasniške črke.²⁸
- Po potrebi je opozorjeno tudi na **črkovne sklope**, ki se od dvo- in veččrkij (npr. nem. *Graetz* [grɛtʃ]) razlikujejo po tem, da so zveza črk, ki ustreza toliko glasovom, kolikor je črk, tj. **glasovnemu sklopu**, ki pomeni zvezo glasov (it. *Maestà* [maestà], *Rafael* [ráfael]).

²⁷ Prim. Marta Kocjan Barle, 2022: [Od črke in pismenke do črkopisa in pisave](#). *Pravopis na zrnu graha*, ur. Tina Lengar Verovnik in Urška Vranjek Ošlak, Ljubljana: Založba ZRC, str. 77–92.

²⁸ Prim. Marta Kocjan Barle, 2022: [Prevzemanje lastnih imen in opuščanje ali ohranjanje neme črke -e](#). *Pravopis na zrnu graha*, ur. Tina Lengar Verovnik in Urška Vranjek Ošlak, Ljubljana: Založba ZRC, str. 215–229.

Ponekod so v abecedi, ki sledi osnovnemu latiničnemu črkopisu, uvrščena dvočrkja, posebne črke, črke z ločevalnimi znamenji, združena črka (ligatura), v islandsko, dansko in norveško ter švedsko abecedo nekatere celo na konec abecede, npr. ⟨þ Þ⟩, ⟨ø Ø⟩, ⟨å Å⟩, ⟨ä Ä⟩ in ⟨ö Ö⟩, ⟨æ Æ⟩.

Črke *i* in *u* ter *y*

Posebna pozornost pri prevzemanju je bila posvečena črkama ⟨i⟩ {111, 155–156} in ⟨u⟩ {124}. Za slovensko govoreče sta to večinoma črki za [i] in [u], ⟨i⟩ redkeje za [j], in še to v prevzetih besedah, npr. *bianco* [bjánko], *aikido* [ajkído] (prim. {111}), in ⟨u⟩ izjemoma za [ɥ], npr. *nauk* [náɥk], *Budau* [búdaɥ] (prim. {121}). V tujih jezikih ⟨i⟩ namreč ni samo samoglasniška, ampak tudi soglasniška črka, ker se v nekaterih jezikih izgovarja tudi [j]; ravno tako ⟨u⟩ ni samo [u], ampak tudi [w], ki ga prevzemamo z dvoglasniškim dvoustničnim [ɥ] ali zobnoustničnim [v]. Izgovor teh črk je odvisen od tega, ali sta

- sestavina dvoglasnikov: ⟨i⟩ prevzemamo kot [j], ⟨u⟩ pa kot [ɥ], samo ko je dvoglasnik v položaju za samoglasnikom kot [v] (gl. pri dvoglasnikih);
- imata drugačno glasovno vrednost, npr. ⟨u⟩ iz francoske pisave prevzemamo kot [i], ⟨i⟩ in ⟨u⟩ v nosnikih ⟨im⟩ in ⟨in⟩ ter ⟨un⟩ pa kot [e];
- v določenih položajih, npr. ⟨i⟩ iz italijanske pisave v položaju pred samoglasniki in v izglasju prevzemamo kot [j] (*Siena* [sjéna], *Canazei* [kanacêj], enako v končaju -⟨iv⟩ (*Claudio* [kláɥdjo]); ⟨i⟩ iz madžarske pisave v izglasju prevzemamo kot [j] (*Jókai* [jókaɟ]). To je pomembno zaradi morebitnega zapiranja zeva z *j* (npr. fr. *Éluard* [elijár]) ali zaradi pregibanja in preglaševanja (*Jókai* [jókaɟ], rod. *Jókaia* [jókaɟa], or. z *Jókaiem* [z_jókaɟem], svoj. prid. *Jókaiev* [jókaɟeɥ]).

Tudi ⟨y⟩ ima lahko samoglasniški ali soglasniški izgovor. Izgovorimo ga kot [i] ali [j], podobno je z dvočrkji, katerih sestavina je ⟨y⟩, npr. izglasna -⟨ay⟩ in -⟨ey⟩ prevzemamo z [é] ali [i] (fr. *Fresnay* [frené], angl. *Thackeray* [têkeri], angl. *Huxley* [háksli]) in ju razlikujemo od črkovnih sklopov -⟨ay⟩ in -⟨ey⟩ (angl. *Faraday* [fáradej], nem. *Dilthey* [díltaj]).

Glasovne vrednosti soglasniških črk ter dvo- in veččrkij so podrobneje prikazane pri posameznih jezikih v poglavju VIII. O prevzemanju iz posameznih jezikov.

Samoglasniki in polglasnik v prevzetih imenih

Pri prevzemanju **samoglasnikov** je v primerjavi s SP 2001 le nekaj sprememb, pri prevzemanju polglasnika nekaj več, krovna pravila pa so podana v [IV. Prevzete besede in besedne zveze](#). V tem poglavju so pravila za prevzeta imena prikazana ob glasoslovnih pojavih, ki veljajo v slovenščini, zato so morebitna odstopanja natančneje pojasnjena in ponazorjena z več zgledi.

V slovenici je razmerje med osmimi samoglasniškimi fonemi (/a/, /e/ (ozki e), /ɛ/ (široki e), /ə/ (polglasnik), /i/, /o/ (ozki o), /ɔ/ (široki o), /u/) in petimi črkami zanje (⟨a⟩, ⟨e⟩, ⟨i⟩, ⟨o⟩, ⟨u⟩) precej dobro pokrito. V tujih jezikih ima lahko katera od teh črk drugačno glasovno vrednost (npr. francoski ⟨u⟩ prevzemamo z [i]). Poleg tega so samoglasniki napisani s črkami z ločevalnimi znamenji, ki jih pri prevzemanju predvsem lastnih imen ohranjamo. Tako npr. nemški ⟨ä⟩ prevzemamo kot [e], danski ⟨å⟩ kot [o], albanski ⟨ë⟩ kot [ə], poljski ⟨ó⟩ kot [u], turški ⟨ö⟩ kot [e]. V nekaterih jezikih so samoglasniki zapisani tudi z dvočrkji in celo tričrkji, npr. iz francoščine ⟨au⟩ in ⟨eau⟩ prevzemamo kot [o] ter ⟨ai⟩ in ⟨ay⟩ kot [e], iz angleščine ⟨oo⟩ kot [o], [u] ali [a] ipd.

Po SP 2001 (§ 222) smo naglašene samoglasnike načeloma sprejemali z dolžino, naglašena *e* in *o* iz tujih jezikov sta bila praviloma ozka, razen *e* pred [j] in [r] ter *o* pred [v] ali [ɥ]. Med sestavljanjem preglednic za tuje jezike smo se člani Pravopisne komisije – tudi v dogovoru s strokovnjaki za posamezne tuje jezike – odločili, da pri prevzemanju *e* in *o*, ki sta v tujih jezikih izgovorjena širše, vendarle ohranjamo širino, če se tako bolj približamo izvirnemu izgovoru fonemov {26–28}. Odločitev je narekoval tudi izgovor angleških in francoskih lastnih imen v zborni izreki, ki ni povsem sledil pravopisnim pravilom. Podrobnosti (tudi dvojnice) so pojasnjene za vsak jezik posebej v poglavju VIII. *O prevzemanju iz posameznih jezikov*.

V SP 2001 je v členu 222 napisano, da je tuji **polglasnik** pisan »z *e*, redkeje z *o* ali *a* (npr. v francoščini, nemščini angleščini)«. Pravilo je predpisovalo prevzemanje polglasnikov »le, če so v slovenščini neobstoječi«. V [utemeljitvah poglavja IV. Prevzete besede in besedne zveze](#) je že pojasnjeno, da moramo biti pozorni na polglasnik v končaju, če bi pri sklanjanju in tvorjenju novih besed nastal neizgovorljiv ali težko izgovorljiv soglasniški sklop.

Sestavljanje in pregledovanje preglednic za tuje jezike je terjalo nove premisleke. Ker polglasnik v slovenščini izgovarjamo v različnih položajih, za slovenske govorce ne more biti izgovorna težava, ravno tako ne, kadar je tako kot drugi samoglasniški fonemi v tujih jezikih lahko pisan s črkami z ločevalnimi znamenji, npr. ⟨â⟩ in ⟨î⟩, ⟨ë⟩, ⟨ö⟩, dvo- oz. veččrkjem ⟨eu⟩, ⟨œu⟩, ⟨oeu⟩ {100} ali ni zapisan {101}.

Razmislek je terjal zapis polglasnika s črkami ⟨e⟩, ⟨a⟩, ⟨u⟩ {98} in tradicionalno prevzemanje z [e] zaradi položaja, v katerem je polglasnik v izvirnem jeziku {99}, opozorjeno pa je tudi na druge zapise in izgovor polglasnika {100–102}. Predlogi, delno že predstavljeni tudi v poglavju [IV. Prevzete besede in besedne zveze](#) ter izoblikovani ob sestavljanju in pregledovanju preglednic za prevzemanje iz tujih jezikov,²⁹ so naslednji:

- ko je polglasnik sredi besede pisan z ⟨e⟩ ali v položaju pred ⟨r⟩, ga prednostno izgovarjamo kot [e]: [Queneau](#) [kenó/kənó], zaradi pogostega izgovarjave govorcev {53} pa tudi s polglasnikom, npr. madžarska ⟨ö⟩ in ⟨ő⟩ z [e/ə] ([György](#) [džêrdž-/džêrdž-], [Fertőd](#) [fêrted-/fêrtəd-]);
- v končaju ga, če je pisan z ⟨e⟩ ali ⟨a⟩, bodisi ohranjamo, če nam pri pregibanju ne povzroča težav, npr. angl. [Owen](#) [ôvən], rod. [Owena](#) [ôvna], angl. [Manhattan](#) [menhêtən], rod. [Manhattna](#) [menhêtna], bodisi v izgovoru vokaliziramo in ohranjamo ⟨e⟩ in ⟨a⟩, npr. norv. [Amundsen](#) [ámundsen/ámunsen], rod. [Amundsena](#) [ámundsena/ámunsena]; angl. [Chapman](#) [čêpmen] ([tʃæpmən]), rod. [Chapmana](#) [čêpmena]; dopuščamo izgovorne in pisne dvojnice, npr. norv. [Ibsen](#) [ípsen], rod. [Ibsena](#) [ípsena] in [Ibsen](#) [ípsən], rod. [Ibsna](#) [ípsna];
- v končaju ga, če je pisan z ⟨o⟩, redko z ⟨u⟩, prevzemamo po črki, npr. angl. [Stephenson](#) [stívənsən], angl. [Malthus](#) [máltus] (angl. [ˈmæltəs]), ali pa ga v izgovoru osnovne oblike ohranjamo, pri pregibanju pa v izgovoru izpuščamo, npr. [Newton](#) [njútən], [Newtona](#) [njútna];
- v izglasju ga vokaliziramo: madž. [Bacső](#) [báče], rod. [Bacsőja](#) [báčeja]; fr. [Depardieu](#) [depardjé/dəpardjé], rod. [Depardieuja](#) [depardjêja/dəpardjêja].

²⁹ Končno oblikovanje pravil bo mogoče, ko bodo predstavljeni vsi načrtovani jeziki in zaključena javna razprava.

Soglasniki v prevzetih imenih

Ob sestavljanju in pregledovanju preglednic smo člani Pravopisne komisije ponovno presojali krovno pravilo v poglavju [IV. Prevzete besede in besedne zveze](#) {52}, v katerem je omenjeno opuščanje vseh vrst »modifikacij pri zaokroženih, nosnih, mehčanih in mehkih soglasnikih ter pri posebnih glasovih«. Takšno pravilo je temeljilo na SP 2001.

Mehčani in mehki soglasniki

Po temeljitem premisleku smo na osnovi obširnejšega gradiva za **mehčane soglasnike** ugotovili, da bomo morali pravila dopolniti. Mehčani soglasniki so lahko pisani:

- z eno črko, npr. ⟨l⟩ v albanščini (nasproti dvočrkju ⟨ll⟩ za [l]);
- s črko z ločevalnim znamenjem, npr. v poljski pisavi ⟨ń⟩, ⟨ď Ď⟩, v slovaški in češki pisavi mdr. ⟨ň⟩, v slovaški tudi ⟨ľ⟩;
- tudi z dvočrkji, npr. v poljski pisavi ⟨gi⟩, ⟨ki⟩ in ⟨ni⟩ za [gʲ], [kʲ], [nʲ].

Če se mehčani soglasniki pojavljajo v položaju pred samoglasnikom, jih prevzemamo z dodajanjem *j*, npr. češ. [Ďáblíce](#) [djáblice]), slovaš. [Fiľakovo](#) [fíľjakovo]; polj. [Mickiewicz](#) [mickjévič], polj. [Gdynia](#) [gdínja], pred soglasniki pa palatalizirano ali trdo, npr. češ. [Stáňkov](#) [stán'kou/stánkou], češ. [Libeň](#) [líben'/líben] (rod. [Libeňa](#) [líbenja]).

Navadne črke za soglasnike, ki so mehčani v položaju pred sprednjima samoglasnikoma, npr. v slovaški pisavi ⟨d⟩, ⟨n⟩ in ⟨t⟩ pred črkami ⟨e⟩, ⟨é⟩, ⟨i⟩ ali ⟨í⟩, prevzemamo z navadnimi samoglasniki, npr. [Devín](#) kot [dévin] in ne [djévin]; izjema je izvorni jezik, ki razlikuje med enojno črko in dvočrkjem za različna fonema, npr. alb. [Mekuli](#) [mekúlji] (nasproti [Nikolla](#) [nikóla]).

Za mehke soglasnike so v slovanskih jezikih posebne črke, npr. ⟨ć Ć⟩, ⟨đ Đ⟩, tudi zdaj jih prevzemamo kot trde, dvočrkji ⟨lj⟩ in ⟨nj⟩ kot [lj] in [nj] (pred samoglasniki, sicer [l'/l] in [n'/n]).

V primerjavi s SP 2001 je zdaj predstavljeno natančnejše razlikovanje med mehčanimi in trdimi glasovi – ti ostajajo trdi samo v položaju pred nekaterimi samoglasniki; če so pisani s črkami z ločevalnimi znamenji ali pa ima kaka črka, tako kot v albanščini, drugačen zapis trdega glasu, mehčanje upoštevamo. Na primer: v SP 2001 (§ 1077) je bil izgovor mehčanih glasov, pisanih s črkami z ločevalnimi znamenji *đ*, *ľ*, *ň* in *ť*, trd (*Mokrad'* [mókrad-], *Heľpa* [hélpa], *Muráň* [múran], *Vážtan* [váštan]).

Črkovni sklop *ts*

Zaradi pretiranega poudarjanja izgovorjenega *c*-ja se je komisija odločila za zapis *ts* v izgovoru, čeprav se fonetično sicer tu zapornik zlije s pripornikom in nastane zlitnik. Z zapisom *c*-ja bi sicer nedvoumno pokazali, da se zapornik in pripornik izgovorita v istem zlogu, vendar predlog ni bil konsenzualno sprejet. Za obdobje po razpravi ostaja odprto vprašanje: Ali bi morali pri zapisu izgovora v slovarju razlikovati med primeri,

- ko je zlit glas odraz enozložnega izgovora in bi pisali [c]: [futsal](#) [fú.tsal/fú.cal], [aids](#) [ájts/ájč], [Keats](#) [kíts/kíc], [Yeats](#) [jejts/jejc];
- ko izgovorimo vsak glas posebej – kar se kaže z morfemsko mejo, in to tudi pišemo: [petstoletnica](#) [pet.sto.lét.ni.ca], [baltski](#) [balt.ski], [sitski](#) [sít.ski], [vratca](#) [vrát.ca].

V razdelku o prevzetih imenih je zato zapisano, da nezvočniški črkovni sklop ⟨ts⟩ beremo kot [ts], npr. *Windsor* [vínstɔr] {55}, in ne [c] {182} ter ga razlikujemo od zlitega glasu za dvočrkje ⟨tz⟩, npr. *Hertz* [hêrc] {27}, *Kronplatz* [krónplác] {57}. Taka rešitev vendarle rešuje nedoslednosti iz SP 2001, v katerem je izgovor imena *Keats* predviden z zlitim glasom [c] ter sta zato predvidena tudi preglašeni orodnik in svojilni pridevnik: *Keats* -a [kíc] m s -em/-om [em] in *Keatsev* -a -o in *Keatsov* -a -o [-čev-]. V geslih *Bárents*, *Massachúsetts* in *Yeats* [jêjts] je že v SP 2001 priporočen izgovor črkovnega sklopa ⟨ts⟩ kot [ts].

Dvoglasniki

V nekaterih tujih jezikih so v nasprotju s slovenščino dvoglasniki fonemi. Pri prevzemanju tistih, katerih druga sestavina je [ɪ] ali [w] oz. [ʊ], nimamo težav in jih prevzemamo kot [Vj] ali [Vɥ] {153}, {155–156}, npr. angleški /eɪ/ kot [ej] in /aʊ/ kot [aɥ] ali [ej]. Slovenščini tuji so tisti, katerih prva sestavina je [w] in druga samoglasnik, tj. [wV]. Do zdaj smo si pri prevzemanju pomagali z dvozložnim samoglasniškim sklopom [VV], npr. španski *Juan* je bil v SP 2001 [huán], francoski *Delacroix* pa [delakroá]. Ker dvoglasniki, ki so v tujih jezikih pisani s črkovnim sklopom, katerega sestavina je ⟨u⟩ (npr. ⟨ua⟩), ali dvočrkji (npr. ⟨oi⟩, ⟨ou⟩, ⟨oy⟩), ne tvorijo zloga, dva samoglasnika pa, smo skupaj z avtorji preglednic in recenzenti sprejeli odločitev, da [wV] prav v prid nezložnosti in slušnega vtisa v izvirnem jeziku sredi besede ohranjamo kot dvoglasnik {25, 58–59/1., 157–158}, npr. v imenih, prevzetih iz romanskih jezikov (šp. *Juan* [huán], šp. *Manuel* [manuél], fr. *Poitiers* [puatjé], fr. *Delacroix* [delakruá/dəlakruá]), v vzglasju pa puščamo dvojnice s prednostnim izgovorom [vV] (npr. šp. *Huesca* [véska/uéska], fr. *Oise* [vás/úás]); če se dvoglasnik pojavi za samoglasnikom, črko ⟨u⟩ izgovarjamo kot [v], npr. *Teotihuacan* [téotivakán], *Atahualpa* [ataválpá] {124}. To velja za pisno nepodomačena tuja imena.

Iz zgledov it. *Cortenuova* [kortenuôva], it. *Buonarroti* [buonaróti] ali šp. *Suárez* [suáres], šp. *Fuentes* [fuéntes] je jasno razvidno tudi, da bi bilo zgolj prevzemanje z [v] težavno (it. *Cortenuova* [kortenvôva], it. *Buonarroti* [bvonaróti]) ali celo nemogoče (šp. *Suárez* [sváres], šp. *Fuentes* [fvéntes]). Izgovor z zobnoustnično varianto fonema /v/ po zgledu *Gvatemala* [gvatemala] smo ohranili, kjer je podomačen tudi zapis imena. Podobno se od izvirnega izgovora preveč oddalji tudi branje po črki (it. *Cortenuova* [kor.te.nu.ôva], it. *Buonarroti* [bu.o.na.ró.ti]), ki ga je uveljavil SP 2001 (*Don Juan* ~ -a [hu] m, oseb. i. (â) |slovstvena oseba|).

Zev

Ne SP 2001 in ne *Slovenska slovnica* Jožeta Toporišiča zevu (hiatu) nista namenila posebne pozornosti. V Toporišičevi *Enciklopediji slovenskega jezika* (1992) sta kazalčno geslo hiat in zev, za katerega je rečeno, da sta to

»/s/amoglasnika drug ob drugem, pri nas na stiku morfemov [...], samo pisno tudi *i* v tujkah tipa *socialen* (izgovor [ija]) in v domačih besedah kot *nauk* (izg. [aɥ])«.

V SP 2001 (§ 1218/6.) se omenja »/p/rotizevni *j* med *i* in kakim samoglasnikom«, ki »se zmeraj zapisuje: **nacionalén** -lna -o [ijo], **diagrám** -a [ija], **Mário** -a [ijo]«. V členu 663 je pri fonemu /j/ omenjeno, da ga v »nekaterih polprevzetih besedah« tudi sploh ne zapisujemo, čeprav ga izgovarjamo, npr. *pacient*, *diluvialén* [pacijènt, diluvijálén]«. Trditev se približno sklada s tisto v Toporišičevi *Slovenski slovnici* (2000: 78), v kateri piše, da zvočnika *j* v »nekaterih prevzetih besedah« »sploh ne zapisujemo posebej, temveč obenem z glasom *i* (tip *pacient*, *oficialén*, *genialén*)«. Drugače je zatrjevano v SP 2001 (§ 701)

za zvezo »i + samoglasnik zlasti v grško-romanskih besedah«, v katerih se izgovarja »kot i + j + samoglasnik: *pacient, sociala* [pacijènt, socijála] [...], /v/ nekaterih primerih se tak i bere kot j: *premier, Cronia*«. Zglede in omembo zapisa j v teh položajih je mogoče najti še v nekaterih drugih členih (§ 937 in § 938, § 1069).

Da si preučevanje zeva zasluži posebno pozornost, smo spoznali ne samo zaradi omenjenih nedorečenosti, ampak tudi zadreg naših predhodnikov. Tako je za ime italijanskega jezikoslovca v SP 2001 v členu 701 predviden izgovor [krónja], v členu 1088 (»Italijanska pisava«) naj bi se i »pred končnico izgovarjal kot ij: *Cronia, Lombardia, Sondrio, studio*«, torej [krónija]. Tako je tudi v slovarskem delu pravopisa: **Crónia** -e in Crónia -a [kronija].

Med sestavljanjem in pregledovanjem preglednic za tuje jezike smo ugotavljali, v čem je težava. Ugotovili smo, da je treba biti pri prevzemanju lastnih imen iz tujih jezikov pozoren na črko ⟨i⟩ {140, 134} in njen izgovor bodisi kot [i] ali [j] ter njen položaj. Če je izgovorjena kot [i], ki mu sledi samoglasnik ([iV]), zev zapiramo, npr. it. *Maria* [maríja], fr. *Éluard* [elijár] {134}; če je izgovorjena z [j] ([jV]), zapiranja zeva ni, npr. polj. *Maria* [márja], it. *Eugenia* [eudžénja] (prim. *bianko* [bjáńko] v {149}). Podrobneje je to predstavljeno pri posameznih tujih jezikih.

O poglavju *Glasovno-črkovne premene*

Splošno o poglavju

Helena Dobrovoljc

Slovensko pišoči s pregibanjem in besedotvorjem slovenskih besed večinoma nimajo velikih težav. V zadnjih desetletjih so bili pripravljeni tudi nabori »težkih« besed ali zgradb, na katere morajo biti učeči se knjižnega jezika še posebej pozorni, jezikoslovci in jezikovni tehnologi pa so vzpostavili orodja in spletne portale ter servise, ki ponujajo prosto dostopne črkovalnike, bralnike, pregibnike, slovarje in svetovalnice vsem, ki jih jezikovna vprašanja zanimajo. Nekaj več zadreg imamo ob stiku s tujimi jeziki. V slovenščini nastane vsako leto na tisoče besedil, v katerih je še več imen iz najrazličnejših jezikov. Običajno obsežen članek v rubriki »Svet« enega osrednjih slovenskih časnikov prinese več kot dvajset tujih imen, pri katerih pa se tudi dobri poznavalci knjižnega jezika večkrat znajdejo v dilemi glede ustrezne rabe v slovenščini – najpogosteje pri tem, katerega spola ali števila je ime, v katero sklanjatev ga uvrstimo, kako iz imena tvorimo pridevnik ipd.

Med najbolj opaznimi normativnimi težavami piscev in pisk na začetku tretjega desetletja 21. stoletja so torej tiste, ki so povezane z iskanjem mehanizmov pri vključevanju tujih imen (ali pisno nepodomačenih občnih poimenovanj) v slovensko besedilo. Pišoči se že ob učenju knjižne slovenščine poučijo o slovenski slovnici in o tem, da se tuja imena v govoru vedejo po vzoru (analogiji) s slovenskimi besedami. Že tu se ob nekaterih prilagoditvah slovenščini zaplete. Še bolj pa množica novih imen narekuje preizpraševanje pravil o pisnih spremembah **osnove in podstave**, ki se pojavljajo **ob stiku morfemov**. Ta se namreč spreminjajo, postajajo vedno bolj intuitivna, zato smo se o njih primorani vsakokrat seznaniti v aktualnih pravopisnih pravilih, ki jih urejajo v skladu s tradicijo in sodobno (uveljavljeno) rabo. Da bi Pravopisna komisija nalogo opravila čim bolj učinkovito, se je odločila zasnovati novo pravopisno poglavje z naslovom »Glasovno-črkovne premene«, ki rešuje prav ta vprašanja. Predstaviti ga je mogoče s treh zornih kotov.

(1) Poglavje ima **PROBLEMSKO** makrostrukturo, saj predstavlja **nabor težavnih položajev**, pridobljenih tudi s pomočjo spletne Jezikovne svetovalnice Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU, in sicer (a) spreminjanje osnove zaradi neobstoječih samoglasnikov (krajšanje in vrivanje v osnovo, npr. **pesem** – **pesmi**), (b) pri tujih imenih tudi zaradi končnega nemega *e* (in ponekod tudi *h*), npr. **Wilde** – **Wilda**, toda **new age** – **new agea**; (c) predstavljeno je pisno in samo govorno daljšanje osnove z *j*, npr. **Bethe** – **Betheja** proti **Andrew** – **Andrewa** [êndru – êndruja], saj se z drugimi načini daljšanja (z *n*, *t* ...) pri tujih imenih (navadno) ne srečujemo), ter (č) preglaševanje (**Verrocchiev**/ **Verrocchiov**).

(2) Pravila so zasnovana **ANALOŠKO**, saj je v vsakem poglavju najprej obsežno predstavljen **slovenski vzorec** z vsemi posebnostmi (odstopanji) in pojasnili, na katerega opremo pregibanje ali besedotvorje tujih imen (**stric** – **Fritz** [fríc]). Mehanizem obravnave tujih imen po naliki je bil predstavljen že v poglavju »Glasoslovni oris«.

(3) Pojavi so obravnavani **KONTRASTIVNO** – z vidika **oblikospreminjanja** in **besedotvorja**. Vsak razdelek je zato razširjen s pojasnili o razmerju med osnovo in podstavo. Npr. pri sklanjanju iz osnove izpade neobstoječi polglasnik (**pesem** – **pesmi**); zanima nas, kaj se zgodi, ko iz te besede naredimo pridevnik (**pesem** – **pesemski**) ali samostalnik (**pesem** – **pesmica**). Zakaj se samostalniške in pridevniške

izpeljanke razlikujejo? Kaj vpliva na razlike? Kdaj je podstava pridevnika enaka osnovi besede? Ločnica med pojavi obeh jezikovnih ravnin – oblikoslovne, ki ohranja slovnične lastnosti besede, in besedotvorne, ki te lastnosti spreminja – je postavljena že v uvodnem poglavju Splošno, v katerem so opredeljeni osnovni pojmi:

- **osnova** – pri besedah, ki jih pregibamo (samostalniki, pridevniki, glagoli, zaimki, večina števnikov, nekateri prislovi), je osnova del besede pred končnico {2};
- **podstava** – je neobrazilni del tvorjenke {4}.

O obsegu

Pravopisna komisija je za javno razpravo želela prikazati vse tipe glasovno-črkovnih premen z veliko zgledi in izjemami, zato je poglavje razširjeno. Končna ubeseditev pravil po javni razpravi bo bolj sintetična in povzermalna.

Neobstojni samoglasniki in spreminjanje osnove

Helena Dobrovoljc

Splošno

Poglavje glede na SP 2001 ne prinaša novih zapisovalnih predlogov ali sprememb pravopisnih pravil, na drugačen, sistematičen način so predstavljene naslednje zakonitosti, ki veljajo za pojav neobstoječnih slovenskih samoglasnikov:

- (1) Načelo pregibanja in opuščanja ali ohranjanja samoglasnikov v izglasnih soglasniških sklopih sledi pomagalu, predstavljenemu že v utemeljitvah poglavja »Glasoslovni oris«, in sicer razvrščanju glasov po fonotaktičnih načelih, ki sledi t. i. **lestvici zvočnosti** (več v poglavju »Samoglasniki kot nosilci zloga in lestvica zvočnosti«).
- (2) Prikazano je razlikovanje med pisnim in govornim (**muren** [múrən], rod. **murna** [múrna]; **pesem** [pésəm], rod. **pesmi** [pésmi]) ter samo govornim krajšanjem osnove (**žanr** [žánər], rod. **žanra** [žánra]).
- (3) Opisan je tudi pojav vrivanja samoglasnikov v osnovo v rodilniku dvojine ali množine (**metla** [mêtlə], rod. dv./mn. **metel** [mêtəl]; **ladja** [ládja], rod. dv./mn. **ladij** [ládi]).
- (4) Vsako poglavje prikazuje razmerje med osnovo in podstavo, in sicer sledimo načelu: če se polglasnik (ali kak drug samoglasnik) pojavlja v izglasnem soglasniškem sklopu kot začasno zlogovno jedro (bob.en), izpuščamo pa ga ob pregibanju (vlogo zlogovnega jedra prevzame samoglasniška končnica, tj. bob.na), je pri izpeljankah proces enak: začasno zlogovno jedro prevzame priponsko obrazilo, ki se začne na samoglasnik (bob.nar). Če je izpeljanka tvorjena s priponskim obrazilom, ki se začne na soglasnik (-ski, -čan ipd.), je podstava enaka neokrajšani osnovi, tj. zlogovno jedro ostane polglasnik (bob.en.ski). Vzorednost procesov je prikazana s preglednico {11}.

Vzorec pregibanja		I Obrazilo na soglasnik	II Obrazilo na samoglasnik
Samostalnik z ničto končnico v imenovalniku ednine			
imenovalnik	rodilnik ednine	-ček, -ski ...	-ov, -ev, -ič, -ica ...
boben [bóbən]	bobna [bóbna]	bobenček [bóbənčək] bobenski [bóbənski]	bobnar [bóbnar] bobnič [bóbnič]
pesem [pésəm]	pesmi [pésmi]	pesemski [pésəmski]	pesmica [pésmica]
raven [rávən]	ravnega [rávənegə]	ravenski [rávənski]	ravnica [raúnica]
Samostalnik z ničto končnico v rodilniku dvojine/množine			
imenovalnik	rodilnik dvojine/množine	-ski, -ni, -ji ...	-ar, -ica, -ov ...
tabla [tábla]	tabel [tábəl]	tabelni [tábəlɲi]	tablica [táblica]
pismo [písmo]	pisem [písəm]	pisemce [písənce] pisemski [písəmski]	pismen [písmen]

- (5) V posebnih razdelkih so opisani položaji z neobstoječim polglasnikom in osnovo na zvočnik *r* {12}, saj črka ⟨r⟩ v medsoglasniškem položaju že označuje glasovni sklop [ər], zato kljub polglasniškemu izgovoru v podstavo izpeljanke ne vrivamo črke ⟨e⟩ (**veter** [vétər], rod. **vetra** [vétra]; manjš. **vetrček** [vétərčək], prid. **vetrni** [vétərɲi]).

Neobstojni polglasnik

V poglavju {13–31} so s pomočjo zgledov in preglednic prikazana univerzalna načela za slovenščino:

1. Pogoj za pojav neobstojnega polglasnika je soglasniški sklop na koncu osnove pred ničto končnico.
2. Polglasnik se pojavi vedno v nezvočniško-zvočniškem soglasniškem sklopu na koncu osnove pred ničto končnico, ker je zvočnik bolj zvočen od nezvočnika.
3. Polglasnik se pojavi vedno v izglasnem zvočniško-zvočniškem sklopu ⟨nr⟩ in ⟨mr⟩ ali ⟨nl⟩ in ⟨ml⟩ ter ⟨mn⟩. (V slovenščini se pojavlja v občnoimenski leksiki le prvi, tj. v besedi *žanr*.)
4. Polglasnik se pojavi kot izgovorna možnost v zvočniško-zvočniškem sklopu ⟨rn⟩ in ⟨rm⟩ ali ⟨ln⟩ in ⟨lm⟩, tudi v ⟨nm⟩.
5. Polglasnik se lahko pojavi v nezvočniško-nezvočniškem sklopu (npr. vedno v sklopih ⟨kt⟩ ali ⟨bt⟩ ...).
6. Če se neobstojni polglasnik pojavi v soglasniškem sklopu v imenovalniku pred ničto končnico, se ne pojavi več v nobenem drugem sklonu (razen v tožilniku, če gre za samostalnik, ki ga opisuje kategorija neživosti), pojavi pa se pred priponskimi obrazili, ki se začnejo na soglasnik (npr. *-ski*, *-čan*).
7. Če se neobstojni polglasnik pojavi v rodilniku množine pred ničto končnico, se ne pojavi več v nobenem drugem sklonu, pojavi pa se pred priponskimi obrazili, ki se začnejo na soglasnik (npr. *-ski*, *-čan*).
8. Podstava pridevnikov je enaka neokrajšani osnovi, če se priponsko obrazilo začne na soglasnik (npr. *-ski*, *-c*, *-ni*).
9. Podstava pridevnikov je enaka okrajšani osnovi, če se priponsko obrazilo začne na samoglasnik (npr. *-ov*, *-ev*, *-in*, *-en*).

Pojavljanje neobstojnega polglasnika je prikazano z dveh vidikov {13}:

- I. glede na **končaje**, v katerih je pojavljanje neobstojnega polglasnika skorajda brezizjemno uresničeno, in sicer
 - v končajih *-ec* in *-ek*, *-elj* in *-enj* pri nekaterih samostalnikih moškega spola v imenovalniku (in pri neživih tudi v enakem tožilniku) ednine;
 - v končajih *-en* in *-ek* ter *-er* pri nekaterih pridevniki v obliki moškega spola v imenovalniku (in enakem tožilniku) ednine;
- II. glede na **vrste soglasniških sklopov**, in sicer
 - vedno med (a) nezvočnikom in zvočnikom,
 - lahko pa tudi med (b) dvema zvočnikoma ali (c) dvema nezvočnikoma.

Obstojni polglasnik

Opisana so odstopanja {16}, ki jih krovno opisujemo z izrazom **obstojni polglasnik**³⁰ (tj. kadar polglasnik v zadnjem zlogu ne izpada, temveč se pri pregibanju ohranja ali premenjuje s samoglasnikom *e*) zaradi različnih razlogov. O obstojnem polglasniku govorimo, če je novonastali soglasniški sklop:

- **težko izgovorljiv** (*Jurčec* [júřčɛc], rod. *Jurčeca* [júřčɛca/júřčeca]);

³⁰ Izraz je uporabil v *Slovarčku jezikoslovnih izrazov* že Janko Moder v *Slovenskem pravopisu* 2001, gl. str. 202. Opisuje ga kot polglasnik, ki pri pregibanju in pri tvorbi besed ne izginja.

- nezvočniško-nezvočniški, **podvržen prilikovanju**, zato spremenjen (*jazbec* [jázbɛc], rod. *jazbeca* [jázbɛca/jázbɛca] (in ne **jazbca* [jáspca]));
- nezvočniško-zvočniško-nezvočniški, **izgovorljiv le s polglasnikom** (*mislec* [míslɛc], rod. *misleca* [míslɛca/míslɛca] (in ne **mislea* [míslɛca])).

Pravila in izjeme so glede na SP 2001 dopolnjeni s tistimi primeri, ki so izkazani kot problematični v Jezikovni svetovalnici³¹ (npr. ali je v besedah *biftek*, *avstralopitek*, *Štuhec*, *Raztresen* neobstojni polglasnik) ali v drugih virih, npr. dvojnične možnosti v gradivskih virih.

Novosti v poglavju o zvočniških sklopih

Polglasnik med nosnikoma *m* in *n*

V predstavitvi za javno razpravo je glede na poglavje »Glasoslovni oris« spremenjeno, še bolj rečeno – **popravljen** pravilo o vrivanju polglasnika v zvočniško-zvočniški sklop *mn*.³² Opiramo se na ugotovitve Draga Unuka, ki pravi: »Odnosi v soglasniških nizih določajo notranjo in zunanjo simetrijo soglasniških nizov ter zrcalno simetrijo vzglasja in izglasja, tj. obrnljivost soglasniških nizov v izglasju glede na vzglasje zloga.«³³ Unuk z **načelom dopustnosti** poimenuje načelo, ki določa razvrstitev segmentov na začetku in koncu besede: v vzglasju zloga so dovoljeni le nizi, ki se uresničujejo na začetku besed, in v izglasju zloga le nizi, ki se uresničujejo na koncu besed v danem jeziku (Unuk n. d. 45). Načelo smo uporabili pri zaporedju dveh nosnikov, tj. *m* in *n*, ki se pojavljata v vzglasju besede *mnogo* (za zaporedje *nm* pa v slovenščini nimamo potrditve), kar po Unukovo kaže na to, da ima *m* nižjo zvočnost kot *n*, saj ne more stati bližje središču zloga. Povedano je utemeljitev vrivanja (epenteze), npr. *himna* [hímna], rod. dv./mn. *himen* [hímən]. Ob tem naj opozorimo tudi, da je razlika v zvočnosti *m* in *n* vendarle manjša kot med drugimi razredi, zato je sklop *mn* v izglasju izgovorljiv [hímɲ], ne moremo pa ga fonotaktično utemeljiti.

Sklopi ⟨vl⟩, ⟨vm⟩ in ⟨vn⟩

Glede na »Glasoslovni oris« {97–98} je ponatančeno tudi pravilo o izgovoru izglasnih pisnih sklopov, ki se začnejo z ⟨v⟩. Že takrat smo zapisali, da je izgovor odvisen od izgovora črke ⟨v⟩, pri tem so odločilni predvsem občutenje števila zlogov v besedi, analogija z že uveljavljenimi primeri in pa stopnja uveljavljenosti neke oblike (»Zvočniški sklopi«, str. 12–13). Nadalje je nakazana možnost, da bi bilo treba razlikovati med lastnimi imeni in občnimi besedami, ki so pisno podomačene, v »Glasovno-črkovnih premenah« {26} pa je predlagano pravilo, ki to razlikovanje še opisuje.

³¹ Vprašanja in odgovori v Jezikovni svetovalnici s ključno besedo **neobstojni polglasnik**. Povezava: <https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=neobstojni+polglasnik&AllNoHeadword=neobstojni+polglasnik&FilteredDictionaryIds=151>.

³² V členu 98/1. (»Glasoslovni oris«) smo zapisali pravilo: »Polglasnik izjemoma ni zapisan v rodilniku dvojine in množine samostalnikov ženskega in srednjega spola med zvočnikoma *m* in *n* (npr. *kolumna* [kolúmna], rod. dv./mn. *kolumn* [kolúmən]), v nekaterih primerih pa ga tudi ne izgovorimo, npr. *himna* [hímna], rod. dv./mn. *himn* [hímɲ/hímən].«

³³ Drago Unuk, 2023: *Fonetično-fonološki status fonema /v/ v slovenskem govornem knjižnem jeziku. Jezikoslovni zapiski*. 29/2, str. 66. Prim. tudi Drago Unuk, 2004: *Nelinearna struktura zloga*, *Jezikoslovni zapiski* 10/1, str. 107–123.

V izglasnih zvočniških sklopih ⟨vl⟩, ⟨vm⟩ in ⟨vn⟩ fonem /v/ izgovorimo na dva načina, in sicer

- **kot [ʋ]**, kar je pogostejše uresničeno pri **pisno podomačenih občnih besedah**, npr. **pozavna** [pozáʋna] ž, rod. mn. **pozavn** [pozáʋn]; **savna** [sáʋna] ž, rod. mn. **savn** [sáʋn];³⁴
- **kot [v]**, ko se v zvočniški sklop vriva polglasnik, ki mora biti zapisan s črko ⟨e⟩, kar je uresničeno **zlasti pri lastnih imenih**, npr. **Pavla** [páʋla] ž, rod. mn. **Pavel** [pávəl]; **Ravne** [ráʋne] ž, rod. mn. **Raven** [ráʋən], prid. **ravenski** [ráʋənski], preb. **Ravenčan** [ráʋənčan].

Neobstojni a

Novosti glede na SP 2001 so:

1. slogovno ovrednotenje zaznamovanih pridevniških dvojničnih možnosti – **teman**, **droban**, **krasan** ... kot starinskih glede na nevtralne **temen**, **droben**, **krasen** ipd. {33}
2. slogovno ovrednotenje sklanjanja samostalnika **ovca** s premičnim naglaševanjem kot starinskega – **ovca** [ôʋca], rod. dv./mn. **ovac** [ovác] {35};
3. opis pojavljanja neobstojnega **a** v (a) lastnih imenih, prevzetih v preteklosti, npr. **Jakac**, **Gradac**, in v (b) kulturno specifičnih izrazih iz južnoslovanskih jezikov (**plavac**) {35}.

Pojasnjeno je tudi pogosto zastavljeno vprašanje, zakaj se slovenska oblika pridevnika iz imena **Bosna** glasi **bosenski** in ne **bosanski**; ob sicer navedenih oblikah (**Bosna** – **bósenski**/**bosánski**) v SP 2001 (§ 713) tega pojasnila ni.

Neobstojni i

Novost glede na SP 2001, kjer je neobstojni **i** obravnavan hkrati z drugimi neobstojnimi samoglasniki, je preglednost in ločena obravnava ter opredelitev, v katerih primerih se pojavlja **vedno** (v izglasnem sklopu nezvočnik + j), kdaj pa **pogosto** (v izglasnem sklopu zvočnik + j). {37}

Glede na SP 2001 (§ 717; v slovarju) je v *Pravopisu 8.0* predlagana dvojna možnost pregibanja, in sicer poleg neobstojnega **i** tudi pregibanje z obstojnim **i**, npr. **Lajovic** [lájovic], rod. **Lajovica** [lájovica], prid. **Lajovičev** [lájovičev-], nekdanj samo **Lajovic** [lájovic], rod. **Lajovca** [lájouca], prid. **Lajovčev** [lájoučev-]. {40}

Merilo za vrivanje samoglasnika **i** pred **j** je tudi siceršnja izgovorljivost nastalega sklopa: če je sklop izgovorljiv, je vrivanje **i** nepotrebno (**polje** – **polj**) ali pa imamo dvojnične možnosti (**vesolje** – **vesolj**/**vesolij**; **okolje** – **okolij**/**okolj**); obstoj dvojničnih pregibnih možnosti v rodilniku dvojine ali množine je neodvisen od pridevnika (**vesoljski** in **okoljski**). {39}

Neobstojni o

V SP 2001 je kot slovenska beseda z neobstojnimi **o** predstavljena le beseda **blagor**, v pričujočem poglavju *Pravopisa 8.0* {41} pa je predstavljeno tudi lastno ime **Repentabor** ter starinska oblika imena **Karol**, ki jo pregibamo na dva načina – z **o**-jem kot stalnim delom osnove (rod. **Karola**) ali z neobstojnimi **o** (rod. **Karla**).

³⁴ V SP 2001 (§ 734) je izglasni črkovni sklop ⟨vn⟩ izgovorjen tudi kot samoglasnik **u** in ne kot dvoglasniška varianta fonema /v/, kar je glede na enozložni izgovor rodilniške oblike nemogoče, prim: **savna** [sáʋna], rod. dv./mn. **savn** [sáʋn/sáun].

Neobstojni polglasnik v prevzetih besedah

Neobstojni polglasnik se zlasti v slovanskih prevzetih lastnih imenih in pisno nepodomačenih občnih besedah (z nekaj izjemami) pojavlja po enakih pravilih kot v slovenščini. Izpadanje in vrivanje polglasnika v slovenščini ni odvisno od izpadanja pisno-govornega *e* v izvornih jezikih. Zaradi oddaljenosti med zapisom in izgovorom imen je poglavje razdeljeno na dva dela, in sicer:

- a) v prvem je obravnavan **neobstojni polglasnik v govoru in zapisu** ({42} in dalje);
- b) v drugem je obravnavan **neobstojni polglasnik le v govoru** (poglavje »Nezapisani polglasnik in govorno krajšanje osnove«, {51} in dalje).

Imena so znotraj obeh skupin predstavljena po problemskih skupinah, s katerimi jih opisujejo tudi uporabniki,³⁵ in sicer je neobstojni polglasnik obravnavan

- v slovanskih imenih s končajema *-ec* in *-ek*;
- v imenih z izglasnim soglasniškim sklopom:
 - osnova na končni */* ali *n*,
 - osnova na končni *v*,
 - osnova na končni *r*;
- v imenih z izvornim zlogotvornim zvočnikom v izglasju (nezapisani polglasnik);
- v francoskih in angleških imenih z nemimi končaji.

Poglavju je dodano pomagalo za lažje uvrščanje prevzetih imen v sklanjatvene vzorce, ki ga v dosedanjih pravopisnih priročnikih ni bilo, in sicer {43 – slogovni napotek}.

1. slovnični spol **osebnih imen** se ravna po naravnem spolu njihovih nosilcev;
2. slovnični spol **zemljepisnih in stvarnih imen** se ravna po govorjenem končaju: edninska imena na nenaglašeni samoglasnik *-a* so ženskega spola, vsa druga pa moškega;
3. pri prevzemanju imen **srednjega spola iz slovanskih jezikov** se izvirni spol ohranja, če je končaj *-e* ali *-o*;
4. slovnično **število** zemljepisnih imen se ravna po številu, ki ga ima v zunajjezikovni predmetnosti.

Polglasnik v slovanskih imenih na *-ec* in *-ek*

Obravnava slovanskih imen je bila v pravopisnih priročnikih nadvse skromna, predstavljeni niso bili niti osnovni vzorci, kaj šele odstopanja od njih. V pričujočem predlogu je po analogiji s slovenskimi imeni pravilo za pregibanje dosledno uveljavljeno tudi pri slovanskih imenih {44}. Predstavljene pa so tudi izjeme, in sicer

1. dvojnične oblike (npr. polj. *Lolek* in *Bolek*);

³⁵ Na primer v Jezikovni svetovalnici ne zastavljajo vprašanj, v katerih bi bili opisani položaji (nezvočniško-zvočniški sklop v izglasju), temveč sprašujejo po konkretnem samostalniku (*avstralopitek*, rod. *avstralopiteka*; *himna*, rod. dv./mn. *himen*; *dinozaverski*, *helikopterski*, *masterski*, *pokrski*) tudi z vidika jezika prevzemanja.

2. v poljskih imenih, v katerih končaja *-ec* in *-ek* sledita črkovnemu sklopu soglasnik + *i*, pri čemer ima črka *i* pred samoglasnikom mehčalno vlogo, osnova pri pregibanju ostane nespremenjena (*Sosnowiec* [sosnôujec], rod. *Sosnowieca* [sosnôujeca] (polj. rod. *Sosnowca*)).

Pravilo za zapis polglasnika v imenih na končni *a* ali *o*

Čeprav se glede imen tipa it. *Etna* [étna] in bos. *Tuzla* [túzla] ter vrivanja polglasnika v osnovo v roditeljski dvojini/množini pravilo glede na SP 2001 ni spremenilo, je uporabnik v *Pravopisu 8.0* seznanjen z mehanizmom, ki mu pomaga ugotavljati, ali je polglasnik treba vriniti tudi v podstavo pred priponskim obrazilom *-ski* (gl. {46}, slogovni napotek):

Pri ugotavljanju prisotnosti neobstojnega polglasnika v izpeljankah iz imen s končnim samoglasnikom si pomagamo s potencialno roditeljsko dvojinsko ali množinsko obliko, saj se pri imenih, ki se končajo na samoglasnik (najpogosteje *a* ali *o*), ki je v vlogi končnice, polglasnik vriva v osnovo roditeljske dvojine in množine. Podstava pridevnika z obrazilom *-ski* je enaka tej osnovi, npr. it. *Etna* [étna] ž, rod. dv./mn. *Eten* [étən]; prid. *etenski* [étənski]; bos. *Tuzla* [túzla] ž, rod. dv./mn. *Tuzel* [túzəl]; prid. *tuzelski* [túzəlski].

Prevzemanje polglasniškega izgovora v izglasju neslovanskih imen

Pravopis 8.0 sledi tradiciji pri pravilu, da izvirno polglasniškega izgovora v imenih iz angleščine ali skandinavskih jezikov ne prevzemamo, če se ta imena končajo na *-an*, *-man*, *-on*, *-ton*; *-sen*, *-son* (npr. angl. *Bacon* [bêjkon], angl. *Byron* [bájron], angl. *Eton* [ítən], šved. *Ericsson* [êriksøn], nor. *Nansen* [nánsen], šved. *Skansen* [skánsen], angl. *Washington* [vášinktən], angl. *Chapman* [čêpmen]) {47}. Pravilo se glasi:

Črki ⟨a⟩ in ⟨e⟩ izgovorimo kot [e], črki ⟨o⟩ in ⟨u⟩ pa tako, kot sta zapisani. Taki [e], [o] in [u] so obstojni in pri pregibanju ne izpadajo. {47}

Pojasnjene so redke izjeme, zlasti pri starejših prevzemih, npr. angl. *Manhattan* [mənhetən] ali nor. *Ibsen* [ípsen/ípsən], ali imenih, ki imajo enakozvočna občna poimenovanja, npr. *newton*/*Newton*: angl. *Newton* [njútən], rod. *Newtona* [njútna], toda svoj. prid. *Newtonov* [njútnov- tudi njútonov-] (prim. *newton* in *njuten* [njútən]).

Imena z osnovo na končni *v*, ki mu sledi končnica

Problematičnost imen, ki se končujejo na sklop **nezvočnika in zvočnika *v***, je bila v SP 2001 nakazana zgolj z možnostjo tvorjenja pridevniške izpeljanke (*Litva* – *litovski*, § 713). V *Pravopisu 8.0* {48} je prikazano, da imena s končnico *-a* v imenovalniku ednine v potencialnem roditeljski množini (ali dvojini) izgovorimo tako, da med nezvočnik in dvoustnično varianto fonema /v/ vrinemo polglasnik (*Moskva* [móskva], rod. dv./mn. *Moskev* [móskəv]). Podstavi pri izpeljankah z obrazili *-ski* in *-(č)an* pa zaradi ohranjanja večje razvidnosti prvotne podstave (prim. pravilo v SP 2001, § 1012) dodamo eno od nekončnih pripon, in sicer

1. pripono **-ov-** (*moskovski* [móskouški], *Moskovčan* [móskoučan]; *Nikaragva* [nikarágva] – *nikaragovski* [nikarágouški], *Nikaragovčan* [nikarágoučan]) ali tudi
2. pripono **-an-** (*Litva* [lítva] – *litovski* [lítouški] ali *litvanski* [litvánški], *Litovec* [lítovəc] ali *Litvanec* [litvánəc]).

Imena z osnovo na končni zapisani *er*, ki se pregibajo na dva načina

Na raziskave gradiva in razširjenost rabe opiramo spremembo pravila glede pregibanja imen na končni zapisani *er*, in sicer »črko ⟨e⟩ izgovorimo bodisi kot samoglasnik *e* (in osnovo daljšamo z *j*) bodisi kot polglasnik in osnovo krajšamo« {50}.

imenovalnik	rodilnik	Gigafida 2.0	metaFida
Heidegger [hájdeger]	Heideggerja [hájdegerja]	117	453
Heidegger [hájdegər]	Heidegggra [hájdeggra]	149	386

Pravilo je razširjeno na vsa lastna imena s končnim pisnim *er*, ki se pregibajo na dva načina (Pfizer, Hofer, Xsaver ipd.). Normativno prednostno je daljšanje osnove, tj. možnosti, ki je v SP 2001 kodificirana kot edina, primerna za knjižni jezik.

Nezapisani polglasnik in le govorno krajšanje osnove

V Pravopisu 8.0 so v isti skupini obravnavani trije sklopi imen {51}, pri katerih polglasnik ni zapisan, ga pa izgovarjamo, in sicer so to:

1. imena z izvornimi **zlogotovornimi izglasnimi zvočniki**, ki jih v slovenščino vedno prevzemamo s polglasnikom (nem. *Haydn* [hájdən], nem. *Lidl* [lídl], češ. *Petr* [pétər]);
2. v angleških in francoskih imenih z **izglasno nemo črko ⟨e⟩** za soglasniškim sklopom (soglasnik + zvočnik / ali *r*), v katerega se vriva polglasnik (angl. *Hubble* [hábbəl]; fr. *Grenoble* [grenóbəl]; fr. *Sartre* [sártər]);
3. v francoskih imenih z **nemim črkovnim sklopom ⟨es⟩** za soglasniškim sklopom (fr. *Langres* [lángər]).

Imena z izvornimi zlogotovornimi izglasnimi zvočniki

Pri prvi skupini imen {52} ni večjih sprememb glede na SP 2001, le da so imena prikazana bolj sistematično, tudi z rodilnikom, kar zlasti v slovarskem delu SP 2001 ni prikazano povsem nedvoumno, saj brez zapisa izgovora v rodilniku ni jasno, ali je polglasnik obstojen ali neobstoje.

SP 2001	Pravopis 8.0
Kmécl -a [əl]	Kmecl [kmécəl], rodilnik Kmecla [kmécəla]
Háydn -a [hajdən]	Haydn [hájdən], rodilnik Haydna [hájdna]

Zaradi gospodarnosti je namreč v knjižnih različicah slovarjev in podobnih priročnikov krajšanje osnove glede na imenovalnik pogosto nakazano z navedbo prve stranske slovarske oblike, v kateri neobstojnega glasu ni, kar npr. v imenih *Kmecl* ali *Haydn*, ko je krajšanje osnove le govorno, ne pride v poštev.

Imena z izglasno nemo črko ⟨e⟩

Imena z izglasnim nemim *e* {54} se delijo na dve skupini:

1. Angleška in francoska imena s **pisnim končajem ⟨ble⟩, ⟨dle⟩, ⟨gle⟩, ⟨ple⟩ in ⟨tle⟩** izgovarjamo s polglasnikom v nastalem nezvočniško-zvočniškem sklopu [bəl], [dəl], [gəl], [pəl] in [təl].
2. Francoska imena s **pisnim končajem ⟨dre⟩, ⟨tre⟩ in ⟨vre⟩** izgovarjamo s polglasnikom v nastalem nezvočniško-zvočniškem sklopu [dər], [tər] in [vər].

Razlika med obema skupinama se kaže le v podstavi izpeljank, saj v podstavi imen na končni ⟨le⟩ polglasnik v sklopu nezvočnik + / izgovarjamo in pišemo; če ima ime končaj -⟨re⟩, je govorni polglasnik zapisan s črko ⟨r⟩ (medsoglasniški položaj). Pravilo glede zapisa podstave pri imenih s končnim zapisanim ⟨le⟩ je glede na SP 2001 spremenjeno, saj se zapis podstave pri pridevniku z obrazilom -ski in prebivalskem imenu izenači: izglasje podstave tudi pri prebivalskem imenu (Seatt~~le~~čan) nakazuje vrivanje polglasnika.

Nemi e v končajih -le in -re			
SAMOSTALNIKI MOŠKEGA SPOLA		Pravopis 8.0	SP 2001
imenovalnik	rodilnik	obrazilo na soglasnik	
Seattle [sijètəl]	Seattla [sijètla]	seattelski [sijètəlski] Seattelčan [sijètəlčan]	seattelski [sijètəlski] Seatt le čan [sijètəlčan]
Montmartre [monmártər]	Montmartra [monmártra]	montmartrski [monmártərski] Montmartrčan [monmártərčan]	montmartrski [monmártərski] Montmartrčan [monmártərčan]

Izjema je ime Notre-Dame, pri katerem se je v SP 2001 uveljavil izgovor [notrə-dam], v *Pravopisu 8.0* pa je mogoča izgovorna dvojica [nɔtrə-dám/nɔtər-dám]. Sistemskega pridevnika *notrdamski zaradi močne uzaveščenosti zapisa notredamski ne predlagamo.

SP 2001	Pravopis 8.0
Notre-Dame [notrə-dam]	Notre-Dame [nɔtrə-dám/nɔtər-dám]
notredamski -a -o	notredamski [nɔtrədámski/nɔtərdámski]

Opozorjeno je tudi na francosko ime {54} s pisnim sklopom ⟨uvre⟩ – Louvre [lúvər], ki ga v rodilniku po izpadu polglasnika zaradi samoglasnika u ne izgovarjamo kot *[lúvura], temveč z zobnoustnično (predsamoglasniško varianto) v, tj. [lúvra]. Primerjava z Le Havre:

⟨a + v + re⟩	⟨u + v + re⟩
Le Havre [lə ávər], rod. Le Havra [lə ávra]	Louvre [lúvər], rod. Louvra [lúvra]
lehavrski [ləávərski]	louvrski [lúvərski]

Francoska imena z izglasnim nemim črkovnim sklopom ⟨es⟩

Neobstojni polglasnik se pojavlja tudi v francoskih imenih z izglasnim nemim črkovnim sklopom ⟨es⟩ {56}, če je pred nemim končajem sicer neizgovorljiv soglasniški sklop: Sèvres [sévr], Langres [lángər].³⁶ Enako velja za pridevniške tvorjenke na -ski in prebivalska imena z obrazilom -čan, pri katerih pa so pravopisna pravila doslej priporočala različna razmerja med osnovo in podstavo (SP 2001, slovar):

- prebivalska imena so bila tvorjena iz pisne podstave,
- pridevniki z obrazilom -ski pa iz govorne podstave, pri čemer je prihajalo tudi do napak (sèvrški [sévrski] namesto sèvrski [sévrski], kot določa sistem SP 2001).

	SP 2001		Pravopis 8.0	
ime	prebivalec	pridevnik na -ski	prebivalec	pridevnik na -ski
Sèvres [sévr]	Sèvresčan [sévrčan]	sèvrški [sévrski]	Sèvresčan [sévrčan]	sèvrski [sévrski]
Chartres [šártər]	Chartresčan [šártərčan]	chartrski [šártərski]	Chartresčan [šártərčan]	chartreski [šártərski]

³⁶ V imenu Arles je izgovor s polglasnikom le izgovorna možnost pri tistih posameznikih, ki izglasni sklop ⟨rl⟩ vedno izgovorijo s polglasniškim zlogovnim jedrom [árl/árel].

V predlogu *Pravopisa 8.0* gre torej za izenačenje pisne podstave, s čimer se vračamo k predhodni kodifikaciji, ko izglasje imena pri osnovah na zvočnike in nezvočnike $p - b$, $t - d$ in f pisno ni bilo podomačeno (SP 1950: *Chartres* [šárter] – *chartreski* [šártərski]). Pisna podomačitev izglasja je zlasti pri imenih z nemimi končaji (npr. *Cannes* in *Nantes*) ustvarjala razliko med pridevniškimi in samostalniškimi izpeljankami (*canski* – *Cannesčan*; *nantski* – *Nantesčan*), ki jo je bilo težko utemeljiti. Še vedno pa je tudi v predlaganih pravilih mogoče tvoriti pisno povsem podomačen pridevnik, če ta nastopa v stalnih besednih zvezah ali strokovnih izrazih, npr. *sevrski mir*.

Več o tem v poglavju »Predlog za poenostavitev in poenotenje tvorjenja pridevnikov z obrazilom *-ski* in prebivalskih imen iz tujih zemljepisnih imen«.

Neobstojni *a* v prevzetih besedah

Slovensko pišočim je veliko preglavic povzročalo pregibanje imen iz južnoslovanskih jezikov z neobstojnimi *a* {57–59} v obrazilih *-ac* (*Pelješac*), *-ar* (*Zadar*), *-ak* (*Susak*), *-at* (*Tivat*). Tu je pri sklanjanju SP 2001 sledil zakonitostim iz jezikov, iz katerih so imena prevzeta, kar je vplivalo tudi na tvorbo pridevnika, in sicer: če je osnova skrajšana, je podstava pridevnika na *-ski* enaka skrajšani osnovi, npr.

SP 2001		
ime	rodilnik	pridevnik na <i>-ski</i>
<i>Pelješac</i> [pélješac]	<i>Pelješca</i> [pélješca]	<i>pelješki</i> [pélješki]
<i>Zadar</i> [zádar]	<i>Zadra</i> [zádra]	<i>zadrski</i> [záderski]
<i>Susak</i> [súsak]	<i>Susaka</i> [súsaka]	<i>susaški</i> [súsaški]
<i>Tivat</i> [tívat]	<i>Tivta</i> [tiŭta]	<i>tivtski</i> [tiŭtski]

V zadnjih desetletjih se je seznanjenost z vzorci pregibanja v hrvaščini, srbsčini, bosanščini ipd. precej spremenilo. Obravnavali smo imena po obrazilnih tipih in ugotovili, da so med posameznimi tipi bistvene razlike.

Imena z obrazilom *-ac*

Pravilo je nespremenjeno. Imena z obrazilom *-ac* sodeč po gradivu pregibamo prednostno s krajšanjem osnove (npr. ime kraja v Beli krajini – *Gradac*), uporabniki s tem nimajo večjih težav (npr. v priimkih *Zagorac*, *Badovinac*, *Primorac*, *Guberac*, *Pribac*, *Gotovac*, *Štimac*); pri zemljepisnih imenih je izglasje podstave pridevnika z obrazilom *-ski* zaradi končnega *c* spremenjeno v *š* (hr. *Pelješac*, rod. *Pelješca*, prid. *pelješki*). Večino imen dejansko sklanjamo tako, da se neobstojnega samoglasnika zavedamo.

Imena z obrazilom *-ak*

SP 2001 za imena z obrazilom *-ak* predlaga pregibanje z dva načina:

- pregibanje z nespremenjeno osnovo (*Susak*, *Sušak*, *Sandžak*);
- pregibanje s skrajšano osnovo (*Paljetak*, *Žumberak*).

Slovenska kodifikacija tu odstopa od rabe v izvirniku, kjer npr. v hrvaški štokavščini obstajata dva *-ak*: (a) $\bar{a}k < *āk$, ki se v stranskih sklonih ohranja; (b) $\bar{a}k < *ak$, ki se v stranskih sklonih praviloma izgublja.³⁷

³⁷ Za pojasnila se zahvaljujemo recenzentu pravil za prevzemanje iz hrvaščine Mladenu Uhliku.

V teh primerih je SP 2001 izenačil pregibanje historično različnih oblik – hr. [Susak](#), hr. [Sušak](#), rod. [Susaka](#) in [Sušaka](#).

Gradivska raziskava rabe je pokazala naslednje:

1. V slovenščini priimke z obrazilom *-ak* sklanjamo z **nespremenjeno osnovo**, npr. [Ramšak](#), [Lešnjak](#), [Lisjak](#), [Hajdinjak](#), [Bizjak](#), [Soršak](#), [Muršak](#), [Poljšak](#), [Svoljšak](#), [Horjak](#), [Drobnjak](#) ... Enako ravnamo s hrvaškimi priimki, npr. [Novak](#), [Špiljak](#), [Putak](#), [Gluhak](#), [Ljevak](#).
2. Z **nespremenjeno osnovo** sklanjamo tudi imena, če bi nastali soglasniški sklop (zaradi izpada *a*) težko izgovorili ali pa bi bil podvržen asimilacijskim premenam (srb. [Sandžak](#) [sándžak], rod. [Sandžaka](#) [sándžaka] in ne *[Sandžka](#) [*sánčka]).
3. V rabi se je povsem uveljavilo pregibanje s **skrajšano osnovo** pri imenih [Susak](#) (otok), [Žumberak](#)³⁸ in [Paljetak](#) (pesnik).

Ime	SP 2001		Izvorni jezik	Gigafida	opombe, drugo
Susak	rodilnik	Susaka	Suska	Susaka (0) Suska (68)	
	pridevnik	susaški	susački	suški (nanašajoč se na Suho na Gorenjskem) susaški (11)	GF: Susaški svetilnik , Susaški ples
Sušak	rodilnik	Sušaka	Sušaka	Sušaka (0) Suška (0)	
	pridevnik	sušaški	sušački	suški (nanašajoč se na Suho na Gorenjskem) susaški (11)	
Sandžak	rodilnik	Sandžaka	Sandžaka	Sandžaka	
	pridevnik	sandžaški	sandžački	sandžaški	GF: Sandžaška demokratska stranka , sandžaški Bošnjaki
Žumberak	rodilnik	Žumberka	Žumberka	Žumberka (117) Žumberaka (12)	
	pridevnik	žumberški	žumberački	žumberški (109) žumberački (8) žumberski (6) žumberaški (1)	
Paljetak	rodilnik	Paljetka	Paljetka	Paljetka (24) Paljetaka (3)	

Če bi izhajali le iz pisnih navad, bi torej pravilo moralo razlikovati med **osebnimi imeni**, ki jih sklanjamo večinoma z nespremenjeno osnovo (izjema je [Paljetak](#)), in med **zemljepisnimi imeni**, ki jih – ne glede na način pregibanja v izvornem jeziku – sklanjamo večinoma s skrajšano osnovo ([Susak](#), [Sušak](#), [Žumberak](#)). Za tako razdelitev se komisija še ni odločila, ampak je pravilo bolj ohlapno: sklanjamo s skrajšano osnovo, izjema je posebna skupina imen, ki ohranjajo osnovo nespremenjeno vedno, saj bi krajšanje pomenilo tudi nastanek težko izgovorljivega soglasniškega sklopa ([Sandžak](#)). Ohlapnost pravila utemeljujemo tudi s tem, da se kljub kodifikaciji tipa [Susak](#), rod. [Susaka](#) večina uporabnikov slovenščine intuitivno odloča za pregibanje [Susak](#), rod. [Suska](#). Morda tudi po analogiji s [Sisak](#), rod. [Siska](#);

³⁸ Ime [Žumberak](#) ni najboljši za vzorec, saj obstajata [Žumberak](#) – [Žumberačka gora](#) (hrvaško ime za Gorjance) in [Žumberk](#) (*Sichelberg*).

slednje ime sicer ni opisano, saj imamo zanj slovensko različico imena [Sisek](#) (ki je sicer v rabi zelo slabo zastopana).

Imena z obrazilom *-ar*

Pregled smernic v SP 2001 pravi, da imena z obrazilom *-ar* sklanjamo:

- a) z daljšanjem osnove z *j* ([Vukovar](#), rod. [Vukovarja](#)) (podstava pridevnika na *-ski* je enaka imenovalniški osnovi: [vukovarski](#));
- b) s krajšanjem osnove ([Zadar](#), rod. [Zadra](#)) (podstava pridevnika na *-ski* je enaka rodilniški osnovi: [zadrski](#), [istrski](#));
- c) z nespremenjeno osnovo ([Hvar](#), rod. [Hvara](#)) (podstava pridevnika na *-ski* je enaka imenovalniški osnovi: [hvarski](#)).

Gradivska preverba kaže na težave pri prepoznavanju imen, ki jih pregibamo s krajšanjem osnove, še zlasti pa je opazno nepoznavanje pravil za tvorbo pridevnika z obrazilom *-ski* iz teh imen. Imena, katerih osnova se končuje s soglasniškim sklopom nezvočnik + *r*, se ob stiku z obrazilom *-ski* ali *-ni* vedejo enako kot samostalniki v slovenščini: [meter](#), [veter](#), [Koper](#), [Istra](#) (saj *r* v medsglasniškem položaju označuje izgovor [ər]), pridevniki pa se zapišejo [metrski](#), [vetrni](#), [koprski](#), [istrski](#)). Tako bi morale biti tudi pri imenih iz drugih jezikov, če osnovo pri pregibanju krajšamo, npr. [Zadar](#), rod. [Zadra](#); [zadrski](#). Morda na rabo v slovenščini vpliva dejstvo, da je v drugih južnoslovanskih jezikih podstava pri pridevnikih z obrazilom *-ski* vedno nespremenjena, ne glede na to, da se osnova pri sklanjanju krajša.

Ime	SP 2001		Izvorni jezik	Gigafida	opombe, drugo
Mostar	rodilnik	Mostarja	Mostara	Mostarja (923)	daljšanje osnove
	pridevnik	mostarski	mostarski	mostarski	
Vrsar	rodilnik	Vrsarja	Vrsara	Vrsarja (182) Vrsara (1)	daljšanje osnove
	pridevnik	vrsarski	vrsarski	vrsarski	
Bakar	rodilnik	Bakra	Bakra	Bakra (28) Bakarja (17)	krajšanje osnove
	pridevnik	bakrski	bakarski	bakarski (29) bakrski (0)	
Zadar	rodilnik	Zadra	Zadra	Zadra (1932) Zadarja (5)	daljšanje osnove
	pridevnik	zadrski	zadarski	zadarski (123) zadrski (263)	

Pri tem pravilu se uporabniku ni mogoče približati, temveč bi bilo treba pravilo uzavestiti v večji meri že ob učenju slovenščine. Končna odločitev bo podana po javni razpravi.

Imena z obrazilom *-at*

Po pravilih SP 2001 imena z obrazilom *-at* pregibamo prednostno z nespremenjeno osnovo.

Ime	SP 2001		Izvorni jezik	Gigafida	opombe, drugo
Tivat	rodilnik	Tivta	Tivta	Tivta (44) Tivata (23)	
	mestnik	Tivtu		Tivtu (131) Tivatu (45)	
	pridevnik	tivtski	tivatski	tivtski (21) tivatski (15)	Tivatsko polje
Cavtat	rodilnik	Cavtata	Cavtata	Cavtata	
	pridevnik	cavtatski	cavtatski	cavtatski	Cavtatski kongres
Trsat	rodilnik	Trsata	Trsāta	Trsata	
	pridevnik	trsatski	trsatski	trsatski	
Molat	rodilnik	/	Molata	Molata	

	pridevnik	/	molatski	molatski	Molatska ulica (v Zadru)
Punat	rodilnik	/	Punata	Punata	
	pridevnik	/	punatski	punatski	Punatski zaliv, Punatska draga

Odstopanje pri imenu **Tivat** je najverjetneje povezano z intervencijami lektorjev na osnovi kodifikacije v SP 2001 (**Tivat** in **Cavtat** sta edini imeni s tem končajem, ki ju najdemo v slovarju SP 2001). Primerjava uresničitev v vseh sklonih pokaže, da je upoštevanje pravopisnega pravila opaznejše v lektoriranih besedilih in pri sklanjanju; v korpusih z nelektoriranimi besedilih se pojavlja tudi sklanjanje z nespremenjeno osnovo. Pri pridevniški tvorjenki z obrazilom *-ski* pa je že v korpusih z večinsko lektoriranimi besedili pogostnost tvorjenk s podstavo, ki je enaka neskrasani osnovi, večja. To razmerje se v korpusih nelektoriranih besedil še poveča. Vzorec je frekvenčno majhen, saj se pridevniške tvorjenke ne pojavljajo pogosto.

Ime	Tip sklanjanja	Gigafida	KAS	Janes	slWac
Tivat	sklanjanje s skrajšano osnovo – Tivta	193	11	3	43
	sklanjanje z nespremenjeno osnovo – Tivata	77	13	6	41

Ime	Podstava pridevnika z obrazilom <i>-ski</i> je ...	Gigafida	KAS	Janes	slWac
Tivat	enaka skrajšani osnovi – tivtski	21	1	0	3
	enaka nespremenjeni osnovi – tivatski	15	3	0	12

Če bi želeli pravilo približati intuitivni uporabniški praksi, bi vsa imena s končajem *-at* izvzeli iz skupine, v kateri se pojavlja neobstojni *a*. Odločitev bo sprejeta po zaključeni javni razpravi.

Neobstojni *i* v prevzetih besedah

Zaradi zelo slabe zastopanosti slovanskih imen v slovarju in pravilih SP 2001 se neobstojni *i* ni izkazoval, saj v priročnikih ni bilo slovanskih zemljepisnih imenih s končajem *-(C)je*, zato je to pravilo kodifikacijska novost {60}.

Neobstojni *o* v prevzetih besedah

Pojav neobstojnega *o* je v pravilu § 709 evidentiral že SP 2001, in sicer s primerom **Dudok**, rod. **Dudka**. V *Pravopisu 8.0* {61} je pravilo ohranjeno, dodana je možnost pregibanja z nespremenjeno osnovo (**Dudok**, rod. **Dudoka**), saj jo v veliki meri izkazuje tudi raba, zlasti pri manj znanih imenih, npr. v slovaščini **Pavol**, **Sivok**, **Pezinok**, **Ružomberok**.

Neme črke in črkovni sklopi

Helena Dobrovoljc

Poglavje {62–77} je glede na SP 2001 novo.³⁹ Predstavljene so različne neme črke v različnih jezikih in njihovo pojavljanje v besedi (vzglasje, sredi besede in izglasje), izpostavljena pa sta le **nemi e** in (izjemoma tudi) **nemi h**, ki se v slovenskih besedilih pojavljata v izglasju besed in imata vlogo krajšanja osnove (če nista del dvo- ali veččrkja). Vse druge črke se v osnovi ohranjajo.

Nemi e

Moška imena

V slovarju SP 2001 je bilo upoštevano, da je ohranjanje ali izgubljanje končnega nemega e odvisno od tega, ali ta e nastopa samostojno ali v dvočrkju. V pravilih SP 2001 sta na različnih mestih z nemim e povezani dve pravili, in sicer:

§ 772 Pri **samo pisnem krajšanju na koncu osnove izginja nemi samoglasnik**, ki ne odloča o izgovoru pred njim stoječih črk za glasove č ž š dž in s (pisanega s c): *Wilde Wilda, Corneille Corneilla, Laforgue Laforgua* (prim. še *Kaye Kaya*) proti *Wallace Wallacea, George Georgea* (e za c oz. g namreč varuje izgovor črke c kot s oz. g kot dž).

§ 982 Nemi e (*Verne*) ali nemi e + nemi soglasnik (*Arles*) pred *-ski* opuščamo: *Shakespeare – shakespearski* *Nantes – nantski* *Le Havre – lehavrski* *Arles – arlski*. Nemi e kot **del pisnega večglasnika ohranjamo**: *Monroe* [monró] – *monroejski*.

V *Pravopisu 8.0* je kot izhodišče (osnovno pravilo) predstavljeno, da je za slovensko oblikoslovje prototipično opuščanje nemega e {64}, kot posebnost pa njegovo ohranjanje, ki se pojavlja v (1) zelo omejenem številu imen – le v angleških in francoskih ter v skupini teh (2) le v imenih s končaji *-(ce)* in *-(ge)*, saj »e v obeh jezikih vpliva na izgovor črke ⟨c⟩ kot [s] ter črke ⟨g⟩ v angleščini kot [dž] in v francoščini kot [ž] (v izglasju in pred soglasnikom kot [č] oz. [š]).« {65} Nekaj primerov: fr. *Laplace* [laplás], rod. *Laplacea* [laplása]; angl. *Bruce* [brús], rod. *Brucea* [brúsa]; fr. *Liège* [ljéš], rod. *Liègea* [ljéža]; angl. *Cage* [kêjč], rod. *Cagea* [kêjdža].

V poglavju je podrobno pojasnjeno tudi **razmerje med osnovo** (govorno, pisno – skrajšano, nespremenjeno) in **podstavo** pridevniških in drugih izpeljank {66–70}.

Ženska imena

V primerjavi z moškimi imeni so ženska imena z nemim e v slovarju SP 2001 redka, uslovarjeno je le:

- nekaj priimkov oseb ženskega spola, za katere v slovenščini velja, da jih ne pregibamo z glasovnimi, temveč z ničimi končnicami, npr. *La Fayette*, *McLaine*, zato njihovega pregibanja ne poznamo;

³⁹ Na potrebo po posodobitvi kodifikacijskih smernic so v svojih delih opozarjali zlasti M. Kocjan Barle, 2022: [Prevzemanje lastnih imen in opuščanje ali ohranjanje neme črke -e](#). *Pravopis na zrnu graha*. Ljubljana: Založba ZRC. 215–229. A. Stopar, G. Ilc, 2022: [Domačenje angleškega polglasnika v slovenskem pravopisu](#). *Pravopis na zrnu graha*. Ljubljana: Založba ZRC. 231–241.

- ime reke **Sarre**, pri katerem je uporabnik preusmerjen k slovenskemu eksonimu **Sara**.

Rojstna imena v slovarju niso zajeta. V pravilih (§ 818) je ob opisu imenovalniških končajev uporabnik opozorjen, da se v prvo žensko sklanjatev lahko vključujejo tudi imena z nemim *e*: **Marguerite** (rod. **Marguerite**, daj. **Margueriti**).

V pravilih *Pravopisa 8.0* je ta vrzel zapolnjena {71–73}, in sicer je opozorjeno:

1. nemi *e* se pojavlja v angleških in francoskih ženskih rojstnih imenih;
2. ta imena sklanjamo večinoma po tretji ženski sklanjatvi (angl. **Kate** [kêjt], rod. **Kate** [kêjt]);
3. nekatera imena s končnim nemim *e* (zlasti tista, za katera v slovenščini obstaja varianta s končnim *-a*, npr. angl. **Christine** [kristín], fr. **Charlotte** [šarlót]) prehajajo v prvo žensko sklanjatev (fr. **Marguerite** [margerít], rod. **Marguerite** [margeríte], daj. **Margueriti** [margeríti]).

Ker ženska imena z nemim *e* navadno niso glasovno pregibna, je šele pri predstavitvi razmerja med osnovo in podstavo pridevniških izpeljank opozorjeno {73}, da je končni nemi *e* ohranjen le pri imenih s končajem *-(ce)* – saj tako kot pri moških imenih vpliva na izgovor črke ⟨*c*⟩ kot [s], npr. **Alice** [êlis], prid. **Alicein** [êlisin]. Ob tem so predstavljena tudi imena, v katerih je črka ⟨*e*⟩ sestavina dvočrkij in je *e* zato vedno ohranjen, pred obrazilom *-in* pa je vrinjen soglasnik *j*, npr. angl. **Barbie** [bárbi] – **Barbiejin** [bárbijin], angl. **Billie** [bíli] – **Billiejin** [bílijin], fr. **Natalie** [natalí] – **Nataliejin** [natalíjin], angl. **Sue** [sú] – **Suejin** [sújin].

Nemi *h*

V slovarju in pravilih SP 2001 imen s končnim nemim *h* ni bilo, edina izjema je slovarska redakcija imena **Utah** s pregibanjem **Utaha**. Ime je bilo izgovorjeno po črki [úta^h]. Slovarska inovacija glede na pravila pa je vključena v redakcijo imena **Sara**, ob kateri najdemo opozorilo, da je namesto angleške oblike imena **Sarah** (ki se pojavlja kot citatna imenovalniška oblika, izgovor ni podan) v knjižni slovenščini v neimenovalniških oblikah sprejemljivo le sklanjanje po prvi ženski sklanjatvi (**Sara**, im. tudi **Sarah**, rod. **Sare**, daj. **Sari** ...).

Pred kodificiranjem imen s končnim nemim *h* je bila opravljena raziskava gradiva, tako pri moških kot pri ženskih imenih.

Moška imena

Iz pregleda korpusnega gradiva⁴⁰ je bilo ugotovljeno, da je v pisni rabi pri moških imenih na končni nemi *h* imenovalniški obliki (**Jonah**) pri sklanjanju najpogosteje le dodana končnica prve moške sklanjatve (rod. **Jonaha**).⁴¹

Izhodišče pravil v *Pravopisu 8.0* je (sledeč raziskavi gradiva), da pri sklanjanju moških imen s končnim nemim *h* sledimo zapisu v izvornem jeziku, zato osnovi zgolj dodajamo končnice, v govoru pa je način pregibanja odvisen od naglašenosti končnega samoglasnika {75}, in sicer

⁴⁰ Raziskavo je opravila Manca Černivec.

⁴¹ V Metafidi so npr. imenom **Jonah** (*Hill*), **Jeremiah** (*McCarthy/Wright/Massey/Johnson*) le dodane končnice 1. moške sklanjatve (z omejenim iskanjem z vključitvijo priimka je bilo zagotovljeno, da je iskano osebno ime samostalnišnik moškega spola).

- če je končni samoglasnik **nenaglašen**, ime sklanjamo po prvi ali drugi moški sklanjatvi; druga je (sploh v zapisu) zelo redka: *Jonah* [džóna], rod. *Jonaha* [džóna], daj. *Jonahu* [džónu], or. z *Jonahom* [z_džónom] (redko *Jonah* [džóna], rod. *Jonahe* [džóne], daj. *Jonahi* [džóni], or. z *Jonaho* [z_džóno]);
- če je končni samoglasnik **naglašen** (francoska in enozložna angleška imena), osnovo v govoru podaljšujemo z j: fr. *Noah* [noá], rod. *Noaha* [noája], or. z *Noahom/Noahem* [z_noájem].

Odsotnost kodifikacijskih napotkov oziroma njihova neusklajenost z dejansko jezikovno prakso pišočin v slovenščini, ki so v veliki meri poznavalci novodobne *lingue france*, je povzročila tudi nekaj odklonov v rabi, ki jih ni bilo mogoče zajeti v predstavljena pravila. Ta so prikazana v posebnostih {75}, npr.

- pri imenu ameriškega režiserja je v rabi ustaljeno pregibanje z daljšanjem osnove, kar sproža tudi razmisleke o morebitnem stranskem naglasu imena⁴² (*Peckinpah* [pêkinpa], rod. *Peckinpaha* [pêkinpaja]);
- nekdanje moškospolsko ime *Utah* [júta] smo pod vplivom govorjenega jezika začeli uporabljati v ženskem spolu,⁴³ tj. [júta], rod. [júte], mest. [u_júti], v zapisu pa ga sklanjamo še vedno kot samostalnik moškega spola (*Utah* [júta] m, rod. *Utaha*, mest. v *Utahu*); podobno *Savannah* [savána, amer. savêna] in *Dagobah* [dagóba].

Ženska imena

V dosedanjih raziskavah ženskih imen so bila izražena različna pričakovanja, in sicer naj bi

- zapis izhajal iz govorne osnove (*Sarah* [sêra], rod. *Sare* [sêre], kar sledi SP 2001);⁴⁴
- zapis sledil izvirni podobi imena, zato bi ime pregibali po tretji ženski sklanjatvi (*Sarah* [sêra], rod. *Sarah* [sêra]).⁴⁵

Ob pripravi poglavja v *Pravopisu 8.0* je bilo pregledano korpusno gradivo,⁴⁶ ob čemer je bilo ugotovljeno, da je v pisni rabi pri ženskih imenih na končni nemi *h* najpogosteje uresničeno sklanjanje po tretji ženski sklanjatvi (*Oprah*, rod. *Oprah*).⁴⁷ Taka možnost je v *Pravopisu 8.0* tudi predlagana {76–77}, ob možnosti, ki jo je ponujalo pravopisje do sedaj – torej raba podomačenih neimenovalniških različic (*Hannah*, rod. *Hane*). Dejstvu, da naj bi bilo pregibanje po tretji ženski sklanjatvi prednostna možnost (ob neprednostnem domačenju imen), pritrjuje tudi večje število imen, ki so se v slovenščini pojavila v zadnjih desetletjih in za katera ne najdemo uveljavljenih slovenskih ustreznice (kot jih za

⁴² Stranski naglas v slovenščini ni opisan, zaznamujemo ga le v primerih, ko naj bi bila tako »stransko naglašena« e in o in sta izgovorjena ozko, kar označimo s piko spodaj, npr. *Pentagon* [péntagɔn], *Washington* [vášinktɔn]. (Prim. »[Glasoslovni oris](#)« (Slovnični oris {198–200}).)

⁴³ Npr. dopisnik RTV Slovenija v ZDA Andrej Stopar.

⁴⁴ P. Weiss, 2004: [Hannah z nami brez težav \(in mi z isto Hanno prav tako\)](#). *Pravopisna razpotja: razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ljubljana: Založba ZRC. 151–157.

⁴⁵ H. Dobrovoljc, T. Lengar Verovnik, 2015: [Unikatna, tuja in večbesedna ženska rojstna imena v slovenščini ter z njimi povezana pravopisna problematika](#). *Pravopisna razpotja: razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ljubljana: Založba ZRC. 137–150.

⁴⁶ Raziskavo je opravila Manca Černivec.

⁴⁷ V Metafidi je 417 neimenovalniških pojavitev imena *Norah Jones*, od tega le dve, ki ne kažejo na sklanjanje po tretji ženski sklanjatvi; 1604 neimenovalniških pojavitev imena *Oprah Winfrey*, od tega 12 pojavitev, ki ne kažejo na sklanjanje po tretji ženski sklanjatvi (z omejenim iskanjem z vključitvijo priimka je bilo zagotovljeno, da je iskano osebno ime samostalnik ženskega spola).

imena Sarah – Sara, Hannah – Hana, Deborah – Debora), npr. Farrah [fêra]. Ne glede na povedano pa nosilka imena take jezikovne prilagoditve najverjetneje sploh ne bi želela, saj je tudi identifikacijsko problematična in oddaljena od izvirnega imena, npr. Mariah [marája].

Daljšanje osnove z *j*

Manca Černivec

Splošno

V SP 2001 je bilo daljšanje osnove z *j* obravnavano kot oblikoslovna posebnost prve moške sklanjatve v poglavju »Oblikoslovje« (§ 780–784), v poglavju »Težji primeri iz besedotvorja«, kjer je obravnavano priponsko obrazilo -ov/-ev v zapisu in govoru (§ 960), ter v § 792, v katerem je obravnavano preglaševanje imen na nemi samoglasnik, ki v govoru v odvisnih sklonih daljšajo osnovo z *j*. Obravnava je razdrobljena in nepovezana, njeno izhodišče je slovnično.

V *Pravopisu 8.0* je slovnično izhodišče upoštevano, hkrati pa je razširjeno in ponatančeno, da na enem mestu prinaša sistematičen opis daljšanja osnove z *j*, ki se pojavlja pri sklanjanju nekaterih samostalnikov moškega spola. Pravila in posebnosti so gradivsko razširjeni in vsebinsko dopolnjeni, upoštevajoč premike v rabi.

V poglavju so slovenske (podomačene) in prevzete besede zaradi sistematičnosti prikaza obravnavane ločeno, tuja imena so obravnavana glede na slovenski sistem – prikazane so vzporednosti s slovenskim sistemom in odstopanja od njega. Skladno z zasnovo poglavja »Glasovno-črkovne premene« so pojavi kontrastivno obravnavani z vidika oblikotvorja in besedotvorja, ob tem je predstavljeno razmerje med osnovo in podstavo. Na enem mestu so tako zbrani vsi jezikovni pojavi, povezani z daljšanjem osnove z *j*. Utemeljenost obravnave daljšanja z *j* v poglavju o glasovno-črkovnih premenah je mogoče opreti na dva argumenta: (1) daljšanje osnove z *j* pri samostalnikih moškega spola povzroča premeno po preglasu, ki se kaže v zamenjavi končniškega ali priponskega *o* z *e*; (2) pri sklanjanju tujih imen in pisno nepodomačenih besed v slovenščini se pojavlja le daljšanje osnove z *j*.

Strukturno izhodišče poglavja je delitev na izglasje osnove oz. končaje, pri katerih prihaja do daljšanja osnove z *j*:

1. samoglasniški končaji (*á, é/e, í/i, ó, ú/u*) in
2. soglasniški končaj (*r*).

Slovenskemu vzorcu pri daljšanju osnove z *j* sledijo tudi prevzete besede, pri katerih pa je zaradi razlik med zapisom in govorom daljšanje osnove lahko izraženo pisno in govorno ali pa samo govorno, zato je strukturno izhodišče pri prevzetih besedah razmerje med zapisom in govorom, temu sledi delitev na samoglasniške in soglasniški končaj ter razmerje med osnovo in podstavo.

Daljšanje osnove z *j* pri samostalnikih moškega spola

Pravilo o daljšanju osnove z *j* pri samostalnikih moškega spola glede na SP 2001 ni spremenjeno – pri sklanjanju samostalnikov moškega spola je daljšanje osnove z *j* tako govorno kot pisno, če se samostalniški konča na samoglasnike *á, é/e, í/i, ó, ú/u* ali soglasnik *r* {80, 81}.

Tuja imena na končni naglašeni samoglasnik, nenaglašeni *i* ter nekončniška nenaglašena *e* in *o* pri daljšanju osnove z *j* sledijo slovenskemu vzorcu. Daljšanje osnove je govorno in pisno, npr. fr. *Zola* [zolá], rod. *Zolaja* [zolája]; fr. *Nancy* [nansí], rod. *Nancyja* [nansíja]; nem. *Nietzsche* [níče], rod. *Nietzscheja* [níčeja]. Enako tudi pri imenih, pri katerih je izglasje zapisano z dvočrkji ali črkovnimi sklopi, npr. fr. *Rousseau* [rusó], rod. *Rousseauja* [rusója] {91}. Samo govorno daljšajo osnovo z *j* tuja (večinoma

angleška in francoska) imena s samoglasniškim izglasjem, ki se v zapisu končajo z nemimi črkami ali črkovnimi sklopi (razen nemega *e*), npr. fr. **Artois** [artuá], rod. **Artoisa** [artuája]; fr. **Manet** [mané], rod. **Maneta** [manêja]; angl. **Shaw** [šó], rod. **Shawa** [šója] {97, 98}.

Novost glede na SP 2001 je ovrednotenje uveljavljanja daljšanja z *j* in *t* pri nekaterih osebnih imenih in priimkih na končni nenaglašeni *e* kot enakovredne možnosti v sodobnem knjižnem jeziku (**Arne**, rod. **Arneja** in **Arnet**). Pravila starejših pravopisnih priročnikov so izhajala iz delitve imen na domača in prevzeta⁴⁸ – domača imena podaljšujejo osnovo s *t*, prevzeta pa z *j*. Te delitve z gradivsko analizo ne moremo potrditi, saj korpusni pregled pri nekaterih imenih izkazuje izrazito dvojnično normo.⁴⁹ Za slovenske nosilce je izbira sklanjatvene možnosti poljubna, odvisna predvsem od želje nosilca imena in od regionalne oz. rodbinske navade {82/1.}.

Med samostalniki moškega spola z neznačilnimi končaji so v *Pravopisu 8.0* glede na SP 2001 natančneje opredeljeni in predstavljeni primeri s končnim *e*: ta je lahko zadnji glas osnove (**Cene**) ali končnica (**finale**), od tega je odvisno tudi daljšanje osnove z *j*. Če je končni *e* končnica, se pri sklanjanju premenjuje, npr. **finale** [finále], rod. **finala** [finála]. Končni nenaglašeni *e* se kot končnica pojavlja v podomačenih samostalnikih s končaji *-ale* (npr. **bienale**), *-ile* (npr. **faksimile**) in *-ere* (npr. **mizerere**) ter nekaterih eksonimih (npr. **Čile**) in prevzetih besedah (npr. **kamikaze**) {82/2.}.

Črkovalno brane enote, in sicer kratice in samostojne črke, so obravnavane kot posebna zaokrožena skupina, kar je glede na SP 2001 novost, saj je bilo podaljševanje osnove z *j* pri teh enotah v pravilih in slovarju ob sporadičnih zgledih sicer ponazorjeno, a ne posebej izpostavljeno in predstavljeno. Če imajo črkovalno brane enote v izglasju naglašeni polglasnik, je osnova pri sklanjanju podaljšana z *j*, npr. **SSKJ** [sàsəkàjè], rod. **SSKJ-ja** [sàsəkàjèja] {83}.

Samostalniki na končni *r*

Samostalniki moškega spola na končni govorjeni in zapisani *r* so obravnavani samostojno, saj je daljšanje osnove z *j* pri teh samostalnikih lahko:

1. edina sklanjatvena možnost (npr. **šolar**, rod. **šolarja**);
2. ena od dveh sklanjatvenih možnosti (npr. **javor**, rod. **javorja/javora**).

Daljšanje osnove z *j* pri večzložnih samostalnikih ni predvidljivo. V poglavju so navedene skupine samostalnikov, pri katerih daljšanja osnove z *j* ni, in sicer:

1. enozložnice (npr. **ar**, **bor**, **mir**, **tir**);⁵⁰ izjema so **car** [cár], rod. **carja** [cárja] ter pogovorna izraza **far** in **jur**;

⁴⁸ Pri nekaterih imenih tudi mnenja poznavalcev glede izvora – domačega ali tujega – niso enotna. Prim. Dobrovoljc, Snoj, Torkar: [Sklanjanje in izvor imena »Arne«](#). *Jezikovna svetovalnica*.

⁴⁹ Korpusno gradivo (*Gigafida 2.0*) npr. ob pregledu rodilniških oblik ob imenu *Arne Hodalič* kaže skoraj povsem enakovredno rabo oblik *Arneja Hodaliča* (73 pojavitev) in *Arnet Hodaliča* (64 pojavitev).

⁵⁰ Zloženske z enozložnimi sestavinami v drugem delu imena se danes pogosteje sklanjajo s podaljšano osnovo, čeprav so se v preteklosti sklanjale le z nespremenjeno osnovo, npr. **Črtomir** [čèrtomir], rod. **Črtomirja** [čèrtomirja] tudi **Črtomira** [čèrtomira]. Enak vzorec se vzpostavlja tudi pri tujih imenih. Angleške enozložnice s končnim govorjenim *r* ne poznajo daljšanja z *j*, npr. **Shire** [šír], rod. **Shira** [šíra]. Danes zloženske s temi sestavinami

2. izglagolske tvorjenke (npr. [govor](#), [izvir](#), [pododbor](#), [udar](#));
3. osnove z neobstojnimi samoglasniki (npr. [liter](#), [veter](#), [blagor](#); [Jupiter](#), [Zadar](#)) in iz njih nastale tvorjenke (npr. [mililiter](#)) {84}.

Daljšanje osnove z *j* ni predvidljivo niti pri enakozvočnih občnih poimenovanjih in lastnih imenih, saj ga ne uveljavljamo vedno enako ([sever](#), rod. [severa](#) proti [Sever](#), rod. [Severja](#)), pri enakozvočnicah ima lahko daljšanje osnove z *j* pomenskorazločevalno vlogo ([okvir](#), rod. [okvirja](#) – *slika v okvirju* – nasproti [okvir](#), rod. [okvira](#) – *v okviru danih možnosti*) {84}.

V primerjavi s SP 2001 so tuja imena na govorni in zapisani končni *r* obravnavana v posebnem razdelku. Z zapisom pravila, da imena z osnovo na govorni in zapisani končni *r* (zlasti v večzložnih samostalnikih) sklanjamo tako, da osnovo daljšamo v govoru in zapisu {93}, je v *Pravopisu 8.0* izrecno predstavljeno, da je pri tej skupini tujih imen podaljševanje osnove z *j* predvidljivo in edina sklanjatvena možnost, npr. nem. [Weimar](#) [vájmar], rod. [Weimarja](#) [vájmarja], ne **Weimara* *[vájmara]. Opozorjeno je tudi, da pri tujih enozložnih imenih (npr. angl. [Gere](#) [gír]) osnove praviloma ne daljšamo {94}, kar je vzporedno s slovenskim sistemom ([vir](#) [vír]).

Samostalniki na končni *r*, ki jih sklanjamo na dva načina

Ker daljšanje osnove z *j* pri domačih samostalnikih moškega spola ni predvidljivo, je pri nekaterih samostalnikih s končnim *r* prisotno omahovanje v rabi. Daljšanje osnove z *j* je ena od sklanjatvenih možnosti, prednostna je tista, ki je v rabi bolj uveljavljena in zato nevtralna {85}. Norma se je v preteklosti spreminjala. Glede na prejšnje pravopisne priročnike prepoznamo dva vzorca.

1. vzorec: pri nekaterih samostalnikih se v preteklosti osnova ni daljšala, danes pa je daljšanje prednostna ali edina uveljavljena možnost;
2. vzorec: pri nekaterih samostalnikih (večinoma z izglasnim črkovnim sklopom -(er)) se je v preteklosti osnova daljšala, danes pa je daljšanje neprednostna možnost.

Samostalnik	Vzorec	Rodilnik				
		SP 1962	SP 2001	Pravopis 8.0	Gigafida 2.0 ⁵¹	
					s podaljšavo	brez podaljšave
javor	1	javora	javorja in javora	javorja tudi javora	453	45
lovor	1	lovora	lovorja in lovora	lovorja tudi lovora	172	87
termofor	1	termofora	termofora in termoforja	termoforja tudi termofora	28	0
fluor	2	fluor(j)a	fluora in fluorja	fluora tudi fluorja	22	273
poker	2	pokerja	pokra in pokerja	pokra tudi pokerja	23	1137
seter	2	seterja	setra tudi seterja	setra tudi seterja	0	59
Črtomir	1	Črtomira	Črtomirja	Črtomirja tudi Črtomira	350	178
Ikar	1	Ikara	Ikara	Ikarja tudi Ikara	48	33

sklanjamo tudi s podaljšano osnovo, npr. angl. [Hampshire](#) [hêmpšir], rod. [Hampshira](#) [hêmpšira] tudi [Hampshirja](#) [hêmpširja], čeprav so jih v preteklosti sklanjali le z nespremenjeno osnovo {96}.

⁵¹ Pri občnih poimenovanjih so bili upoštevani le zapisi z malo začetnico zaradi enakozvočnih lastnih imen, pri lastnih imenih pa le zapisi z veliko začetnico.

Pri tujih imenih sta dve sklanjatveni možnosti uveljavljeni pri dveh skupinah imenih na končni govorjeni (ampak ne zapisani) *r*, kar je vzporedno s slovenskim vzorcem, izkazan pri *javor*, rod. *javorja/javora*.

1. Angleška in francoska imena s pisnim končajem *-(re)*: pri sklanjanju nemi *e* izpade, daljšanje osnove pa je ena od sklanjatvenih možnosti {95}. Daljšanje osnove je uresničeno v govoru in zapisu. Dvojnična možnost je bila predvidena že v SP 2001 (§ 781, slovar), v *Pravopisu 8.0* (in slovarju *ePravopis*) je razmerje med dvojnicami ovrednoteno, upoštevajoč rabo.
2. Pri (večinoma francoskih) večzložnih imenih s končnim *r*, ki mu sledi nema črka za soglasnik ali črkovni sklop {99}, je daljšanje osnove uresničeno v govoru in zapisu. Dvojna sklanjatvena možnost je bila v pravilih SP 2001 nakazana ob primeru *Macquart* [makár], rod. *Macquarta* [makár(j)a] (§ 784), v slovarju pa le redko uresničena (gl. npr. *Voltaire*). V *Pravopisu 8.0* je dvojnična možnost bolj izpostavljena in dosledno izpeljana v pravilih in slovarju, upoštevajoč rabo.

Ime	Rodilnik	
	SP 2001 (slovar)	Pravopis 8.0
<i>Voltaire</i> [voltêr]	Voltairja [voltêrja] in Voltaira [voltêra]	Voltairja [voltêrja] in Voltaira [voltêra]
<i>Shakespeare</i> [šékspir]	Shakespearja [šékspirja] in Shakespeara [šékspira]	Shakespearja [šékspirja] in Shakespeara [šékspira]
<i>Abélard</i> [abelár]	Abelarda [abelárja]	Abelarda [abelárja] in [abelára]
<i>Flaubert</i> [flobêr]	Flaubert [flobêrja]	Flauberta [flobêrja] in [flobêra]
<i>Cherbourg</i> [šerbúr]	Cherbourgja [šerbúrja]	Cherbourgja [šerbúrja] in [šerbúra]

Pri daljšanju osnove *z j* je pri sklanjanju in pridevniških izpeljankah uresničeno preglasovanje v govoru, v zapisu pa je mogoča dvojica. Če daljšanje osnove *z j* ni uresničeno, se preglas ne uresničuje.

Ime		Rodilnik	Orodnik	Pridevnik
<i>Voltaire</i> [voltêr]	zapis	Voltairja [voltêrja]	z Voltairom in z Voltairjem [z_voltêrjem]	Voltairov in Voltairjev [voltêrjev-]
	izgovor			
	zapis	Voltaira [voltêra]	z Voltairom [z_voltêrom]	Voltairov [voltêrov-]
	izgovor			
<i>Flaubert</i> [flobêr]	zapis	Flauberta [flobêrja]	s Flaubertom in s Flaubertem [s_flobêrjem]	Flaubertov in Flaubertev [flobêrjev-]
	izgovor			
	zapis	Flauberta [flobêra]	s Flaubertom [s_flobêrom]	Flaubertov [flobêrov-]
	izgovor			

Razmerje med osnovo in podstavo

V poglavju je prikazano razmerje med osnovo ter podstavo pridevniških in drugih izpeljank. Podstava je lahko podaljšana oz. roditeljska ali nepodaljšana oz. imenovalniška, odvisno od izglasja in obrazil. V členih 88 in 89 je prikazano razmerje med osnovo in podstavo pri slovenskih (podomačenih) samostalnikih, pri katerih vsebinskih sprememb glede na SP 2001 ni.

V členih 100–105 je prikazano razmerje med osnovo in podstavo pri tujih imenih, izhodišče prikaza je delitev na (1) podstavo pri imenih, ki daljšajo osnovo pisno in govorno, ter (2) podstavo pri imenih, ki daljšajo osnovo le v govoru.

Predlog pravil v *Pravopisu 8.0* je glede na SP 2001 spremenjen pri pisni podstavi pridevniških izpeljank na *-ski* pri imenih na končne govorjene samoglasnike in neme soglasniške črke v končaju. Pri teh imenih je osnova *z j* podaljšana le v govoru. *Pravopis 8.0* izenačuje pisne podstave vseh tvorjenk iz te skupine

imen: v zapisu vse izpeljanke (samostalniške in pridevniške) izhajajo iz pisne imenovalniške oblike, v govoru pa iz govorne rodilniške oblike s podaljšano osnovo {103}.

Predlagana je poenostavitev pravil SP 2001, ki izhajajo iz različnih razmerij med osnovo in podstavo pri tvorbi izpeljank:

- Zapis pridevnikov z obrazilom *-ski* izhaja iz pisno podomačenega izglasja (podstava je enaka rodilniški govorni podstavi): »Če se podstava končuje na govorjeni samoglasnik (zapisan lahko tudi z več črkami), se pred *-ski* podaljša z *j*; morebitni nemi soglasnik za tem samoglasnikom odpade« (§ 984).
- Zapis samostalniških izpeljank izhaja iz pisne imenovalniške podstave. Pravila za tvorbo samostalniških izpeljank so v pravilih SP 2001 skopa, izpeljati jih je mogoče na podlagi rešitev v slovarskem delu pri prebivalskih imenih, iz katerih izhaja, da je podstava samostalniških izpeljank podaljšana le v govoru, neme soglasniške črke za samoglasniki pa pri tvorbi ne odpadejo, kar pomeni, da podstava samostalniških izpeljank izhaja iz pisne imenovalniške podstave.

Ime	SP 2001 (slovar)		Pravopis 8.0	
	pridevnik na <i>-ski</i>	prebivalsko ime	pridevnik na <i>-ski</i>	prebivalsko ime
Bordeaux [bordó]	bordeaujski [bordójski]	Bordeauxčan [bordójčan]	bordeauxski [bordójski]	Bordeauxčan [bordójčan]
Calais [kalé]	calajski [kalêjski]	Calaisčan [kalêjčan]	calaiski [kalêjski]	Calaisčan [kalêjčan]
Vaud [vó]	vaudski [vójski] (ne <i>vaujski</i> !)	Vaudec [vójec]	vaudski [vójski]	Vaudčan [vójčan]
Montpellier [monpeljé]	montpellierški [monpeljêjski] (ne <i>montpelliejski</i> !)	Montpellierčan [monpeljêjčan]	montpellierški [monpeljêjski]	Montpellierčan [monpeljêjčan]

Pravila za tvorbo pridevnikov na *-ski* v slovarskem delu SP 2001 niso bila dosledno izpeljana, razlika med pridevniškimi in samostalniškimi izpeljankami ni utemeljena. V rabi je nedoslednosti in izkazane negotovosti veliko; kljub izrecnemu pravilu iz SP 2001 v rabi ob nekaterih popolnoma podomačenih zapisih⁵² prevladujejo zapisi, ki sledijo zapisu imena. Predlog *Pravopisa 8.0* glede na starejšo kodifikacijo sicer ni novost, saj je SP 1950 {§ 36} prinašal pravilo o »mehaničnem pripisovanju« pridevniškega obrazila *-ski*:⁵³

Pri imenih na nemi soglasnik se pridevniško obrazilo *-ski* mehanično pripisuje ne glede na navidezno nemogočo soglasniško skupino, ker odloča izgovor: *Bordeaux – bordeauxski* [bordó – ójski], *Montreux – montreuxski* [montré – montréjski], *Chamonix – chamonixski* [šamoní – íjski], *Lisieux – lisieuxski* [lizjé – lizjéjski] ipd. Nekatere bolj znane pridevnike pišemo kar fonetično: *versájski*, *marséjski* ipd.; gl. še § 33.

⁵² Ob predlagani izenačitvi je predvidena tudi možnost podomačene oblike pridevnika, ki temelji na govorjeni imenovalniški osnovi imena, npr. *bordojski* [bordójski], *kalejski* [kalêjski] {104}. Uvedeno je pravilo, da se ob stiku končne črke *s* in pridevniškega obrazila *-ski* črke *s* ne podvaja; črka *s* v končaju sovpadе s črko *s* v priponskem obrazilu *-ski* (*calaiki*, ne **calaisski*).

⁵³ Več o predlaganem pravilu v poglavju »Predlog za poenostavitev in poenotenje tvorjenja pridevnikov z obrazilom *-ski* in prebivalskih imen iz tujih zemljepisnih imen«.

Preglas

Helena Dobrovoljc

O zasnovi poglavja

V **SP 2001** je preglasševanje obravnavano na dveh mestih: v poglavju »Oblikoslovje« (§ 791–793) v razdelku *Orodnik* in v poglavju »Težji primeri iz besedotvorja« (§ 956) v razdelku *Priponsko obrazilo -ov/-ev oz. -in*. Poglavji nista povezani, saj izhodišče obravnave ni beseda, ki jo preglasujemo, temveč je izhodišče slovnično: preglas spoznamo najprej kot pojav v orodniku in pri tvorjenkah s priponskim obrazilom -ov. Hkrati pa so na enem mestu obravnavane slovenske (oz. podomačene) in prevzete besede, kar deloma onemogoča kontrastivnost, iz katere bi bilo razvidno, da prevzeta imena in pisno nepodomačene občne besede sicer preglasujemo po enakih pravilih kot slovenske samostalnike, a pri tujih imenih glasovna in pisna podoba imena nista prekrivni, zato se pojavljajo odstopanja med govornim in pisnim sklanjanjem ter preglasševanjem. Celo več – imena v govoru preglasujemo, četudi pisna podoba besede tega ne odraža.

Obravnava preglasa v **Pravopisu 8.0** sledi že opisani problemski in kontrastivni zasnovi poglavja »Glasovno-črkovne premene«: besede, ki jih preglasujemo, so urejene po **skupinah** glede na govorno izglasje osnove oziroma na končaj, slovenskemu prototipu pa sledi pregibanje tujih imen. Problemska ureditev poglavja se opira na normativne zadrege, zaznane v različnih gradivskih virih in predvsem v Jezikovni svetovalnici.⁵⁴ Taka zasnova naj bi uporabniku olajšala iskanje rešitve v pravilih, čeprav je izhodišče preglasševanja še vedno tudi glasovna podoba imena. Vse, kar se dotika preglasševanja, je zbrano v enem poglavju.

Pravila za preglasševanje slovenskih besed

V uvodnih razdelkih predloga novega poglavja so zlasti zaradi dejstva, da preglasa v slovenskem neknjižnem (oz. naravnem) govoru – v narečjih in pogovornem jeziku – praviloma ne srečujemo, uvodoma predstavljena in s primeri ponazorjena **osnovna pravila preglasševanja** v knjižni slovenščini {**106–109**}, ki jih tu lahko strnemo v naslednje točke:

1. *Kaj je preglas?* – Preglas je glasovna premena samoglasnika *o* z *e*.
2. *V kateri glasovni sosesčini se pojavlja?* – Pojavlja se za soglasniki *c, j, č, ž, š* in *dž*.
3. *Pri katerih procesih v jeziku ga srečujemo?* – Pri sklanjanju samostalnikov moškega in srednjega spola ter tvorjenju pridevnika z obrazilom -ov.

⁵⁴ Primeri uporabniških vprašanj iz Jezikovne svetovalnice: [Sklanjanje francoskih priimkov, ki se končajo na -at: »Chauchat«](#); [Zanima me, kakšna je pravilna oblika priimka Schulz \[šulc\] v orodniku – s SchulzEM ali s SchulzOM](#); [Kako pravilno izražamo svojino pri TIC-u \(Turistično-informacijskem centru\)? Ticev, TIC-ev, Tičev spletni katalog ...?](#); [Kateri je svojilni pridevnik iz imena Renault – Renaultov ali Renaultev ali oboje?](#); [Zanima me, zakaj se v zapisu občne besede \(npr. razmišljajo o prepovedi döner kebaba\) uporablja preglas?](#); [Prosim še za odgovor: Franc ima sestro. Ali je ona Franceva ali Francova sestra?](#).

4. *Ali ima preglas pri tvorbi pridevnika kako posebnost?* – Ima. Pri tvorbi pridevnika se soglasnik *c* pred obrazilom *-ev* spremeni v *č*, npr. *stric* [stríc] – *stričev* [stričev-].
5. *Kakšne so posledice zamenjave samoglasnikov o in e v besedi?* – Zaradi prilagoditve sičnikov šumevcem se črkovni sklop ⟨sc⟩ pred obrazilom *-ev* zamenja s ⟨šč⟩ in sklop ⟨zc⟩ z ⟨žč⟩, oba pa izgovorimo kot [šč]: *Avsec* [áʊsɛc] – *Avščev* [áʊščev-], *Brezec* [brézɛc] – *Breščev* [breščev-].
6. *Zakaj imamo s preglasom lahko težave?* – Ker ga uveljavljamo predvsem v knjižnem jeziku.
7. *Kje je največ nedoslednosti?* – Pri imenih, katerih osnova se konča na *c*.

Pravila za preglasovanje prevzetih besed

V členih {110–112} so predstavljena splošna pravila za preglasovanje prevzetih besed, pri katerih se zgledujemo po slovenskih besedah, pozorni pa smo predvsem na glasovno vrednost izglasja osnove. Pri iskanju vzorca v slovenskem jeziku poiščemo izgovorno vzporednico z domačimi ali pisno že podomačenimi prevzetimi besedami, npr. angleško ime *Leech* [líč] se v slovenskih besedilih vede enako kot slovensko ime *Vič* [víč] – v orodniku z *Vičem* [z víčem], torej tudi z *Leechem* [z líčem].

Upoštevajoč dejstvo, da imajo v tujih imenih črke (dvočrkja, tričrkja) tudi drugačno glasovno vrednost kot v slovenščini ali pa drugačno glasovno vrednost izražajo z ločevalnimi znamenji, je izpostavljeno, da se v primerjavi s slovenskimi besedami preglasovanje v prevzetih imenih in pisno nepodomačenih občnih besedah uresničuje {111}:

1. v govoru in zapisu;
2. v govoru ob pisnih dvojnicah;
3. na dva načina: bodisi v govoru in zapisu bodisi v govoru ob pisnih dvojnicah.

Preglasovanje v govoru in zapisu

Glede na SP 2001 je v *Pravopisu 8.0* skupina besed, pri katerih se preglas uresničuje v govoru in zapisu, opredeljena glede na zadnji glas v osnovi (spodaj stolpec desno). Pri tem so predstavljene možnosti, ko osnovi sledita še končnici *-a* in *-o*, prikazani pa so tudi različni položaji, v katerih se pojavlja zvočnik *j* – tudi kot (a) znamenje mehčanosti izglasja (pri slovanskih in francoskih imenih), (b) protizevni *j*, ki se pojavlja v pisnem končaju *-{ia}*, in (c) *j*, ki je rezultat daljšanja osnove.

SP 2001, »Oblikoslovje« (§ 791), Orodnik	Pravopis 8.0, »Preglas«, {111}
Za govorjenim <i>c j č ž š dž</i> se namesto <i>-o-</i> v končnici <i>-om</i> rabi <i>-e-</i> :	Preglasovanje v prevzetih imenih in pisno nepodomačenih občnih besedah se uresničuje v govoru in zapisu, če se govorna osnova končuje:
<i>s stricem, pred bojem, z bičem, z nožem, s košem, z bridžem;</i>	na <i>c, j, č, ž, š</i> in <i>dž</i> – fr. <i>Marseille</i> [marséj], angl. <i>Bush</i> [búš], češ. <i>Kolář</i> [kólarž-], madž. <i>Nagy</i> [nádž-]); tudi pred imenovalniško končnico <i>-a</i> – madž. <i>Dosza</i> [dóža], it. <i>Borgia</i> [bórdža]; pred končnico <i>-o</i> , če je izgovor enak zapisu – hrv. <i>Grašo</i> [grášo];
prim. še drugačne zapise takih glasov: <i>s Franzem, s Fritzem, z Nestroyem, z Goyem, z Bartschem, z Boccacciem, s Pavlovičem, za Garmischem, z Bushem, s Fochem, z Eanesem, z Lajosem, za Clujem, z Lesageem, z Georgeem, z Nagyem, z Dorđem, z adagiem</i> itd.	na <i>j</i> , ki se pojavlja zaradi mehčanih izglasij – fr. <i>Montaigne</i> [montên'/montên], slš. <i>Suchon</i> [súhon'/súhon];
Pri besedah s končajem <i>-io</i> (<i>rádio</i> [rádijo]) pišemo navadno <i>-em</i> : <i>z radiem</i> .	na protizevni <i>j</i> v imenih s pisnim končajem <i>-{ia}</i> – it. <i>Moravia</i> [morávija], šp. <i>García</i> [garsíja];

To pravilo velja še za roditeljsko dvojino in množino, za dajalnik/orodnik dvojine in za dajalnik množine: <i>stricev, stricema, stricem.</i>	na <i>j</i> , ki nastane zaradi daljšanja osnove (za samoglasniki <i>á, é/e, í/i, ó, ú/u</i> in soglasnikom <i>r</i>) – nem. <i>Goethe</i> [géte], angl. <i>Oscar</i> [óskar], angl. <i>jacuzzi</i> [džakúzi].
---	--

Govorno preglaševanje ob pisnih dvojnicah

Že ob prvih pripravah poglavja o preglaševanju smo ugotovili, da je v rabi precejšnje nezavedanje, kdaj pravopis »dopušča« pisno dvojnico ob govornem preglaševanju, zato smo prve osnutke poglavja **pripravili po normativnem načelu**: če se v rabi pojavlja opazno odstopanje (kot je bilo ugotovljeno pri imenih *Srečo* in *Božo*), je pisna dvojnica v novih pravilih pričakovana. Vendar pa je nadaljnje spremljanje preglaševanja pokazalo, da je imen v rabi danes veliko in da mnoga izglasja niso bila niti opisana, pravilo SP 2001 pa je nastalo le na osnovi najbolj razširjenih tujih imen v obdobju priprave pravil (*Monet, Degas, Leibniz*). Pregled rabe je pokazal, da bi morala biti skupina, pri kateri se ob govornem preglaševanju dopušča pisne dvojnice, razširjena, in sicer vsaj pri imenih z izglasnima črkovnama sklopoma *-{ge}* in *-{Vo}*.

Nespremenjena pravila

V SP 2001 je bilo vzpostavljeno načelo, da se pisna dvojnica ob govornem preglaševanju dosledno uveljavlja pri dveh skupinah imen.

Skupina 1: Imena, ki le v govoru podaljšujejo osnovo z *j*

Skupina 1: Pri imenih, ki **le v govoru podaljšujejo osnovo z *j*** (besede na končne govorjene samoglasnike *á, é/e, í/i, ó, ú/u* in soglasnik *r*), v zapisu pa ne, saj se končujejo na neme soglasniške črke ali črkovne sklope, npr. fr. *Abelard* [abelár], in soglasnike, ki so del dvočrkij (angl. *Shaw* [šó]), pri katerih pisno daljšanje z *j* ni značilno za slovenščino (npr. pridevniki **Delorsjev, *Degasjev, *Shawjev*).

Skupina 2: Francoska imena na končni govorjeni *j*

Skupina 2: Pri **francoskih imenih na končni govorjeni *j***, ki je zapisan s soglasniškimi dvo- in veččrkji, npr. *-ilh, -ille* (fr. *Anouilh* [anúj], fr. *Versailles* [versáj]).

Pravilo v *Pravopisu 8.0* ni spremenjeno: primeri iz prve skupine so obravnavani v členih {131} in {132}, primeri iz druge skupine pa v členu {115}.

	SP 2001			Pravopis 8.0
skupina	govorni končaj besede	pisni končaj besede	primeri	
1	[á], [é], [e], [í], [i], [ó], [ú], [u]	nemi <i>s, t, x</i> ... dvočrkja <i>-gh, -ew</i> ipd.	<i>Degas</i> [degá], <i>Poitiers</i> [poatjé], <i>Camus</i> [kamí], <i>Leigh</i> [lí], <i>Diderot</i> [didró], <i>Giraudioux</i> [žirodú], <i>Matthew</i> [mêtju]	Pravilo je nespremenjeno.
1	[r]	<i>-rd, -rt, -rs</i> ...	<i>Abelard</i> [abelár], <i>camembert</i> [kamambêr], <i>Delors</i> [delór/delôr]	Pravilo je nespremenjeno.
2	[j]	<i>-ilh, -lle</i> ...	<i>Anouilh</i> [anúj], <i>Versailles</i> [versáj]	Pravilo je nespremenjeno.

Spremenjena in dopolnjena pravila

Nedoslednosti pri pisnih dvojnicah ob govornem preglaševanju pa so v slovarju SP 2001 zlasti pri skupinah s končnim pisnim in govornim samoglasniškim končajem -o, ki nastopa kot končnica pred protizevnim [j] (skupina 3), kot končnica pred [c] (skupina 4) in pred [lj], če je ta rezultat dvočrkja ⟨ll⟩ (skupina 5).

Skupina 3: Besede s pisnim končajem -⟨io⟩

Skupina 3: V besedah s pisnim končajem -⟨io⟩, npr. **radio**, se pojavlja protizevni j in ga izgovorimo kot [ijo] – [radijo], **NE** pa tudi, kadar je končaj -⟨io⟩ izgovorjen kot [džo] (**Fangio** [fándžo]), [čo] (**Ajaccio** [ajáčo]) ali [jo] (**Ohio** [ohájo]).

Tudi pri skupini z izgovorom [ijo] težko pojasnimo nedoslednosti v slovarskem delu SP 2001, saj je pisna dvojnica zapisana le pri iztočnicah **klio**, **embrio**, **kinostudio**, **ontario**, **Ontario**, **radio**, **stereostudio**, **studio**. Dvojnica z -om ni predvidena pri iztočnicah, kot so npr. **agio** [ažijo], **Campoformio** [kampofórmijo], **D'Annunzio** [danúncijo], **Mario** [márijó], **Verrocchio** [verókijo]; dvojnica z -em pa ne pri iztočnicah **brío**, **Klio**, **Río**, **Polisario** [polisárijó], **sinhrostudio**, **trío** ... Očitno so bile pri slovarskem uresničevanju pravil SP 2001 narejene napake, ki jih ni mogoče pojasniti, tudi sama raba (npr. z *radiom/radiem* proti s *triom*) ni bila izpričana v nobenem spremljevalnem viru kot odločujoča. Res pa je, da je ubeseditev v pravilih zelo ohlapna: »Pri besedah s končajem -io (*rádio* [rádijo]) pišemo navadno -em: z *radiem*« (§ 791).

V *Pravopisu 8.0* je predlagana enotna obravnava in uvedba pisne dvojnice pri samostalnikih, ki se končujejo na črkovni sklop -⟨io⟩ in pri katerih v govoru zapiramo zev z j, torej: **embrio** [émbrijó], or. z **embriom/embriem** [z_émbrijem] {126}.

Gradivski pregled (20. 5. 2022):

io		Orodnik				Rodilnik dv./mn. ali svoj. pridevnik			
		-em		-om		-ev		-ov	
[ijo]	radio	radiem	3050	radiom	1337	radiev	1115	radiov	130
	trío	triem	20	triom	1580	triev	15	triov	120
	embrio	embriem	7	embriom	16	embriev	26	embriov	67
	studio	studiem	1909	studiom	659	studiev	3350	studiov	331
	kabrio	kabriem/kabrijem	2/1	kabriom	10	kabriev/kabrijev	5/4	kabriov	13
	cabrio	cabriem	5	cabriom	24	cabriev	0	cabriov	12

Skupina 3.1: Besede s končajem soglasnik + o

Pravilo, uveljavljeno za skupino 3, je na osnovi gradivske raziskave razširjeno na samostalnike z govornimi izglasji jo, čo, žo, šo in džo, ki so zapisane z različnimi črkami in črkovnimi sklopi, npr. šp. **Murillo** [muríljó], port. **Ribatejo** [ribatéžó], it. **Carpaccio** [karpáčo], **capriccio** [kapríčo] {122}. Na pisno nepreglaševanje očitno vpliva končni -o.

SP 2001				Pravopis 8.0	
skupina	govorni končaj besede	pisni končaj besede	primeri	glede na SP 2001	novi
3	[ijo]	-io	Ontario [ontárijó], radio [rádijo] nedoslednosti	Pravilo je nespremenjeno in poenoteno v celotni skupini.	

3.1	[jo], [čo], [žo], [šo] in [džo]			Pravilo je dopolnjeno z drugimi izglasji osnove.	Murillo [muríljo], Ribatejo [ribatéžo], Carpaccio [karpáčo], capriccio [kapríčo]
-----	---------------------------------	--	--	--	--

Gradivski pregled (20. 5. 2022):

čo, šo, jo,žo	Orodnik				Rodilnik dv./mn. ali svoj. pridevnik			
	-em		-om		-ev		-ov	
Carpaccio [karpáčo]	Carpacciem	14	Carpacciom	40	Carpacciev	109	Carpacciov	272
Osho [óšo]	Oshem	1	Oshom	1	Oshev	5	Oshov	41
Ribatejo [ribatéžo]	Ribatejem	0	Ribatejom	0	Ribatejev	0	Ribatejo	0
Sergio [sêrdžo]	Sergiem	175	Sergiom	541	Sergiev	66	Sergiov	34
Murillo [muríljo]	Murillem	6	Murillom	1	Murillev	0	Murillov	20
Bergoglio [bergóljo]	Bergogliem	11	Bergogliom	5	Bergogliev	18	Bergogliov	31
Coelho [koéljo]	Coelhem	0	Coelhom	44	Coelhev	3	Coelhov	147

Ob tej skupini je opozorjeno še na eno posebnost pri iskanju vzporednosti s slovenskimi imeni. Slovenske imenske oblike na govornem in zapisani *jo*, *čo*, *žo*, *šo* in *džo* so v slovenščini pogosto klicne oblike imen, ki so danes povsem običajno razširjene kot uradne, a jih v pogovornem jeziku pregibamo večinoma tako, da (vsaj v osrednjeslovenskem prostoru) osnovo podaljšujemo s *t* (*Božotov*).

		Orodnik						Rodilnik dv./mn. ali svoj. pridevnik					
čo		-em		-om		-otom	GF/MF	-ev		-ov		-tov	GF/MF
	Srečo	Srečem	33	Srečom	133	Srečotom	2/10	Srečev	14	Srečov	24	Srečotov	0/7
	Mičo	Mičem	43	Mičom	21	Mičotom	7/24	Mičev	83	Mičov	5	Mičotov	0/9
	Ljubčo	Ljubčem	38	Ljubčom	57	Ljubčotom	0/0	Ljubčev	3	Ljubčov	2	Ljubčotov	0/0
šo		-em		-om		-om		-ev		-ov		-ov	
	Sašo	Sašem	1120	Sašom	1252	Sašotom	8/47	Sašev	389	Sašov	149	Sašotov	1/33
	Mišo	Mišem	205	Mišom	211	Mišotom	2/25	Mišev	225	Mišov	91	Mišotov	3/17
	Krešo	Krešem	7	Krešom	45	Krešotom	1/2	Krešev	1	Krešov	4	Krešotov	1/3
	Rašo	Rašem	124	Rašom	127	Rašotom	0/3	Rašev	42	Rašov	25	Rašotov	1/2
	emšo	emšem	4	emšom	37	emšotom	0/3						
žo		-em		-om		-om		-ev		-ov		-ov	
	Božo	Božem	89	Božom	413	Božotom	3/16	Božev	24	Božov	52	Božotov	0/13
jo		-em		-om		-om		-ev		-ov		-ov	
	Franjo	Franjem	429	Franjom	269	Franjotom	0/2	Franjev	77	Franjov	5	Franjotov	0/9
	Vojo	Vojem	76	Vojom	51	Vojotom	0/0	Vojev	14	Vojov	1	Vojotov	3/2
	Pajo	Pajem	10	Pajom	19	Pajotom	3/10	Pajev	9	Pajov	/	Pajotov	5/23
	Jojo	Jojem	43	Jojom	14	Jojotom	3/9	Jojev	18	Jojov	3	Jojotov	1/9

Skupina 4: Besede s končajem soglasnik + o

Skupina 4: Že ob pripravi SP 2001 so zaznali pisne nedoslednosti pri preglaševanju tudi v skupini z **izgovorjenim končnim [co]**, zato ima slovarska iztočnica *bajazzo* [bajáco] orodniško pisno dvojnico z *bajazzom* ali z *bajazzem*. Njena pisno podomačena različica *bajaco* pa ne, nasprotno, nepreglašena oblika je za knjižni jezik nezaželena (označena s krožcem: °*bajácov*). Edini slovarski primer z enakim izglasjem – *Arezzo* [aréco] ima le preglašeni orodnik.

V *Pravopisu 8.0* je že v razdelku o slovenskih samostalnikih opozorjeno na skupino besed, ki je bila v SP 2001 vključena s primerom *bajaco*, in sicer so to imena *Aco*, *Braco*, *Joco*, pri katerih je preglaševanje

redko ali pa ga povsem opuščamo: **z Bracom** [z_brácom], redko⁵⁵ **z Bracem** [z_brácem]. Pri tvorbi svojilnega pridevnika opuščamo tudi premeno c v č (**Bracov** [brácov-], redko **Bracev** [brácev-]). {120} Enako velja pri prevzetih imenih na končni govorjeni co {122} (it. **Pozzo** [póco], it. **Enzo** [énco], madž. **Mondruczó** [móndruco]), pri katerih sta v *Pravopisu 8.0* predlagani pisna in govorna dvojica (**s Pozzom** [s_pócom], redko **s Pozzem** [s_pócem]).

SP 2001				Pravopis 8.0	
skupina	govorni končaj besede	pisni končaj besede	primer	glede na SP 2001	novo
4	[co]	-zzo	bajazzo [bajáco] nedoslednosti	Pravilo je nespremenjeno in poenoteno v celotni skupini, tudi pri domačih imenih.	Opušča se premena c v č.

Skupina 5: Besede z izglasnim [ijo]

Skupina 5: Edini primer v SP 2001 z **izglasnim [ljo]**, v katerem je -o končnica, [lj] pa govorna uresničitev dvočrkja ⟨ll⟩, je slovarska iztočnica **Utrillo** [utríljjo], ki ima v orodniku in pri tvorbi pridevnika pisno dvojnico, govorno uresničitev pa le preglašeno **Utrillov/Utrillev** [utríljjev-]. V slovarju sta še imeni **Carillo** in **Murillo**, ki nista rešeni enako, prim.:

Carrillo -a [kariljo] **m s -em** oseb. i. (ĩ) | španski politik | **Carrillev** -a -o (ĩ)

Murillo -a [iljo] **m z -em** oseb. i. (ĩ) | španski slikar | **Murillev** -a -o (ĩ)

Utrillo -a [utrilljo] **m z -em/-om** [em] oseb. i. (ĩ) | francoski slikar | **Utrillev** -a -o in Utrillov -a -o [-ev-] (ĩ; ĩ)

V *Pravopisu 8.0* je ta skupina rešena enotno s skupino 3 (pravilo je razširjeno na samostalnike z govorjenimi izglasji *jo, čo,žo,šo* in *džo*) {122}.

SP 2001				Pravopis 8.0	
skupina	govorni končaj besede	pisni končaj besede	primer	glede na SP 2001	novo
5	[ljo]	-llo	Utrillo [utríljjo] nedoslednosti	Pravilo je nespremenjeno in poenoteno v celotni skupini. Pridruženo skupini 3.	

Skupina 6: Imena na končni c, zapisan s ⟨ts⟩

Skupino 6 predstavljajo imena s končnim govorjenim [c], ki ni zapisan z črko ⟨c⟩, ampak z ⟨z⟩, ⟨tz⟩, ⟨cz⟩ ipd. Že v SP 2001, v katerem je končni govorjeni [c] regularno vedno preglašen, je bilo med izjemami najbrž pomotoma zapisano ime **Keats** [kíc], saj pravila določajo drugače (»Za *ts* pišemo samo -ov: *Smuts* – *Smutsov*«), hkrati pa tudi slovar vse primerljive zglede obravnava v skupini nepreglašenih (npr. **aids** – *zboleti za aidsom*; **Barents**, **Massachusetts**).⁵⁶

V *Pravopisu 8.0* je predlagano poenotenje z večinsko rabo in nepreglaševanje pri vseh besedah iz angleščine s končnim *ts*, tudi če je zapisan z ⟨ds⟩. {115}

⁵⁵ V *Pravopisu 8.0* so z oznako »redko« uvedene sicer sistemske oblike, ki so v rabi redko izpričane.

⁵⁶ Gl. tudi poglavje o črkovnem sklopu *ts* (utemeljitve poglavja *Glasoslovni oris*).

	SP 2001			Pravopis 8.0	
skupina	govorni končaj besede	pisni končaj besede	primer	glede na SP 2001	novo
6	[c]	-ts	Keats [kíc] nedoslednosti	Pravilo je spremenjeno: preglasevanja v celotni skupini ni.	

Gradivski pregled (jesen 2023):

Angleške besede								
Ime	-em	GF/MF	-om	GF/MF	-ev	GF/MF	-ov	GF/MF
Yeats	Yeatssem	0	Yeatsom	8	Yeatssev	1	Yeatsov	77
Keats	Keatssem	0	Keatsom	12	Keatssev	0	Keatsov	0
Woods	Woodsem	4/7	Woodsom	298/421	Woodsev	0	Woodsov	48/321
aids	aidsem	32/135	aidsom	2825/4918	aidsev	0	aidssov	5/8

Skupina 6.1: Imena na končni c, zapisan z ⟨z⟩, ⟨tz⟩, ⟨cz⟩

Pregled rabe je pokazal, da je pri imenih, zapisanih z drugimi črkami in črkovnimi sklopi, katerih vrednost je [c], najpogosteje iz nemščine, smiselna uvedba pisne dvojnice.

	SP 2001			Pravopis 8.0	
skupina	govorni končaj besede	pisni končaj besede	primer	glede na SP 2001	novo
6.1					Govorno preglasevanje ob pisnih dvojnica je predlagano pri vseh imenih s končnim govorjenim [c], ki ni zapisan z črko ⟨c⟩, ampak z ⟨z⟩, ⟨tz⟩, ⟨cz⟩ ipd.

Gradivski pregled (jesen 2023):

Nemške besede									
		-em	GF/MF	-om	GF/MF	-ev	GF/MF	-ov	GF/MF
[c]	Fritz	Fritzem	121/218	Fritzom	43/96	Fritzsev	11/146	Fritzov	1/127
	Fric	Fricem	73	Fricom	6	Fričev Fricev	37 13	Fricov	32
	Ferencz	Ferenczem	4	Ferenczom	0	Ferenczev	0	Ferenczov	2
	Hertz	Hertzem	7/12	Hertzom	12/22	Hertzev	29/150	Hertzov	33/885
	Moritz	Moritzem	50	Moritzom	58	Moritzev	3	Moritzov	6
	Kravitz	Kravitzem	64	Kravitzom	36	Kravitzev	33	Kravitzov	23

Nova določila v Pravopisu 8.0

Poleg že opisanih razširitev obstoječih pravil SP 2001 je v *Pravopisu 8.0* predlaganih nekaj novih rešitev, ki jih predstavljamo po skupinah glede na govorno izglasje. Spremembe so utemeljene z gradivskimi raziskavami (gradivo pregledano po referenčnih korpusih v letih 2022 in 2023):

Samostalniki z osnovo na končne govorjene *c, j, č, ž, š* in *dž*

1. Pisna dvojica je predlagana pri angleških in francoskih samostalnikih s pisnima končajema *-(ge)* in *-(dge)*, ki ju izgovarjamo v angleščini kot [č] in v francoščini kot [š], pred samoglasnikom pa kot [dž] oz. [ž] {115}.

ge		-em		-om		-ev		-ov	
angl.									
[č]	George	Georgeem	953	Georgeom	1623	Georgeev	313	Georgeov	213
	Cage	Cageem	56	Cageom	188	Cageev	93	Cageov	109
	Page	Pageem	21	Pageom	78	Pageev	24	Pageov	88
fran.									
[ž]	Lafarge	Lafargeem	14	Lafargeom	25	Lafargeev	99	Lafargeov	99
	Assange	Assangeem	71	Assangeom	82	Assangeev	113	Assangeov	169
	Rouge	Rougeem	2	Rougeom	17	Rougeev	1	Rougeov	0
dge		-em		-om		-ev		-ov	
angl.									
[č]	Cambridge	Cambridgeem	16	Cambridgeom	17	Cambridgeev	9	Cambridgeov	43
	Aldridge	Aldridgeem	3	Aldridgeom	12	Aldridgeev	1	Aldridgeov	2
	Coleridge	Coleridgeem	2	Coleridgeom	3	Coleridgeev	29	Coleridgeov	9
	Dodge	Dodgeem	14	Dodgeom	10	Dodgeev	44	Dodgeov	32

2. Opozorjeno je na opuščanje preglasa in pri pridevniku opuščanje premene *c > č* pri slovenskih samostalnikih, značilnih za pogovorne oblike sporazumevanja, npr. vzdevki (*Rac*, *Joc*), ljubkovalni izrazi (*muc*) ter žargonizmi in slengizmi (*bruc*) {113}.

Samostalniki na končne govorjene *ca, ja, ča, ža, ša* in *dža*

3. Prvič so obravnavana moška imena s končnimi govorjenimi *ca, ja, ča, ža, ša* in *dža*, ki so lahko zapisani z različnimi črkami, črkovnimi sklopi, dvo- in veččrkji, npr. češ. *Krejča* [krêjča], madž. *Dózsa* [dóža] {117}, {118}. Preglašujemo jih v govoru in zapisu: or. *s Krejčem* [s_krêjčem]; *z Dózsem* [z_dóžem]. Ta imena pogosteje sklanjamo po drugi moški sklanjatvi, pri kateri preglas ni aktualen, kar še zlasti velja za južnoslovenska imena na *-ica* (srb. *Koštunica*, bos. *Kusturica*, srb. *Jovica*, hrv. *Jurica*, hrv. *Ivica*).

Samostalniki z mehčanim izglasjem

4. Že uvodoma je bilo opozorjeno, da je končni *j* – poleg regularnega in protizevnega *j* (v položaju *i* + samoglasnik) – tudi del črkovnega sklopa, in sicer ⟨lj⟩ in ⟨nj⟩, ki sta v predsoglasniških in izglasnih položajih dvočrkji (glasovno se uresničujeta kot en sam glas, in sicer mehčani (palatalizirani) ali nevtralni):⁵⁷ *učitelj* [učitel'/učitel], or. *z učiteljem* [z_učiteljem], prid. *učiteljev* [učiteljev-]. Preglas je za izglasnim (tudi zapisanim) *j* pričakovan.

Sprememba pa je očitna pri tujih imenih iz slovanskih jezikov. Že na začetku prenove pravopisnih pravil je Pravopisna komisija napovedala, da se bo pri prevzemanju tujih imen skušala približati izreki v tujih jezikih, odsvetovane bodo tudi vse tipografske zamenjave latiničnih črk, ki jih slovenska abeceda ne pozna. V prevzemalnih pravilih za tuje jezike je tako

⁵⁷ Izglasni izgovor dvočrkij ⟨lj⟩ in ⟨nj⟩ je opisan v poglavju »Dvočrkji *lj* in *nj*« (Glasoslovni oris).

vsaka črka z ločevalnim znamenjem opisana glede na izgovor v določenem položaju. (V nekaterih jezikih je bilo tako tudi že v pravilih SP 2001, pri slovanskih jezikih pa je ta premislek pogosto umanjkal.⁵⁸ Razliko med prevzemalnimi pravili veljavnega in predlaganega pravopisa prikazuje spodnji prikaz, in sicer

- pravila upoštevajo glasovno vrednost črk, ki jo te izkazujejo bodisi z ločevalnim znamenjem bodisi položajno – oboje preglednica v *Pravopisu 8.0* vključuje;
- že pravila SP 2001 niso dosledna, npr. ob imenu **Němcova** dopuščajo češki izgovor, med zgledi pa navajajo eksonim **Plzen**, tj. slovensko ime za češko zemljepisno danost, ki ne more biti vzorčni primer;⁵⁹
- v *Pravopisu 8.0* so zaradi zamenjav z besed umaknjena vsa znamenja (naglasna), ki niso del pisne podobe besede.

SP 2001			Pravopis 8.0			
črka	izgovor	primer	črka	izgovor	položaj	primer
ď	d	Ďáblice [dáblice]	ď Ď	dj	pred samoglasnikom	Ďáblice [djáblice]
ě	e	Němcová – Němcova, v izgovoru tudi [njěmcova]	ě	je	za ⟨b⟩, ⟨p⟩, ⟨v⟩, ⟨f⟩	Běchovice [bjěhovice], Pětihosty [pjětihosti], Nedvěď [nědvjed-]
			n	nj	pred ⟨ě⟩	Němcová [njěmcova], Bečyně [béhinje]
			ň	nj	pred samoglasnikom	Máňa [mánja], Hlíňany [hlínjani]
ň	n	Staňkovice, Plzeň – [stánkovice], Plzen	ň	n'/n	v izglasju in pred soglasnikom	Libeň [libən'/libən], Stáňkov [stán'kov-/stánkov-]
ť	t	Báťa – Báta	ť ř	tj	pred samoglasnikom	Baťa [bátja], Baťová [bátjova]
			ť ř	t	v izglasju in pred soglasnikom	Unhošť [únhošť], Třešť [tšěšť]

Nakazovanje mehčanosti z zvočnikom *j* v izglasnih položajih vpliva na preglasovanje. V slovenščino prevzemamo le tiste mehčane glasove, ki jih imamo v lastnem fonološkem sistemu, kar izkazuje tudi v pisavi z zapisom ⟨lj⟩ in ⟨nj⟩. Tistih glasov, ki jih ne poznamo, npr. mehkih *t* in *d* pa ne. Kljub temu mehčanost pred samoglasnikom nakazujemo z *j*. Pravilo v členu {125} pojasnjuje:

»Če je mehkost glasu, ki ga v slovenščini ne poznamo, v tuji pisavi izkazana z ločevalnim znamenjem na črki v končaju, pred samoglasnikom izgovarjamo *j*. Zaradi izgovora *j* pred samoglasnikom se uveljavlja preglasovanje, npr. slš. **Sered'** [sêret], rod. **Sered'a** [sêredja], or. **s**

⁵⁸ Morda tudi zato, ker so pravila pripravljali jezikoslovci, ki so te jezike dobro poznali. Res je, da v teh jezikih npr. mehčanja ne nakazuje le ločevalno znamenje na črki, ampak tudi položaj pred nekaterimi samoglasniki, kar je za uporabnika zahtevno. Vendar pa je krovna redakcija vseh jezikov pokazala, da se od slovensko pišočih pričakuje npr. boljše poznavanje pravil za italijanščino kot za češčino.

⁵⁹ Eksonimi so slovenska imena za tuje zemljepisne danosti. S perspektive, da so vsa tuja imena v slovenščini prevzeta in izgovorno prilagojena slovenskemu fonološkemu sistemu, so eksonimi treh tipov: (1) imena, ki so pisno povsem enaka slovenskim (**London**, **Berlin**), (2) imena, ki so pisno podomačena in zapisana brez diakritikov (**Plzen**, **Poznanj**), (3) imena, ki so povsem podomačena ali celo prevedena (enobesedna največkrat ne, znan je Škrabčev predlog, da bi **Lodž** prevzeli kot **Ladja**, večinoma gredo v to skupino večbesedna imena z občnoimenskimi sestavinami – **Velika Britanija**, pri katerih so izlastnoimenske enote morfološko prilagojene, občnoimenske pa prevedene).

Sered'em [s_séredjem]; češ. **Unhošť** [únhošť], rod. **Unhošť'a** [únhošťja], or. **z Unhošť'em** [z_únhošťjem].«

Mehkih končajev v izglasju prevzetih imen ne poznajo le slovanski jeziki, temveč tudi drugi, npr. romanski, prim. {**124**}:

Jezik	Imenovalnik	Rodilnik	Orodnik	Pridevnik
katal.	Llull [ljúl'/ljúl]	Llulla [ljúlja]	z Llullem [z_ljúljem]	Llulleu [ljúljev-]
fr.	Montaigne [montên'/montên]	Montaigna [montênja]	z Montaignem [z_montênjem]	Montaigneu [montênjev-]

Predlog za poenostavitev in poenotenje tvorjenja pridevnikov z obrazilom *-ski* in prebivalskih imen iz tujih zemljepisnih imen

Helena Dobrovoljc

V SP 2001 (§ 975 in dalje) so izčrpno predstavljena pravila za pisno podomačevanje pridevniških izpeljank s priponskim obrazilom *-ski*, ki so utemeljena na izgovoru osnovnih imen, in sicer glede na to, ali je izglasje osnove **soglasniško** ali **samoglasniško**, v okviru soglasnikov pa tudi, ali se končuje na

(a) zvočnike *m – n, r – l, j – v* in nezvočnike *p – b, d – t* in *f*,

(b) nezvočnike *s z c – š ž č dž – k g h*.

Izhodišče SP 2001 je razlikovanje med dvema vrstama tvorjenk iz zemljepisnih imen:

- a) pri pridevniških tvorjenkah, ki so obravnavane kot občno besedje, je tudi pisna podstava pridevnika enaka **govorjeni osnovi** imena (madž. *Tatabánya* – *tatabánjski*; fr. *Bordeaux* – *bordeaujski* tudi *bordojski*);
- b) pri samostalniških tvorjenkah (prebivalskih imenih) je **pisna podstava** nespremenjena (madž. *Tatabánya* – *Tatabányčan*; fr. *Bordeaux* – *Bordeauxčan*).

Ob teh je v slovenščini tudi večja, a ne prevladujoča skupina izlastnoimenskih pridevnikov, izpeljanih iz tujih imen, ki so postali del občnoimenske leksike in se opomenili (*bordojsko vino, marsejsko milo, lurška Marija, versajski mir* ...).

Do SP 2001 so bili v slovarske dele slovenskih pravopisnih priročnikov vključeni večinoma pridevniki, ki so bili izpričani v rabi. Ob pripravi pravopisnega slovarja SP 2001 pa je bilo odločeno, da bodo pri vseh zemljepisnih imenih sistematično prikazovali sistemske možnosti tvorbe pridevnikov z obrazilom *-ski*, ne glede na uveljavljenost v rabi. Tako je bilo po vzorcu za izglasno pisno podomačevanje uslovarjeno skoraj 2000 pridevnikov in nekaj več kot 1500 prebivalskih imen, npr.

Bónn -a [bon] m, zem. i. (ô) |nemško mesto| : v ~u
bónski -a -o (ô)
Bónnčan -a m, preb. i. (ô)
Bónnčanka -e ž, preb. i. (ô)

Bordeaux -a [bordó -ja] m z -em/-om [em] zem. i. (ô) |francosko mesto| : v ~u
bordeaujski -a -o tudi *bordójski* -a -o (ô; ô)
Bordeauxčan -a m, preb. i. (ô)
Bordeauxčanka -e ž, preb. i. (ô)

V polemičnem obdobju po izidu SP 2001 je bilo to vprašanje izpostavljeno tudi v strokovni javnosti, npr. kritik S. Lenarčič⁶⁰ je pričakoval, da se bodo tudi prebivalska imena uravnavala po pridevnikih na *-ski*:

Alternativno pravilo za kovanje zahtevnejših prebivalskih imen

Mnogim spornim prebivalskim imenom, prvič uslovarjenim v SP'01, bi se dalo izogniti z uporabo pravila, po katerem bi se pri izpeljevanju prebivalskih imen iz besedotvorno zahtevnejših tujih zemljepisnih imen

⁶⁰ Simon Lenarčič, 2004: *Popravopis*. Ljubljana: samozaložba.

praviloma ravnali po (uveljavljenem) pridevniku, pri čemer bi pri izbiri pripone (»-an«, »-čan« ali »-ec«) po potrebi upoštevali tudi glasovno vrednost končnice zemljepisnega imena.

Po takšnem pravilu bi dobili precej bolj podomačena prebivalska imena (vsaj v primerjavi z imeni, ki so uslovarjena v SP'01), pri katerih bi bilo tudi sorazmerno manj težav z izgovorom. (Lenarčič 2004: 142)

Primeri:

- AJACCIO (AJAŠKI): [Ajačan](#) namesto [Ajaccian](#)
- BIHAĆ (BIHAŠKI): [Bihačan](#) namesto [Bihačan](#)

Pisno podomačevanje podstave samostalniških tvorjenk je Toporišič zavrnil:

Špansko mesto [Sevilla](#) (izg. [sevilja]) ima pridevniško obliko seviljski po t. i. Šolarjevem pravilu, vendar to pravilo velja samo za pridevnike na -ski, pri prebivalskih imenih pa **ni razloga za pisno premeno zadnjega soglasnika podstave** (torej ostaja [Sevillčan](#)); po istem načelu imamo pridevnik bolonjski in samostalnik [Bolognčan](#). Novi SP pri [Assisi](#) in [Arrezo](#) navaja samo sodobne oblike, dopisnik pa pogreša še zgodovinski [Asizijec](#) in [aretinski](#). Najbrž nista potrebni. Tudi prebivalsko ime [Bydgoszczan](#) je v pravopisnem slovarju upravičeno zapisano brez dvojnice, v Pravilih izpisana oblika [Bidgošč](#) pa bi morala biti v oglatem oklepaju in z malo začetnico, torej samo kot zapis izgovora, saj ni razloga za pisno domačenje. (Toporišič 2001: 6)⁶¹

V *Pravopisu 8.0* bo zemljepisnih imen precej več, saj bomo skušali uslovariti vse ponazarjalno gradivo, tudi iz preglednic za tuje jezike. Tako vrstni pridevniki z obrazilom -ski ne bodo označevali vrste nekega pojava, povezanega s podstavnim zemljepisnim imenom, ampak bo izpeljanka kazala predvsem na prostorsko denotiranje neke predmetnosti.

Pri raziskavi jezikovnih zadreg in vprašanj v Jezikovni svetovalnici, kasneje pa tudi dejanske rabe v različnih korpusnih in drugih pisnih virih se je izkazalo, da je problematično tudi nepojasnjeno **razlikovanje med pridevniškimi in samostalniškimi tvorjenkami** tipa [Tatabánya](#) – [tatabánjski](#) – [Tatabányčan](#), zato je bila v komisiji predlagana ponovna raziskava in **sprememba tega sistema** v uporabniku bližji ali bolj intuitiven način – zlasti pa **poenotenje obeh tipov tvorjenk**.

Predloge predstavljamo po tipih glede na izglasje osnove.

Pridevniki z obrazilom -ski

Izglasje na zvočnike *m – n, r – l, j – v* ali nezvočnike *p – b, d – t* in *f*

V SP 2001 (§ 975) navajajo pravilo: »Če se podstava končuje na *m, n, r, l* ali *v, j, lj, nj*, pa tudi na *p, b, f* in *t, d*, se -ski samo dodaja (neobstojni samoglasnik se pri tem praviloma ne zapisuje).« Pri ponazoritvi pravila so navedeni tako občnoimenski primeri, npr. občne besede ([zima](#), [minister](#), [lov](#), [konj](#), [študent](#)) kot tudi lastna imena, a le tri slovenska ([Dol](#), [Doberdob](#), [Britof](#)), sicer pa večinoma hrvaška ([Lovran](#), [Zadar](#), [Lapad](#)) ter bosanska ([Doboj](#), [Mostar](#)) in makedonski [Štip](#). Ob tem pravilu je opozorjeno tudi na posebnosti, in sicer:

- glas **t** na koncu podstave **se včasih vendarle premenjuje** ([Hrvat](#) – [hrvaški](#));
- v lastnih imenih je včasih knjižno uveljavljena slovenska narečna oblika na -čki ([Donačka gora](#));
- glas **d** na koncu podstave **se včasih premenjuje** ([Beograd](#) – [beograjski](#), [Kobarid](#) – [kobariški](#), [Bled](#) – [blejski](#)).

⁶¹ Jože Toporišič, 2001: Odzivi na novi pravopis po elektronski pošti ipd. (dva meseca po izidu). [Slovenski pravopis](#).

V nadaljevanju so dodana tudi **podomačevalna načela** pri tujih imenih z nenavadnimi izglasji (§ 978–984).

- a) **Podvojene črke** izgovarjamo kot en glas, zato jih tako tudi pišemo (**Bonn** [bón] – **bonski** [bónski], **Cannes** [kán] – **canski** [kánski]).
- b) Če črkovni sklop zaznamuje **mehčani n' ali l'**, ga pišemo z *nj* ali *lj* (**Bologna** [bolónja] – **bolonjski** [bolónjski], **Sevilla** [sevílja] – **seviljski** [sevíljski]).
- c) **Zvočnik j**, zapisan s črkama **y** ali **i** ali katerimkoli drugim črkovnim sklopom (npr. **ly**), zapisujemo z **j** (**Broadway** [bródvej] – **broadwajski**; **Marseille** [marsêj] – **marsejski** [marsêjski], **Orsei** [orsêj] – **orsejski**; **Keszthely** [késthej] – **keszthejski**).
- d) **Zvočnik v**, zapisan s črko **u**, pišemo kot **v** (**Dachau** [dáhaʊ] – **dachavski** [dahaʊski]).
- e) **Nemi e** ali **nemi e + soglasnik** pred **-ski** izpuščamo (**Yellowstone** [jélouʃtón/jélouʃtôʊn] – **yellowstonski** [jélouʃtónski/jélouʃtôʊnski], **Arles** [árl/árəl] – **arlski** [árlski/árəlski], **Nantes** [nánt] – **nantski** [nántski]).
- f) **Vrivanje neobstoječih polglasnikov** v soglasniški sklop zaznamujemo s črko **e** (**Grenoble** [grenóbəl] – **grenobelski** [grenóbəlski]); pri nekaterih imenih sledimo rodilniški množinski govorni osnovi (**Tuzla** [túzla] – **tuzelski** [túzəlski]), pri drugih gre za tvorbo po analogiji (**Oslo** [óslo] – **oselski** [ósəlski]).

Predlog v Pravopisu 8.0

V *Pravopisu 8.0* je pri pridevniki iz **imen na izglasne zvočnike m – n, r – l, j – v** ali **nezvočnike p – b, d – t** in **f** predlagano, da je podstava enaka zapisu imena in ne izgovoru. In sicer v primerih:

- če sta v izglasju **podvojeni črki za isti glas** (**Cardiff** – **cardiffski** [kárdifski]);
- če je v izglasju **nema soglasniška črka t, d, ne pa tudi nemi e** (**Albertville** – **albertvillski** [albervílski]), tega vedno opuščamo;
- če je v izglasju **nema črka s** in **izglasni nemi črkovni sklop es**, obe črki s sovpadeta, saj bi sicer mehanično dodajanje obrazila ustvarilo za slovenščino precej neorganski zapis (**amiensski*), zato: **Amiens** – **amienski** [amjénski]; **Nantes** – **nanteski** [nántski]; pri prebivalskih imenih tega problema ni (**Amiens** – **Amiensčan** [amjénčan]; **Nantes** – **Nantesčan** [nántčan]);⁶²
- če sta **zvočnika j in v** zapisana z različnimi črkami, dvočrkji ali črkovnimi sklopi, bi te v nepodomačenem zapisu lahko ohranili (**Orsei** – **orsejski** [orsejski]).

Sodobno gradivo razkriva še več posebnosti, ki jih v SP 2001 ni:

- **Dvo- in veččrkja**, ki jih izgovarjamo kot en glas, **ohranjamo**: **Argenteuil** [aržantêj] – **argenteuilski**.
- **Dvo- in veččrkja**, ki jih izgovarjamo kot dvoglasnik, **ohranjamo**: **Allgäu** [álgoj] – **allgäuski**.
- **Neme soglasniške črke** v zapisu vedno ohranjamo: **Estaing** [estên] – **estaingski** [estênski].⁶³

⁶² V posebnosti {104} v poglavju »Daljšanje osnove« je pojasnjeno: Pridevniška oblika je v nekaterih besednih zvezah z vrstnim pridevnikom tudi **pisno povsem podomačena** (**sevrski mir** [sévərski mír]), v tem primeru se tudi v zapisu ravnamo po imenovalniški govorni osnovi, ki ji dodamo obrazilo **-ski**. Podobno tudi: **Calais** [kalé] – **kalejski** [kaléjski] (npr. *kalejska čipka*); **Bordeaux** [bordó] – **bordojski** [bordójski] (npr. *bordojsko vino*); **Artois** [artuá] – **arteški** [artéški] (npr. *arteški gonič*, *arteški vodnjak*); **Beaujolais** [božolé] – **božolejski** [božoléjski] (npr. *božolejski postopek*).

⁶³ Ob primerih fr. **Cherbourg** [šerbúr] – **cherbourgski** [šerbúrski] in nem. **Hamburg** [hámburg-] – **hamburški** [hámburški] mora biti uporabnik izrecno opozorjen na razlike.

- **Končni w** bi, upoštevajoč pravila SP 2001 (zgoraj pod točko (d)), lahko pisali kot *v*, ne glede na zapis pa je pred *-ski* vedno dvoustnični izgovor (*Glasgow* [glásɡou] – *glasgowski* [glásɡouški]).
- **Protizevni j** pred obrazilom *-ski* se izpisuje: *Pavia* [pávija] – *pavijski*.
- Pravilo **o neobstojnem samoglasniku**, ki se pred *-ski* ne zapisuje, je v SP 2001 na tem mestu nepopolno, saj ubeseditev velja zgolj za imena z izglasnim *r*, ki je regularno izgovorjen s polglasnikom (najverjetneje je dodatek zapisan zaradi primera *minister* – *ministrski*), če se nahaja med soglasnikoma: *Ulster* [álstər] – *ulstrski* [álstərski], *Louvre* [lúvər] – *louvrski* [lúvərski], ne pojasnjuje pa drugih imen z neobstojnem polglasnikom, ki se tudi končujejo na opisovano skupino glasov, npr. *Dresden* [drézdən] – *dresdenski* [drézdənski].

V *Pravopisu 8.0* smo se zato odločili prikazati primere z neobstojnem polglasnikom (njegovim izpuščanjem in vrivanjem) vedno najprej pri slovenskih imenih, nato pa še pri tujih imenih, in sicer posebej pri osnovah na končni *l* ali *n* ter posebej pri osnovah na končni *r*, oboje pa v poglavju »Neobstojni polglasnik v prevzetih besedah«.

Izglasje na nezvočnike *s z c – š ž č dž – k g h*

Pravilo v SP 2001 (§ 985) pravi: »Če se podstava končuje na **govorjeni s z c č ž š dž k g h**, se ti glasovi zamenjajo s *š*, *-ski* pa izgubi svoj *s* (tudi za prvotnim *š*); kako se ti glasovi prvotno pišejo, pri tem ni pomembno.«

Pri tem opozarja na premene soglasniških sklopov:

- *ck* – *Doneck* [donéck] – *doneški* [donéški]
- *st* – *Novo mesto* – *novomeški*
- *sk* – *Aljaska* [aljáska] – *aljaški* [aljáški], *Omsk* [ómsk] – *omški* [ómški]
- *šč* – *Bydgoszcz* [bídgošč] – *bydgoški* [bídgoški]

In v členu 986: »Nekaj primerov ne gre po teh pravilih: *Zagreb* – *zagrebški*, *Francoz* – *francoski*, *Rus* – *ruski*; tako večinoma tudi *Murmansk* – *murmanski* ipd.«

Predlog v *Pravopisu 8.0*

Pri pridevniki iz **imen na izglasne zvočnike *s, z, c – š, ž, č, dž – k, g, h*** v rabi ni velikih odstopov od norme, ki jo določa SP 2001, zato tudi v *Pravopisu 8.0* sledimo pravilu, po katerem se končni *s z c č ž š dž k g h* **zamenjajo s *š*, *-ski* pa izgubi svoj *s***, zato je treba to spremembo nakazati tudi v zapisu, npr.

- *Maubeuge* [mobêš], rod. *Maubeugea* [mobêža] – *maubeuški* [mobêški]
- *Pittsburgh* [pídzburk], rod. *Pittsburgha* [pídzburga] – *pittsburški* [pídzburški]
- *Zürich* [círih], rod. *Züricha* [círiha] – *züriški* [círiški]

Če se v izglasju srečata dva glasova, ki sta sicer udeležena pri premeni (*ks* – *Halifax*, *hs* – *Andechs*), je predlagano pravilo, da tudi več glasov iz skupine (*c z s č ž š dž k g h*) v izglasju sovpadе v [*š*].

Izglasje na samoglasnike

Pravilo v SP 2001 v členih 982 in 984 pravi: »Če se podstava končuje na govorni samoglasnik (zapisan lahko tudi z več črkami), se pred *-ski* podaljša z *j*; morebitni nemi soglasnik za tem samoglasnikom odpade«.

Tahiti Tahiti – *tahitijski*

Sydney [sídni] Sydneyja – sydneyjski
 Borneo Bornea – bornejski
 Bilbao Bilbaa – bilbajski
 Waterloo Waterloója – waterloojski
 Pavia [pavíja] Pavie – pavijski⁶⁴
 Bordeaux Bordeauxa [bordója] – bordeaujski (podomačeno bordojski)
 Calais Calaisa [kalêja] – calaijski
 Troyes Troyesa [troája] – troyejski

Nemi e kot del pisnega večglasnika ohranjamo: **Monroe** [monró] – monroejski.

Predlog v Pravopisu 8.0

Pri pridevnikih na **izglasne samoglasnike** so se v SP 2001 izoblikovale štiri skupine, in sicer je pred obrazilom -ski vrinjen zvočnik *j*; ali je osnova **imen moškega spola** pri sklanjanju

- A. **podaljšana z j v zapisu in govoru** (po **Tahiti**; **Lotse**, **Cefalù**, **Waterloo** – tahitijski; lotsejski, cefalùjski, waterloojski),
- B. **podaljšana z j v govoru** (po **Calais** – calaijski tudi **Armagh** [armá], rod. **Armagha** [armája] – armajski) ali pa
- C. **pri sklanjanju sploh ni podaljšana z j** (po **Bilbao** [bilbáo], rod. **Bilbaa** [bilbáa] – bilbajski).
- Č. **Imena ženskega spola** z alomorfom *j* v rodilniku dvojine ali množine (**Capua** [kápua], rod. mn. **Capuj** [kápuj] – capujski) imajo tudi možnost tvorbe s pripono -an, npr. **Capuanec** – capuanski; **Samoa** – samoanski.

Predlagano je, da bi skupino B poenostavili, saj podstava lahko sledi rodilniški osnovi imena, torej **armaghski**.

Pri zapisu upoštevamo še nekaj načel, ki jih je mogoče izpeljati iz slovarskih rešitev SP 2001:

- Morebitne **neme soglasniške črke za samoglasniki** pri tvorbi pridevnika odpadejo (gre večinoma za francoska imena), npr. **Bordeaux** [bordó], rod. **Bordeauxa** [bordója] – bordeaujski [bordójski], **Vaud** [vó] – vaujski [vójski]; nemi *e* za samoglasnikom pa **ne**, npr. **Courbevoie** [kurbevúá], rod. **Courbevoieja** [kurbevúája] – courbevoiejski [kurbevúájski].
- Črki *i* in *y* kot sestavino **dvočrkij** ohranjamo, npr. **Orsay** [orsé] – orsayjski [orsêjski], **Berley** [bèrkli] – berkeleyjski [bèrklijski], **Tuileries** [tɥilrí] – tuileriejski [tɥilríjski], **Bellevue** [belví] – bellevuejski [belvíjski].

⁶⁴ SP 2001 ime **Pavia** obravnava pri imenih, katerih osnova se konča na samoglasnik, kar je problematično. Osnova se namreč konča na soglasnik -j, ki je kot protizevni j (črkovni sklop -ia) del osnove.

Prebivalska imena

Izglasje na zvočnike *m – n, r – l, j – v* ali nezvočnike *p – b, d – t* in *f*

Predlog v Pravopisu 8.0

Pravopisna pravila SP 2001 so glede sistema za tvorbo prebivalskih imen iz tujih imen skopa; potrebovali bi poglavje, v katerem bi bilo opisano, da v slovenščini prebivalska imena moškega spola tvorimo iz podstavnih imen (eksonimov ali endonimov) po analogiji z domačimi imeni.

- Glas **t** na koncu podstave se redko premenjuje s **č** (**Nazaret** – **Nazarečan**; **Korint** – **Korintčan**/**Korinčan**).
- Glas **d** na koncu podstave se redko premenjuje z **j**, le v zloženih imenih z drugo sestavino *-grad*: **Višegrad** – **Višegrajčan**. Toda **Madrid** – **Madridčan**.
- **Podvojene črke** iz podstavnega imena ohranjamo (**Bonn** [bón], rod. **Bonna** [bóna] – **Bonnčan** [bónčan]; **Cannes** [kán], rod. **Cannesa** [kána] – **Cannesčan** [kánčan]).
- **Mehčanih n' in l'** v izglasju osnove ne zapisujemo z *nj* in *lj*, čeprav *j* izgovarjamo; ohranjamo pisno osnovo imena (**Bologna** [bolónja], rod. **Bologne** [bolónje] – **Bolognčan** [bolón'čan/bolónčan]; **Sevilla** [sevílja], rod. **Seville** [sevílje] – **Sevillčan** [sevíl'čan/sevílčan]; **Ventimiglia** [ventimílja], rod. **Ventimiglie** [ventimílje] – **Ventimigličan** [ventimíl'čan/ventimílčan]).
- **Zvočnik j**, zapisan s črko **y** ali katerikoli drugim črkovnim sklopom (npr. *ill, ly, u*), zapisujemo tako, kot je zapisan v podstavnem imenu (**Midway** [mídvej], rod. **Midwaya** [mídveja] – **Midwayčan** [mídvejčan]; **Marseille** [marsêj], rod. **Marseilla** [marsêja] – **Marseillčan** [marsêjčan]; **Keszthely** [késthej], rod. **Keszthelya** [késtheja] – **Keszthelyčan** [késthejčan]; **Allgäu** [álgoj], rod. **Allgäua** [álgoja] – **Allgäučan** [álgojčan]). **IZJEMA**: Zvočnik **j**, zapisan s črko **i**, pred obrazilom za prebivalsko ime zapisujemo kot **j** (**Gdynia** [gdínja] – **Gdynjčan** [gdínjčan]; **Pistoia** [pistója] – **Pistojan**; **Orsei** [orsêj], rod. **Orseia** [orsêja] – **Orsejčan**).
- **Zvočnik v**, zapisan s črko **u** ali **w**, pišemo kot **v** v podstavnem imenu (**Dachau** [dáhaʊ], rod. **Dachaua** [dáhava] – **Dachaučan** [dáhaʊčan]; **Glasgow** [glázgoʊ], rod. **Glasgowa** [glázgova] – **Glasgowčan** [glázgoʊčan]).
- **Neme črke in črkovni sklopi**, ki se pri sklanjanju ohranjajo, se ohranjajo tudi v podstavi (**Nantes** [nánt], rod. **Nantesa** [nánta] – **Nantesčan** [nántčan]; **Estaing** [estên] – **Estaingčan** [estênčan]). **IZJEMA** je nemi **e**, ki ga v rodilniku izpuščamo, kar pomeni, da se **ravnamo po pisni rodilniški osnovi** (**Marseille** [marsêj], rod. **Marseilla** [marsêja] – **Marseillčan** [marsêjčan]; **Yellowstone** [jélouštón/jélouštôʊn], rod. **Yellowstona** [jélouštóna/jélouštôʊna] – **Yellowstončan** [jélouštónčan/jélouštôʊnčan]).
- **Dvočrkja**, ki jih izgovarjamo kot en glas, ohranjamo: **Plymouth** [plímaʊt], rod. **Plymoutha** [plímaʊta] – **Plymouthčan** [plímaʊtčan]).

Izglasje na nezvočnike *s z c – š ž č dž – k g h*

Predlog v Pravopisu 8.0

Pri prebivalskih imenih je v SP 2001 največ zadreg pri izpeljankah iz imen na govorno osnovo *s z c – š ž č dž – k g h* ... Pregled slovarskega gradiva kaže na naslednje vzorce, ki sicer niso bili dosledno aplicirani, in sicer:

- Če se ime konča na govorjeni **ž, č, š, dž**, podstavi dodamo le obrazilo **-an**, zapis imena se NE spreminja:

ž	Cluj [klúž-]	Clujan [klužán]
š	Brescia [bréša]	Brescian [bréšan]
č	Ajaccio [ajáčo]	Ajaccian [ajáčan]
dž	Cambridge [kêmbridž-]	Cambridgean [kêmbridžan]

- b) Če se ime konča na druge govorjene glasove (tj. *c, z, s, k, g, h*), potem se ta glas pred obrazilom *-an* tudi pisno SPREMEMI, in sicer po naslednjih vzorcih:

g > ž	Augsburg [aʊgzburg-]	Augsburžan [aʊgzburžan]
z > ž	Efez [éfez-]	Efežan [éfežan]
h > š	Urah [úrah]	Urašan [úrašan]
s > š	Barbados [barbádos]	Barbadošan [barbádošan]
c > č	Bregenz [bréגעnc]	Bregenčan [bréגעčan]
k > č	Innsbruck [ínzbruk]	Innsbručan [ínzbručan]

- c) Posebnost so imena na končni govorjeni *s*, pri teh pravilo SP 2001 v slovarju ni dosledno izpeljano, saj se končni govorjeni sičnik pod vplivom šumevca v obrazilu *-čan* izgovarja kot *š*, najbrž tudi po vzorcu *vas* – *vaščan*:

s > š + čan	Veles [vêles]	Veleščan [vêleščan]
	Worms [vórms]	Wormščan [vórmščan]
	Caracas [karákas]	Caracaščan [karákaščan]
s > š + an	Cres [crés]	Crešan [créšan]
	Dallas [dálas]	Dallašan [dálašan]

Pri uslovarjanju bo treba preveriti rabo v gradivu:

- če je uveljavljena oblika, ki odstopa od predstavljenega vzorca, se uslovari dvojica (*Teksas*);
- če ni izkazane rabe, pri imenih s končnim govorjenim *s* (*Cádiz*) velja pravilo *-šan*, kot je predstavljeno v prvi zgornji preglednici.

Izglasje na samoglasnike

Pravilo v SP 2001 v členih 982 in 984 pravi: »Če se podstava končuje na govorjeni samoglasnik (zapisan lahko tudi z več črkami), se pred *-ski* podaljša z *j*; morebitni nemi soglasnik za tem samoglasnikom odpade«.

Tahiti Tahitija – tahitijski

Sydney [sídni] Sydneyja – sydneyjski

Borneo Bornea – bornejski

Bilbao Bilbao – bilbajski

Waterloo Waterlooja – waterloojski

Pavia [pavíja] Pavie – pavijski

Bordeaux Bordeauxa [bordója] – bordeaujski (podomačeno bordojski)

Calais Calaisa [kalêja] – calaijski

Troyes Troyesa [troája] – troyejski

Nemi *e* kot del pisnega večglasnika ohranjamo: *Monroe* [monró] – *monroejski*.

Predlog v Pravopisu 8.0

Pri pridevniki na **izglasne samoglasnike** so v *Pravopisu 8.0* predlagane štiri skupine:

1. Podstava prebivalskega imena izhaja iz rodilniške osnove, zato je pomembno, da se vede enako kot rodilniška oblika, in sicer je

- a) podaljšana z *j* v zapisu in govoru (**Cefalù** [čefalú], rod. **Cefalùja** [čefalúja] – **Cefalùččan** [čefalúččan]),
- b) podaljšana z *j* v govoru (**Armagh** [armá], rod. **Armagha** [armája] – **Armaghčan** [armájčan]).

2. Če osnova pri sklanjanju ni podaljšana, je pa *j* podstavi dodan pred obrazilom *-ski*, dodamo *j* tudi pri tvorbi prebivalskega imena (**Bilbao** [bilbáo], rod. **Bilbaa** [bilbáa] – **Bilbajčan** [bilbájčan]; **Pavia** [pavíja], rod. **Pavie** [pavíje] – **pavijski** [pavíjski], **Pavijčan** [pavíjčan]).

3. Pri zapisu upoštevamo še: morebitne **neme soglasniške črke za samoglasniki** pri tvorbi prebivalskega imena ne odpadejo, saj ne odpadejo pri rodilniku, npr. **Bordeaux** [bordó], rod. **Bordeauxa** [bordója], **Bordeauxčan** [bordójčan] (v nasprotju z **bordeaujski** [bordójski]).
